

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Vybrané aspekty incidenčních sporů

rigorózní práce

Mgr. et Mgr., Ing. Patrik Tégl

Plzeň, 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Vybrané aspekty incidenčních sporů

rigorózní práce

Mgr. et Mgr., Ing. Patrik Tégl

Plzeň 2019

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni, 31. 9. 2019

.....

Anotace

Rigorózní práce se zabývá incidenčními spory, jež vyvstávají v jednotlivých částech insolvenčního řízení. Incidenční spory jsou popsány nejen z hlediska samotné hmotněprávní úpravy, ale hlavní akcent je kladen na jejich procesněprávní úpravu. Tomuto záměru odpovídá i zařazení části věnované zásadám, jimiž je řízení o incidenčních sporech ovládáno, na začátek rigorózní práce. V práci je analyzována zákonná úprava všech druhů incidenčních sporů, jež jsou uvedeny v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), a to ve stavu platném k 31. 8. 2019. Incidenční spory a řízení o nich je v práci komparováno s německou právní úpravou, jež byla předlohou pro koncepci českého insolvenčního zákona.

Klíčová slova

Incidenční spory, incidenční žaloba, insolvence, insolvenční řízení, insolvenční správce, úpadek, popírání pohledávek, zánik společného jmění

Annotation

This thesis deals with incidence disputes that arise in individual parts of insolvency proceedings. Incidental disputes are described not only in terms of substantive law itself, but the main emphasis is placed on their procedural law. This intention corresponds to the inclusion of a section devoted to the principles governing the proceedings on incidental disputes, at the beginning of the rigorous thesis. At work is analyzed the legal regulation of all types of incidental disputes, which are specified in Act No. 182/2006 Coll. Incidental disputes and proceedings on them are compared with German legislation, which was the basis for the concept of the Czech insolvency law.

Key words

Incidental disputes, litigation, insolvency, insolvency proceedings, insolvency administrator, bankruptcy, population of receivables, extinction of property sharing

OBSAH

1	Úvod	1
2	Historický exkurz	3
1.1	Vývoj úpadkového práva na našem území	4
2.1	Vývoj úpadkového práva po vzniku republiky.....	6
2.2	Úpadkové právo po roce 1989	8
3	Zásady insolvenčního řízení	12
3.1	Zásady insolvenčního řízení pramenící z Ústavy	12
3.2	Zásady insolvenčního řízení pramenící z insolvenčního zákona.....	17
3.3	Zásady insolvenčního řízení pramenící z OSŘ.....	21
3.4	Vliv evropského práva	24
4	Incidenční spory	26
4.1	Spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek	28
4.1.1	Aktivní legitimace k popěrným úkonům.....	31
4.1.2	Účinky popření pohledávky	35
4.1.3	Řízení o žalobě ve sporu o pravost, výši či pořadí nevykonatelné pohledávky	39
4.1.4	Řízení o žalobě ve sporu o pravost, výši či pořadí vykonatelné pohledávky	43
4.2	Excindační spory	46
4.2.1	Excindační žaloba – náležitosti	50
4.3	Spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela	53
4.3.1	Vznik, obsah a zánik společného jmění	54
4.3.2	Vypořádání společného jmění dohodou	56
4.3.3	Vypořádání společného jmění soudem.....	58
4.4	Odporové spory	63
4.4.1	Žalobní legitimace	64
4.4.2	Podání žaloby a žalobní petit.....	66

4.4.3	Skutkové podstaty neúčinnosti dle insolvenčního zákona	68
4.4.3.1	Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění	70
4.4.3.2	Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů.....	75
4.5	Spory o náhradu škody na majetkové hodnotě	80
4.5.1	Žalobní legitimace a žaloba.....	83
4.6	Spory o platnost smluv	85
4.6.1	Žalobní legitimace a žaloba.....	88
4.7	Spory o určení.....	88
4.7.1	Žalobní legitimace a žaloba.....	89
4.7.2	Majetkový prospěch z neplatného právního úkonu.....	92
4.8	Další incidenční spory	94
4.8.1	Spory uhrazovací v případě popřené pohledávky	94
4.8.2	Spory o trvání pohledávky věřitele	98
4.8.3	Spory o pořadí pohledávky.....	99
4.8.4	Spory v rámci konkurzu na finanční instituce.....	101
4.8.5	Spory v rámci úpadku pojišťoven a zajišťoven.....	104
5	Německá právní úprava incidenčních sporů	106
5.1	Úprava incidenčních sporů – obecně.....	108
6	Závěr.....	114
7	Resumé	119
8	Cizojazyčné resumé.....	121
9	Seznam použité literatury	124

1 Úvod

Insolvenční řízení, jež je upraveno zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), je předmětem řady odborných knižních publikací, stejně jako a časopiseckých komentářů. Jedná se obvykle o publikace zabývající se obecnějšími tématy – typy oddlužení, konkurzem, způsoby řešení úpadku apod. Tato rigorózní práce se zabývá tématem méně obecným, jakým jsou incidenční žaloby, na něž se autor dívá zejména pohledem procesně-právní úpravy, přičemž opomenut nebude ani aspekt prolínání zásad civilního procesu se zásadami insolvenčního řízení. Výběru tématu napomohla i neustále narůstající agenda incidenčních sporů, kdy nápad takovýchto sporů vykazuje meziroční nárůsty v řádu desítek procent (dle statistiky Ministerstva spravedlnosti ČR je meziroční nárůst 2011/2018 ve výši 40%).

Zatímco insolvenční řízení je typicky řízením nesporným, incidenční spory (jak již vyplývá z jejich pojmenování) představují průnik sporného řízení do insolvenčního řízení. Účastníky jsou zde žalobce a žalovaný, přičemž věcně a místně příslušným soudem není obecný soud žalovaného, nýbrž přímo insolvenční soud, který vede dotčené insolvenční řízení. Zvláštností incidenčních sporů je fakt, že o nich bude rozhodovat též soudce, který je zákonným soudcem v daném insolvenčním řízení. Typickou zásadou řízení o incidenčním sporu je pak zásada koncentrační. Dalším specifickým rysem incidenčních sporů je možnost vedlejšího účastenství, které je jinak pro samotné insolvenční řízení vyloučeno. Pakliže není insolvenční správce účastníkem incidenčního sporu (v práci jsou uvedeny případy, kdy není ani žalobcem, ani žalovaným), pak je vždy insolvenčním soudem neprodleně vyrozuměn o rozhodnutích vydaných v incidenčním sporu.

Incidenční spory v rámci zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) byly jasně vymezeny novelizací účinnou od 1. ledna 2014, kdy zákon uvádí výčet typických incidenčních sporů s odkazem, že za další je nutno považovat takové incidenční spory, jež zákon za incidenční spory označuje. V práci proto budou popsány jednotlivé typy insolvenčních žalob, podmínky, za nichž je lze uplatňovat a také jejich procesní úprava.

Rigorózní práce je členěna do pěti kapitol. V Historickém exkurzu je akcentován vývoj insolvenčního (úpadkového) práva od nejstarších dochovaných právních památek po současnost. Bez zajímavosti není fakt, že úpadkové právo bylo historicky upravováno velmi tvrdě. Ke změně dochází až Chamurappiho zákoníkem, který se přiklání k možnosti uspokojení věřitelů bez toho, aby dlužník upadl i s rodinou do otroctví, nebo byl potrestán trestem nejpřísnějším.

Kapitola třetí se věnuje zásadám, kterými jsou incidenční spory ovládány, a to jak zásadami insolvenčního zákona (např. *pari passu*), tak zásadami civilního procesu obsaženými v občanském soudním řádu. Nejsou však opomenuty ani zásady evropského práva, které postupně vstupuje do insolvenčního řízení s cílem postupně sjednotit pravidla a postupy soudů v rámci EU.

Nejobsáhlejší je kapitola čtvrtá, která je věnována jednotlivým typům incidenčních sporů. Pro přehlednost jsou tyto rozděleny do osmi podkapitol s cílem oddělit od sebe jednotlivé typy sporů (o pravost, excindační, odporové atd.). U těchto sporů je vždy uveden nejen jejich hmotněprávní základ, ale zejména pak úprava procesně-právní.

Kapitola pátá je věnována základnímu srovnání německé právní úpravy s českou. Německá úprava byla vybrána cíleně, neboť byla inspirací pro přípravu insolvenčního zákona (z. č. 182/2006 Sb.).

Cílem rigorózní práce je na základě teoretických poznatků, analýzy zákonných ustanovení a judikatury vytvořit základ pro návrhy *de lege ferenda* jež autor s ohledem na zjištěný stav navrhuje pro úpravu incidenčních sporů. Za tímto účelem byla v práci použita především metoda literární rešerše, komparace, analýza odborné literatury, judikatury a právních předpisů, syntéza a metody interpretace práva. Návrhům *de lege ferenda* je věnována závěrečná část rigorózní práce.

2 Historický exkurz

Právní úpravu nakládání s dlužníky je možno najít již v nejstarších známých zákonících. V počátcích šlo o mnohdy velmi přísná a tvrdá ustanovení (při neschopnosti dostát svým závazkům byl dlužník i s celou rodinou prodán do otroctví), postupem času dochází k jejich změkčení, berou v potaz nekalé úmysly věřitelů apod. Příkladem takové úpravy budiž Chamurappiho zákoník, který upravuje vztah dlužníka a věřitele velmi moderně. Jako příklad lze uvést ustanovení § 89: „*Jestliže avelum, jenž si vypůjčil na úrok, nemá na zaplacení dluhu, ale má obilí, vezme tamkarum místo peněz a úroku obilí podle směrných předpisů královských*“, nebo § 96: „*Jestliže si avelum vypůjčil od tamkara obilí nebo peníze a nemá z čeho vrátiti obilí nebo peníze, má však jiné věci, dá vše, co je v jeho ruce, před svědky na důkaz, že to odevzdává svému tamkarovi. Tamkarum to přijme bez průtahů.*“¹

Na novodobou podobu soukromoprávních úprav v Evropském prostoru má nepopíratelný vliv římské právo. To prošlo postupně přeměnou z práva zvykového protoitalických kultur, na podobu psanou. Jako milníky lze uvést okolo roku 449 př. n. l. sepsaný Zákon dvanácti desek a Codex Iustinianus z roku 529 (který mimo jiné obsahuje princip *beneficium competentiae* – dlužník mohl požadovat omezení dlužné částky jen na takovou výši, kolik může splnit se zachováním prostředků ke své obživě). Z pohledu římského práva tak lze hovořit o nepřetržité tisícileté římskoprávní tradici, jejíž stopy lze dohledat také v platném právu insolvenčním. Vyjma již uvedeného lze v římském právu nalézt nejen zákony, které upravují exekuci dlužníkovy majetku, a to tak, že nejprve má býti postižen exekucí dlužníkův movitý a posléze nemovitý majetek. Stejně tak je zde upraven postup dražby, kdy prostředky získané prodejem dlužníkovy majetku mají být rozděleny mezi věřitele a zbude-li po uspokojení jejich pohledávek hotovost, má být tato předána dlužníkovi.² V císařských zákonech je následně možno dohledat i akcentování zásady *cessio bonorum* (dobrovolně

¹KLÍMA, J., *Zákoník Chamurappiho*. 1. Vyd. Praha: Karlova universita v Praze, 1951, str. 48.

²KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M., *Římské právo*; 3. dotisk 1. vydání, C.H.Beck 1995. (část 2. – Římské právo soukromé; Oddíl 2.– Římský process civilní; Kapitola 5 – Exekuční řízení a konkurs; str. 130-132).

činěné kroky dlužníka vůči věřitelům, nejčastěji dobrovolné postoupení zboží nebo majetku).³

V období 13. až 16. století dochází (s ohledem na rozmach středověkých měst a obchodu) také k důslednější, propracovanější úpravě úpadkového práva. Lze ji vysledovat v italském a španělském právu (zajímavostí je, že obě právní úpravy vznikají ve stejné době, ale zcela separátně). Španělská úprava umožňovala obchodníkům vyhlásit bankrot a podstoupit dobrovolně likvidaci pod dohledem soudního dvora. Společně s tím se rozvíjel princip ponechání takové míry peněžních prostředků či pozemků, jež zaručovala dlužníkům uspokojovat své základní životní potřeby. V případě Itálie lze hovořit o poměrně dobře propracovaném systému úpadkového práva, které bylo na počátku 13. století právem zvykovým, obsahujícím však až do dnešní doby přetrvávající zásady úpadkového práva - například mnohost věřitelů a jejich poměrné uspokojení.⁴ Souhrn Italského úpadkového práva můžeme najít v „Tractatus mercatura Venetiis“, vydaného roku 1576.⁵ Jeho autorem je Benvenuto Staucha, italský právník, který je považován za zakladatele směnečné a obchodněprávní literatury. Právě v díle Tractatus mercantura Venetiis můžeme najít „Tractatus de conturbatoribus sive decoctoribus“, které je považováno za základní souhrn italského úpadkového práva.

1.1 Vývoj úpadkového práva na našem území

První kodifikací konkurzního práva na našem území je Obnovené zřízení zemské z roku 1627. Jeho vydání předcházely společenské změny vyvolané řadou ekonomických změn, na něž bylo třeba reagovat. Zámořské objevy a nové kolonie, enormní růst oběživa a současné zvyšování cen a měnová kaláda v roce 1623 (znehodnocení měny, do oběhu je vydávána tzv. dlouhá mince).⁶ Právě tyto okolnosti vedou Ferdinanda II. k začlenění ustanovení o konkurzu (v člancích L XII – L XXVI) do Obnoveného zřízení zemského. Jedná

³PARKER, W., The origins of bankruptcy in medieval canon and Roman law, in *Proceedings of the Seventh International Congress of Medieval Canon Law*, 1984, ed. P. Linehan, Vatican City, 1988, 485-506.

⁴ZOULÍK, F., *Vývoj insolvenčních řízení*. In: Právní fórum [online]. 4. 2009 [cit. 2015- 06-10]. Dostupné z: http://www.pravnickeforum.cz/archiv/dokument/doc-d8554v11354-vyvoj-insolvenčních-řízení/?search_query=zoul%C3%ADk++%24type%3D12&order_by=&order_dir=&type=&search_results_page=1.

⁵LISSE, L., *Insolvenční právo*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-91-8, str. 89.

⁶URFUS, V., *Vznik a počátky konkursního práva v Čechách*, Nakladatelství ČAV Praha 1960, str. 25.

se o prvotní formulaci konkurzního práva, jež obsahuje několik základních pravidel. Mezi hlavní patří podmínka „předlužení neúmyslného“, kdy dlužník nejednal s úmyslem předlužit svůj majetek. V opačném případě (úmyslné předlužení) bylo takové jednání postihováno přísnými tresty. Při neúmyslném předlužení pak byly ustanoveními příslušných článků Obnoveného zřízení zemského řešeny principy poměrného uspokojení věřitelů, jmenování úředních komisařů pověřených prodejem dlužníkovy majetku a rozdělením výtěžku věřitelům, ale také principy a pravidla pro vedení sporů o pořadí uspokojení pohledávek. O deset let později (1637) je vydán královskému místodržícímu v Čechách reskript o aplikaci konkurzního řádu. V něm se uvádí, že jakýkoliv konkurz má být prováděn tak, aby bylo předcházeno nekalým praktikám, stejně jako poškozování věřitelů. Reskriptem byla mimo jiné zavedena také povinnost zápisu práv do Zemských desek.

Dalším krokem ve vývoji úpadkového práva na našem území bylo vydání Deklaratorií a Novell (1640), které novelizovaly úpravu uvedenou v Obnoveném zřízení zemském. Nutno podotknout, že právní úprava konkurzu se i nyní vztahovala pouze na příslušníky šlechty – právní úprava je prováděna normami zemského práva, nikolivěk práva městského. V případě městského práva nelze hovořit o propracované, celistvé úpravě konkurzního práva. Jistou úpravu lze nalézt v kodifikaci „Práva městská království Českého“ (1579).⁷ Jedná se však pouze o úpravu částečnou, jež nemůže být považována za plnohodnotnou právní úpravu.

Na ni bylo třeba počkat až do počátku 18. století, kdy rozmach, velikost a zejména finanční síla měst vyvolala společenskou potřebu po jasné úpravě konkurzního práva. Za první pokus o úpravu (modernizaci) konkurzního práva lze bezesporu označit snahu Josefa I., který pro tuto rekodifikaci konkurzního práva ustanovil zvláštní komisi. Té se podařilo připravit jak základní osnovu konkurzního práva, tak konkurzní pragmatiku (kterážto měla dočasně vyřešit nejpálčivější problémy spojené s konkurzním právem). S ohledem na dobu, v níž rekodifikace vznikala (Evropu zmítala řada válečných konfliktů včetně toho o Rakouské dědictví), nebyla rekodifikace plně dokončena. Roku 1750 a 1751 byly sice vydány reskripty, které navazovaly na práci komise a upravovaly

⁷MALÝ, K., a kol., *Práva městská Království českého*, Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3, str. 43.

některé konkurzní instituty a postupy, ale o plnohodnotné rekonstrukci hovořit nelze. Navíc roku 1763 byl zaveden i na českém území společný rakousko-český směnečný řád, který již předznamenával první, skutečně celistvou právní úpravu mocnářství.

Jejím základem byly tři po sobě vydávané právní předpisy. Prvním z nich byl Josefínský konkurzní řád (1781), který v Předlitavsku platil až do roku 1868. Nebyl dokonalou právní normou, byl mnohokrát novelizován a konkurz byl dle něj veden tak dlouho, dokud nedošlo k uspokojení všech přihlášených pohledávek. Právě tato zdoluhavá procedura odrazovala řadu věřitelů hájit svá práva soudní cestou a raději volili cestu mimosoudní.

Druhým právním předpisem byl Rakouský konkurzní řád 1/1869 říšského zákoníku. Tento byl inspirován Pruskou právní úpravou. Vyjma jiného uváděl široký výčet přednostních pohledávek, což v právní praxi působilo obdobné potíže, jako vlekoucí se konkurzní řízení dle Josefínského konkurzního řádu. Proto bylo přikročeno k celkem dvěma novelizacím a jedné větší rekonstrukci Rakouského konkurzního řádu. Ten tak ve své konečné podobě upravoval nejen právní účinky zavedení konkurzu, druhy pohledávek a samotné konkurzní řízení, ale i konkurz kupecký, právní postavení dlužníka po skončení konkurzu a také postavení osob a orgánů se speciálním postavením (konkurzního komisaře, správce konkurzní masy apod.).⁸

Třetím v pořadí bylo Císařské nařízení č. 337/1914 říšského zákoníku, jímž se zavádí nový konkurzní, odpůrčí a vyrovnávací řád. Jeho účinnost byla stanovena k 1. lednu 1915 a do konkurzního práva přináší novou, moderní rekonstrukci úpadkového práva (např. institut nepatrného konkurzu, kdy konkurzní podstata nepřevyšuje 5 000 Korun, zavedl vyrovnávací řízení apod.).

2.1 Vývoj úpadkového práva po vzniku republiky

Po vzniku Československé republiky byla řada Rakousko-Uherských zákonů recipována do právního řádu vznikuvší republiky. Stejně tomu bylo v případě úpadkového práva (zákonem č. 11/1918 Sb. ze dne 28. 11. 1918), kdy až do roku 1931 na území ČSR platily současně dvě právní normy: Císařské nařízení č. 337/1914 říšského zákoníku (viz výše) pro Čechy a vládní nařízení

⁸ELIÁŠ, K., *Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část, Soutěžní právo*; 5. vydání C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80- 7179-583-4, str. 67.

č. 18/1923 upravující vyrovnávací řízení pro území Slovenska a Podkarpatské Rusi. Tato dualita právní úpravy přetrvala až do roku 1931, kdy Národní shromáždění Československé přijalo zákon číslo 64/1931 Sbírky zákonů a nařízení, který upravoval problematiku úpadkového práva v řádu konkursním, vyrovnávacím a odpůřčím. Zákon č. 64/1931 Sb. zákonů a nařízení byl inspirován dosavadní úpravou provedenou recipovaným císařským nařízením. Jeho hlavním přínosem ale bylo sjednocení úpadkového práva pro celé území Československé republiky stejně jako soudních poplatků. Jeho jednotlivé části upravovaly podrobně nejen jednotlivé hmotně i procesně právní aspekty jednotlivých řízení, ale i obecné principy a zásady úpadkového práva.⁹ Tato právní úprava byla platná do roku 1950.

Po roce 1948 dochází k dramatické změně nejen společenských vztahů v souvislosti s převzetím moci Komunistickou stranou Československa, ale i právních vztahů. Soukromé vlastnictví výrobních prostředků je jakožto nežádoucí přeměněno na celospolečenské a s tím souvisí i změna právních norem, které musejí na tyto změny reagovat. Tyto změny se pochopitelně dotkly i práva úpadkového. Dne 25. 11. 1950 byl vydán nový Občanský soudní řád (z.č. 142/1950 Sb.), který ve své části třetí upravuje ustanovení o exekuci. V několika ustanoveních řeší „exekuční likvidaci“ přičemž stanovuje že: *„Exekuční likvidace (dále jen "likvidace") se provádí prodejem veškerého majetku dlužníka, pokud není vyloučen z exekuce (likvidační podstata), a rozdělením výtěžku mezi všechny věřitele.“*¹⁰ Konkurz je tak nahrazen exekuční likvidací, tj. prodejem veškerého majetku dlužníka. Občanský soudní řád z roku 1950 byl o třináct let později nahrazen novým, a to Občanským soudním řádem vydaným zákonem č. 99/1963 Sb., který institut exekuční likvidace majetku zrušil a problematiku konkurzu řešil jen velmi okrajově ve třech paragrafech (šlo o recipocitu k zahraničním úpravám).¹¹ Úpadkové právo tak bylo vyřazeno z právní úpravy socialistické republiky. K jeho rehabilitaci došlo až po roce 1989.

⁹ VOSKA, J., *Konkursní, vyrovnací a odpůřčí řády*; Praha 1931, str. 15.

¹⁰ Dle ustanovení §570 občanského soudního řádu.

¹¹ KOZÁK, J., *Insolvenční zákon krok za krokem. Konkurz a vyrovnání* [online]. 2006, (4) [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://konkurs-vyrovnavani.cz/index.php?idac=173&idb=28>.

2.2 Úpadkové právo po roce 1989

Potřeba úpravy úpadkového práva vyvstala po roce 1989, kdy společně s návratem k demokratickému zřízení se navrátilo i tržní hospodářství. V roce 1991 byl přijat zákon č. 328/1991 Sb. o konkurzu a vyrovnání. Jeho největší slabinou byla v podstatě čtyřicet let trvající diskontinuita. Zákon vycházel z myšlenek a principů prvorepublikového zákona z roku 1931. Bylo tedy předvídatelné, že jeho využití v praxi začátku devadesátých let bude velmi obtížné. S ohledem na ekonomickou situaci řady podniků (do té doby spravované centrálním způsobem řízení a plánování) bylo přikročeno k právní úpravě, která v §67 stanovila výjimku, že po dobu jednoho roku od nabytí účinnosti zákona, lze konkurz prohlásit jen pro předlužení dlužníka. U státních podniků, nebo obchodních společností s výlučnou účastí státu bylo ale nutné návrh na konkurz podat jen s předchozím souhlasem zakladatele a po vyjádření zakladatele dlužníka.¹² Tím se podniky se státní účastí dostaly do situace, kdy na ně konkurz nebylo téměř možné vyhlásit (při posuzování celkové majetkové situace, jak vyžadoval zákon o konkurzu a vyrovnání, bylo třeba vzít do úvahy veškerý majetek dlužníka – a ten měly podniky se státní účastí značný).

Tato roční odkladná lhůta se ukázala jako ekonomická past. Nejen že se do insolvence dostala řada subdodavatelů „chráněných státních podniků“, ale po uplynutí roční ochranné lhůty se situace ještě dramaticky zhoršila. Další dočasné řešení vyhocené situace přinesl zákon č. 471/1992 Sb. o dočasném omezení postupu podle zákona o konkurzu a vyrovnání. Tento právní předpis posunul konec ochranné lhůty až na duben 1993. Zákon o konkurzu a vyrovnání byl *lex specialis* k Občanskému soudnímu řádu (viz ust. § 66 odst. 1 Zákona o konkurzu a vyrovnání). Zákon o konkurzu a vyrovnání byl původně koncipován jako překlenovací právní norma, která vyřeší aktuální problémy a v mezidobu bude připravena nová, moderní právní úprava. Přesto byl účinný po sedmnáct let. Za tuto dobu byl devětatdvacetkrát novelizován. Z těchto novel lze uvést tři, které se jeví jako zásadní:

- z. č. 122/1993 Sb., již byla zavedena ochranná lhůta zahrnující období od podání návrhu na prohlášení konkurzu dlužníka do prohlášení konkurzu dlužníka. Tato ochranná lhůta měla dlužníkům (zejména státním podnikům a podnikům

¹²ZOULÍK, F., *Zákon o konkurzu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C. H. Beck 1998, ISBN 80-7179-103-2, str. 13.

se státní účastí) poskytnout potřebný čas na konsolidaci a překonání úpadku. Tato novela reagovala na stále přetrvávající kritickou ekonomickou situaci (viz výše) a další prodloužení odkladné lhůty již nepřicházelo do úvahy.

- z. č. 94/1996 Sb., jež sledovala zpřesnění (a zrychlení) konkurzního řízení, změnila ochrannou lhůtu, měnila oprávnění správce, upravovala podmínky prohlášení konkurzu, ale také stanovila přísnější postup proti dlužníkovi neplnícímu své splatné dluhy. Zužovala okruh osob oprávněných podat odvolání, jímž se prohlašuje konkurz na majetek dlužníka apod.
- z. č. 105/2000 Sb., která je všeobecně vnímána jako největší zásah do úpadkového práva od roku 1991, kdy byl přijat zákon o Konkuru a vyrovnání.¹³ Došlo k posílení postavení věřitelů, správce konkurzní podstaty i konkurzních soudů. Pro úpadce byly stanoveny trestněprávní sankce pro případ neplnění povinností stanovených zákonem o konkurzu a vyrovnání. Návrh na zahájení řízení mohl být napříště podán jen dlužníkem, nebo věřitelem se splatnou pohledávkou (musí doložit nejen svoji splatnou pohledávku, ale i další důkazy o úpadku dlužníka).

Lze shrnout, že novelou 105/2000 Sb. došlo k posílení postavení věřitelů oproti předešlé právní úpravě. Nicméně i po novelizaci byl zákon o konkurzu a vyrovnání ne zcela vyhovující a předpokládal vlastně jen likvidační způsob řešení úpadku dlužníka. Navíc přes veškeré snahy byla řízení neúměrně dlouhá a způsobovala další ekonomické problémy řadě věřitelů. Na okraj lze uvést, že i v současné době (2019) jsou u soudů stále vedena řízení zahájená dle zákona o konkurzu a vyrovnání, byť tento je již téměř jedenáct let nahrazen novou právní úpravou.

Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) nahradil zákon o konkurzu a vyrovnání. Původně stanovená legisvakantní doba musela být prodloužena o jeden rok, zákon tedy nabyl účinnosti až od 1. ledna 2008. Insolvenční zákon představuje kompletní rekodifikaci úpadkového práva s tím, že v mnohém přináší nové zásady,

¹³SCHELLEOVÁ, I., *Úvod do insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2007, ISBN 978-80-87071-54-0, str. 70.

které v zákoně o konkurzu a vyrovnání obsaženy nebyly.¹⁴ Jako příklad lze uvést odlišnost v pojetí účelu insolvenčního zákona:

a) řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů,

b) oddlužení dlužníka.

Oproti tomu zákon o konkurzu a vyrovnání:

(1) Účelem tohoto zákona je uspořádání majetkových poměrů dlužníka, který je v úpadku.

Za nesporný přínos insolvenčního zákona lze označit sjednocení doposud dvoukolejného soudního řízení (zvlášť konkurz, zvlášť vyrovnání). Zavedení nových způsobů řešení dlužníkového úpadku (reorganizace a oddlužení), které byly vedeny jasnou snahou o vyřešení úpadku dlužníka takovou cestou, která nebude znamenat ukončení jeho ekonomických aktivit a bude zároveň motivovat věřitele k větší míře spolupráce a tím dosažení plného uhrazení svých pohledávek za dlužníkem. Dalším nesporným kladem této právní úpravy je zavedení insolvenčního rejstříku (veřejný rejstřík), který znamená naprostou, plnou transparentnost insolvenčního řízení (je stanovena povinnost zveřejňovat téměř veškeré dokumenty týkající se zahájeného insolvenčního řízení tak, aby k nim byl umožněn dálkový přístup).

Stejně jako zákon o konkurzu a vyrovnání, tak i insolvenční zákon prošel celou řadou novelizací (k červnu 2019 jich bylo již devětadvacet, přičemž první čtyři byly přijaty ještě před účinností zákona v jeho legisvakanní době). Z uvedených novel je nepochybně třeba zmínit dvě:

- z. č. 294/2013 Sb. (tzv. revizní novela), již byl zrevidován dosavadní vývoj insolvenční praxe a přijata opatření, která potlačovala negativní účinky a posilovala naopak ty pozitivní.¹⁵ Nejen pro fyzické osoby, ale i pro fyzické osoby podnikající, neboť pro oddlužení není již rozhodující povaha dlužníka,

¹⁴SCHELLEOVÁ, I., *Insolvenční zákon: poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: Eurounion, 2006, ISBN 80-7317-054-X, str. 9.

¹⁵KISLINGEROVÁ, E., RICHTER, T., SMRČKA, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-497-1, str. 81.

ale povaha dluhů. Další změnou bylo zavedení institutu společného oddlužení manželů, posílení kontroly věřitelů nad prováděním a výkonem reorganizace, snížení požadavků na reorganizaci o 50% (tedy min. 50 milionů obratu, nebo 50 zaměstnanců) a dále jasné určení lhůty pro podání přihlášek (ve lhůtě 2 měsíců, pouze v případě oddlužení je zachována lhůta 30 dnů).

- z. č. 64/2017 Sb., tato novela reflektuje Nařízení Evropského parlamentu¹⁶, ale také upravuje mimo jiné některé nežádoucí jevy – jako příklad je možno uvést změnu v přidělování věcí insolvenčním správcům (ti mají jedno sídlo a neomezený počet poboček, čímž mohou uměle navyšovat výši případů přidělovaných insolvenčními soudy). Nově proto budou krajské soudy vést evidenci insolvenčních správců a zapisovat do ní jejich sídla – nikolivěk pobočky v témže kraji. Ministerstvo spravedlnosti nově bude vykonávat posílený dohled na insolvenčními správci. Ministr spravedlnosti získává oprávnění v případě závažného porušení zákona odejmout akreditaci insolvenčnímu správci. Zavádí regulaci subjektů poskytujících služby v oblasti oddlužení a vyšší ochranu před šikanózními žalobami. Insolvenčnímu soudu je také nově dána možnost uplatnit právo předběžného přezkoumání (zamezení podávání návrhů tehdy, kdy neexistuje mnohost pohledávek po splatnosti).
- z. č. 31/2019 Sb., tato novela má za cíl zpřístupnit oddlužení širšímu okruhu dlužníků (např. pro starobní důchodce a osoby invalidní), v případě dlužníka starobního nebo invalidního důchodce nemusí během 3 let oddlužení dojít ke splacení ani 30% jejich pohledávek, zavádí instituty přerušení a prodloužení oddlužení (o oba může požádat dlužník), splátkový kalendář pro fyzické osoby – podnikatele. Novela dále upravuje jednání insolvenčních správců prostřednictvím svých zaměstnanců atd.

¹⁶Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. 05. 2015 o insolvenčním řízení (přepřacované znění), účinné od 26. 06. 2017 s výjimkou čl. 86, 24 odst. 1 a 25.

3 Zásady insolvenčního řízení

Jak bylo uvedeno v předešlé kapitole, české insolvenční právo prošlo od roku 1990 řadou překotných změn – nejvýraznější je bezpochyby změna právní úpravy od zákona o konkurzu a vyrovnání na insolvenční zákon. K těmto změnám je třeba přičítat i neustálou snahu zákonodárce reagovat na změny reálného chování dlužníků (i věřitelů) dalšími a dalšími novelizacemi. Tento stav vede k tomu, že insolvenční zákon je co rok a půl pozměňován, doplňován, insolvenční řízení je zpřesňováno. K výčtu změn je třeba připomenout i neustále se rozrůstající řadu prováděcích předpisů. V kontextu těchto změn (v mnohém případě nepopíratelně potřebných) zůstávají neměnné jen základní principy a zásady insolvenčního řízení. V právní teorii je k existenci právních principů přistupováno dvojím způsobem: pozitivistický přístup vychází z předpokladu, že právní principy se odvozují od platné právní úpravy. Přirozenoprávní směr pak vyznává předpoklad, že právní principy vycházejí z pozic existujících mimo právo – nad právem. Společným prvkem právních principů je jejich obecnost: *„Právní principy neurčují ovšem obsah norem absolutně a detailně. Ponechávají poměrně značný prostor pro vůli tvůrce normy, který se od nich často odchyluje buď pro nedostatečné poznání anebo i v zájmu dosažení záměru, jemuž právní princip nevyhovuje.“*¹⁷

Zásady insolvenčního řízení (a tedy i incidenčních sporů) je třeba hledat nejen v insolvenčním zákoně samotném, ale také v občanském soudním řádu (neboť ten je pro insolvenční řízení subsidiárně použitelný), ale také v Ústavě a Listině základních práv a svobod.

3.1 Zásady insolvenčního řízení pramenící z Ústavy

Insolvenční řízení samo o sobě je řízením zvláštním, jde o samostatný druh civilního procesu s řadou specifíků. Proto by bylo zavádějící vykládat zásady a principy tohoto řízení bez základních zásad společných všem civilním řízením, jež jsou obsaženy v Ústavě a Listině základních práv a svobod. S ohledem na právní sílu Ústavy a Listiny, s ohledem na její rigiditu lze dovodit, že právě tyto zásady požívají jakéhosi nejvyššího principu ochrany a z druhé strany i vyžadují nejvyšší stupeň zohlednění v měnící se (novelizované) civilně

¹⁷ZOULÍK, F., *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, 263 s., ISBN 978-80-7400-107-9, str. 2.

procesní legislativě. Z Ústavy a Listiny lze nepochybně k insolvenčnímu řízení (a incidenčním sporům) vztáhnout zejména tyto zásady: nezávislost a nestrannost soudu,¹⁸ zákaz odnětí zákonnému soudci,¹⁹ rovnost účastníků řízení,²⁰ právo na projednání věci veřejně, bez zbytečných průtahů a v přítomnosti účastníka tak, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům.²¹

Nezávislost a nestrannost soudu je první ústavní zásadou, kterou ve svém nálezu Ústavní soud komentoval takto: „*Nezávislost a nestrannost jsou neodmyslitelnými atributy pojmu soud. Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem, přičemž jedním z prostředků nestrannost soudu zaručujících je soudcovská nezávislost. Nezávislost soudce stejně jako nezávislost soudní moci souvisí a jsou ve vztahu vzájemné podmíněnosti, a to i s nestranností soudce a soudu.*”²² Nezávislost je tak chápána jako vyloučení možnosti působit na soudcovu svobodnou vůli v rámci jeho rozhodovacího procesu. Na druhé straně je zde korektiv: soudce je při svém rozhodování vázán zákony a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.

Princip zákazu odnětí zákonnému soudci v civilním řízení obecně úzce koreluje s pravidly o přidělování věcí jednotlivým soudcům daného soudu.²³ V této souvislosti je jistě dobré připomenout, že také pravidla pro přidělování věcí (tzv. kolečko) prošla svým vývojem v souvislosti s přijetím insolvenčního zákona. Od 1. ledna 2008 platil rozvrh práce, který se snažil dosáhnout vysoké specializace soudců a některé druhy řešení úpadku řešil dalším přerozdělením po rozhodnutí o způsobu úpadku dlužníka, což bylo v přímém rozporu se zásadou zákazu odnětí zákonnému soudci, jak judikoval např. Vrchní soud v Praze: „*Opatření místopředsedy soudu nebylo v dané věci možné ani se zřetelem k tomu, že rozvrh práce Krajského soudu v Praze v rozhodném období stanovil specializaci pro reorganizaci v soudním oddělení 38 INS a 40 INS. Princip specializace, který se takto podle rozvrhu práce insolvenčního soudu uplatňoval na způsob řešení úpadku reorganizací, byl aplikován v rozporu*

¹⁸Čl. 81 a 82 Ústavy, čl. 36 Listiny.

¹⁹Čl. 38 Listiny.

²⁰Čl. 96 odst. 1 Ústavy, čl. 37 odst. 3 Listiny.

²¹Čl. 38 odst. 2 Listiny.

²²Nález Ústavního soudu ze dne 18. června 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 (č. 349/2002 Sb.).

²³Ustanovení § 42 a násl. zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích.

se zákonem. Rozdělení věcí mezi jednotlivá soudní oddělení s využitím specializace agendy musí být ve smyslu § 42 odst.2 cit. zák. provedeno tak, aby nejpozději v den, kdy věc došla soudu, bylo bez využití rejstříků nebo jiných evidenčních pomůcek nepochybné, do kterého soudního oddělení věc podle specializace náleží. Toto pravidlo platí bezvýjimečně i pro insolvenční řízení, které je jediným (ve smyslu jednotným) řízením; okolnost, že úprava v insolvenčním zákoně rozděluje celé insolvenční řízení do několika fází (např. fáze od zahájení insolvenčního řízení do rozhodnutí o úpadku) na tom ničeho nemění. Obdobně je tomu např. v řízení o výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti, upraveném v občanském soudním řádu, které je také co do svého průběhu rozděleno do několika fází, ukončených usnesením soudu, avšak jde též o jediné řízení.

Princip specializace soudců (soudních oddělení) v insolvenčním řízení na agendu reorganizací (jako způsobu řešení dlužníkovy úpadku) je možné ve smyslu § 42 odst. 2 cit. zák. promítnout do rozvrhu práce jediné tak, že věci budou do příslušného oddělení rozděleny podle hledisek určitelných ke dni zahájení insolvenčního řízení (např. podle toho, zda byl návrh na reorganizaci podán spolu s insolvenčním návrhem, popřípadě podle kritérií stanovených v § 316 odst. 4 IZ).

Odvolací soud proto z uvedených důvodů dospěl k závěru, že insolvenční soud byl při rozhodování věci nesprávně obsazen, a že tedy došlo k odnětí účastníkovy zákonného soudce, jestliže věc byla projednána a rozhodnuta v jiném soudním oddělení, než v soudním oddělení, do kterého náležela podle způsobu rozdělení věcí mezi jednotlivá soudní oddělení určeného ke dni, kdy věc došla soudu."²⁴

Zásada rovnosti účastníků (často též označována jako princip kontradiktornosti řízení²⁵) bývá velmi často odbornou literaturou označován jako základní kámen práva civilního procesu. V občanském soudním řádu bychom našli jeho promítnutí v ustanovení § 18 odst. 1: „Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřtině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich

²⁴Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 9. 2010 č. j. 3 VSPH 608/2010-B-33 ve věci sp. zn. KSPH 39 INS 2737/2010.

²⁵WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol.: *Civilní právo procesní*, Leges 2018, ISBN 978-80-7502-298-1, str. 68.

práv. “Ústavní soud tento princip vykládá tak, že: „*k principu rovnosti účastníků řízení neoddělitelně patří hodnota právní jistoty a z ní vyplývající princip ochrany důvěryobčanů v právo, které jsou v nejobecnější podobě obsaženy v čl. 1 odst. 1 Ústavy.*“²⁶Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích pak ve svém ustanovení § 80 odst. 3. rovnost účastníků specifikuje takto: „*Soudce je povinen vykonávat svou funkci v souladu se zájmem na řádném výkonu soudnictví. Při své rozhodovací činnosti soudce zejména a) je povinen poskytnout každému účastníku řízení nebo straně soudního řízení anebo jejich zástupcům plnou možnost k uplatnění jejich práv; nesmí však od nich, s výjimkou případů stanovených zákony o řízení před soudy, jednostranně přijímat nebo jim podávat informace nebo s nimi jednat o skutkové podstatě projednávané věci nebo o procesních otázkách, které na ni mohou mít vliv.*” S ohledem na specifickou insolvenčního řízení (řada věcí se děje spontánně, některé věci nesnesou odkladu apod.) bylo revizní novou insolvenčního zákona (novelizace zákonem č. 294/2013) pro insolvenční řízení zavedeno speciální ustanovení § 85 odst. 1: „*V insolvenčním řízení nařizuje insolvenční soud jednání jen tehdy, stanoví-li to zákon, nebo jestliže to považuje za nutné. O úkonech, při nichž insolvenční soud jedná s ostatními procesními subjekty o skutkové podstatě projednávané věci nebo o procesních otázkách, které na ni mohou mít vliv, se vždy sepisuje protokol; není-li to možné vzhledem ke způsobu, jakým se procesní subjekt obrátil na insolvenční soud a je-li jednostranné přijetí nebo podání informace insolvenčním soudem ve společném zájmu věřitelů, je insolvenční soud povinen o takto přijaté nebo poskytnuté informaci vždy pořádat záznam do insolvenčního spisu. Náležitosti takového záznamu stanoví prováděcí právní předpis.*“ Uvedené ustanovení nelze chápat jako prolomení principu rovnosti účastníků – insolvenčnímu soudci jen dává možnost jak legálně a transparentně naložit s informacemi, které nesnesou odkladu a mají (mohou mít) zásadní vliv na probíhající insolvenční řízení. Právě transparentnost a přezkoumatelnost v tomto případě zaručuje dodržení principu rovnosti stran.

Princip veřejnosti a ústnosti je v civilním procesu obvykle omezen na ústní jednání a vyhlášení rozsudku.²⁷ Podstatou ústnosti je tak vnímáno to, že celé jednání se uskutečňuje ústně, za přítomnosti účastníků (či jejich zástupců) a soud má za povinnost přihlídnout k ústním vyjádřením a vzít

²⁶Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2010 sp. zn. II. ÚS 862/10.

²⁷Ustanovení § 116 a 156 občanského soudního řádu.

je v úvahu při svém rozhodování. Zásada ústnosti často bývá spojována se zásadou přímosti – tj. přímého styku soudu s účastníky, svědky, znalci apod. Objektivně tak soud použije pro rozhodnutí především takové důkazní prostředky, které umožňují, aby jeho poznání sporných skutečností bylo co nejvíce bezprostřední.²⁸ Subjektivně je pak tato zásada pojmána tak, že soud smí přihlédnout při rozhodování jen k těm důkazům, které před ním byly provedeny v průběhu ústního jednání. Zásada veřejnosti klade důraz na veřejnost soudního jednání. Důraz, který je na veřejnost soudního jednání kladen, vyplývá z premisy, že volný přístup veřejnosti k soudu představuje jednu z garancí nezávislosti, nestrannosti i zákonného postupu soudu, což zabraňuje tzv. tajné, kabinetní justice.²⁹

Veřejnost a ústnost insolvenčního řízení je z pohledu autora práce v rozhodovací praxi insolvenčních soudů potlačen na únosné minimum. V řadě insolvenčních řízení je ústnost spojena pouze s přezkumným jednáním (viz § 190 insolvenčního zákona), nebo s povinnou schůzí věřitelů (§ 47 insolvenčního zákona). V ostatních případech platí ustanovení § 85 věty první: „*V insolvenčním řízení nařizuje insolvenční soud jednání jen tehdy, stanoví-li to zákon, nebo jestliže to považuje za nutné.*” Dlužno podotknout, že minimalistické pojetí veřejnosti a ústnosti insolvenčního řízení platí obecně – v případě insolvenčních žalob, jež jsou předmětem další kapitoly této práce, je naopak veřejné a ústní projednávání obvyklé a časté.

Zásadu projednání věci bez zbytečných průtahů je možno dle autora vnímat specificky jak v občanském soudním řízení, tak v insolvenčním řízení. Obecně lze konstatovat, že zásada projednání věci bez zbytečných průtahů (též princip hospodárnosti řízení) vyjadřuje požadavek, aby ochrana práv byla poskytnuta rychle, účinně a bez zbytečných nákladů. Občanský soudní řád akcentuje tuto zásadu do ustanovení § 6: „*V řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Ustanovení tohoto zákona musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání.*” Následně v ustanovení

²⁸STAVINHOVÁ, J. a HLAVSA, P., *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5, str. 183.

²⁹WINTEROVÁ, A., *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právní učebnice. ISBN -80-7201-464-1. str. 77.

§ 100 o. s. ř.: „*Jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud i bez dalších návrhů tak, aby věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta. Přitom usiluje především o to, aby spor byl vyřešen smírně.*”

Občanský soudní řád dopadá na projednávání případů tzv. ex post. Proti tomu insolvenční řízení řeší aktuálně se dějící kauzu, kdy míra uspokojení věřitelů (nebo výsledek reorganizace) závisí bezprostředně na způsobu a rychlosti vedení insolvenčního sporu. Najedné straně se tak střetává požadavek na rychlé řešení insolvenčního řízení (což je dáno celou řadou lhůt, mnohdy velmi krátkých) a na druhé straně požadavek na co nejvyšší uspokojení věřitelů (což může být v případě úpadku větších společností spojeno s dlouhým procesem hledání kupce nebo strategického partnera při reorganizaci).

V této souvislosti je možno poukázat na judikaturu Ústavního soudu, který se k této otázce vyjádřil: „*rychlost řízení může být uvažována až v rámci konkrétního – spravedlivého – procesu. Proces, byť by byl garantován jako “rychlý”, by neměl rozumného smyslu, pokud by nebyl spravedlivý, negarantoval spravedlivý výsledek, tedy (mj.) pokud by v něm neměl každý možnost domáhat se ochrany svého práva (jde o pojmovou součást procesu). Základní právo dle čl. 36 odst. 1 Listiny každého na ochranu svého práva, realizovatelné v řízení, z povahy věci předchází rychlosti tohoto řízení, je jeho obligatorním východiskem. Jinak by se proces a v něm i jeho rychlost prakticky stávaly samoučelem.*”³⁰

3.2 Zásady insolvenčního řízení pramenící z insolvenčního zákona

Demonstrativní výčet zásad insolvenčního řízení nabízí insolvenční zákon v ustanovení § 5.

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) *insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;*

³⁰Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 14/10.

- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;
- c) nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;
- d) věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

Zásady uvedené v ustanovení § 5 lze značit za zásady ovládající insolvenční řízení (včetně incidenčních sporů). S ohledem na subsidiární použití občanského soudního řádu (kterýžto má své vlastní zásady a principy) jsou zásady vlastní insolvenčnímu řízení zakotvené v insolvenčním zákoně důležitým vodítkem pro interpretaci insolvenčního zákona i pro řízení samotné.³¹

Písmeno a) vyjadřuje zásadu rovnosti účastníků, zásadu nedovoleného zvýhodnění některého z účastníků (věřitelů) a rychlého, hospodárneho procesu a co nejvyšším uspokojením věřitelů. Písmenem b) je v insolvenčním zákoně zakotvena zásada rovnosti věřitelů i zásada *pari passu*. Písmeno c) zakotvuje ochranu dobré víry a pod písmenem d) se týká zákazu takového jednání věřitelů, jímž by své pohledávky uspokojovali jinak než v insolvenčním řízení. Zde je třeba připomenout aplikaci ustanovení § 109 odst. 1, který s prohlášením úpadku spojuje také omezení věřitelůk nabytí zástavního práva k nemovitostem dlužníka, omezení pro výkon exekučních titulů a také omezení pro vymáhání pohledávek osudní či správně cestou. Toto zákonné omezení však neplatí pro případné uspokojení pohledávky věřitele ze zástavy třetí osoby.³²

Vyjma zásad uvedených u ustanovení § 5 lze řadu dalších najít v dalších ustanoveních insolvenčního zákona, například: zásadu poměrného uspokojení věřitelů (§ 1 písm. a), princip společného zájmu věřitelů (§ 2 písm. j), princip automatického moratoria (§ 109), nebo zásady uvedené u jednotlivých způsobů řešení úpadku dlužníka - princip přednostního uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168). V textu dále bude věnována pozornost

³¹RICHTER, T., *Insolvenční právo*. 2.vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, ISBN 978-80-7552-444-7, s. 217.

³²MARŠÍKOVÁ, J. *Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2015, ISBN 978-80-7380-568-5, s. 267.

vybraným z nich, jež jsou z hlediska insolvenčního řízení všeobecně vnímány jako zásadní.

Zásada maximalizace uspokojení dlužnickových věřitelů je vyjádřena v ustanovení § 1 insolvenčního zákona (čimž je zákonodárcem odkázáno na její zásadní důležitost a rozdílnost insolvenčního řízení dle zákona č. 182/2006 Sb., viz kapitola “Historický exkurz”) říká, že insolvenční zákon „*upravuje řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnickových věřitelů.*” Nejde tedy jen o samotné uspořádání majetkových vztahů dlužníka, toto uspořádání (a ve svém důsledku tedy celé insolvenční řízení) od počátku sleduje maximální možné, a zásadně vždy poměrné, uspokojení věřitelů dotyčného dlužníka.

Ustanovení § 1 písm. a) insolvenčního zákona neobsahuje pouze již uvedenou zásadu maximalizace uspokojení dlužnickových věřitelů, ale také zásadu jejich poměrného uspokojení. Tato zásada, která bývá často označována jako *zásada par condition creditorum* (či *zásada pari passu*), se vztahuje vždy jen na věřitele stejné skupiny (tj. stejného postavení). Od obecných věřitelů je v tomto případě potřeba odlišit věřitele zajištěné, jimž tato zásada nesvědčí, neboť jejich pohledávka bude uspokojena ze zajištění. Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo charakterizuje zásadu *pari passu* jako „*zásadu, dle níž je se stejně postavenými věřiteli stejně zacházeno a jsou uspokojováni poměrně k výši jejich pohledávky, a to z prostředků majetkové podstaty, jež jsou určeny k distribuci pro věřitele tohoto postavení*“.³³

Zásada ochrany (respektování) práv věřitelů nabytých před zahájením insolvenčního řízení (obsažená v ustanovení § 5 písm. c) směřuje vůči jakýmkoliv neoprávněným zásahům do pořadí (nebo jiných parametrů) pohledávek přihlášených do insolvenčního řízení – s výjimkou toho, kdy takový postup zákon předpokládá (např. popěrný úkon insolvenčního správce a následná incidenční žaloba o výši, pořadí či pravost pohledávky).

³³Čl. 2 Legislative Guide on Insolvency Law [online], United Nations Comitee for International Trade Law, 2004, str. 6, dostupné z: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf.

Zásada poctivého záměru dlužníka je insolvenčním zákonem akcentována u nekonkurzních způsobů řešení úpadku. Při reorganizaci a oddlužení tak zůstávají dlužníku dispoziční práva k majetkové podstatě, viz § 229 odst. 3 písmena d) a e). S ohledem na tuto skutečnost, je uvedená zásada nesmírně důležitá. Insolvenční zákon dokonce podmiňuje sanační řešení úpadku tím, že není důvodu se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že jednáním dlužníka je sledován nepoctivý záměr. Insolvenční zákon uvádí i důvody, které lze shledat za nepoctivý záměr – např. v případě reorganizace:

Na nepoctivý záměr sledovaný návrhem na povolení reorganizace lze usuzovat zejména tehdy, jestliže ohledně dlužníka, jeho zákonného zástupce, jeho statutárního orgánu nebo člena jeho kolektivního statutárního orgánu

a) v posledních 5 letech probíhalo insolvenční řízení nebo jiné řízení řešící úpadek, a to v závislosti na výsledku takového řízení, nebo

b) podle výpisu z rejstříku trestů v posledních 5 letech před zahájením insolvenčního řízení proběhlo trestní řízení, které skončilo pravomocným odsouzením pro trestný čin majetkové nebo hospodářské povahy.³⁴

V případě oddlužení je pro vyhodnocení záměru dlužníka vhodné použít tzv. test poctivosti: „Ustanovení § 395 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Vedle okolností příkladmo vypočtených (jako ty, z nichž lze usuzovat na dlužníkův nepoctivý záměr při podání návrhu na povolení oddlužení) v ustanovení § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, s nimiž je soud povinen se vypořádat (vyjdou-li v insolvenčním řízení najevo) vždy, tak bude závěr, že dlužník sleduje podání návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr, závislý vždy na posouzení konkrétních okolností, jež vyjdou najevo v rámci daného insolvenčního řízení. Jinak řečeno, nepoctivost dlužníkovy záměru při podání návrhu na povolení oddlužení se nevyčerpává jednáním popsány v § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, když k úsudku ve smyslu

³⁴Ustanovení § 326 odst. 2 insolvenčního zákona.

§ 395 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona mohou vést různá jednání dlužníka. Může jít např. o jednání směřující k poškozování věřitelů (lhostejno, že nesankcionované normami trestního práva) v době před zahájením insolvenčního řízení, o zatajování skutečností týkajících se majetkových poměrů dlužníka apod. Naopak, zjištění, že je zde některá ze skutečností uvedených v § 395 odst. 3 insolvenčního zákona, ještě samo o sobě nemusí vést k závěru, že dlužník sleduje podáním návrhu na povolení oddlužení nepoctivý záměr.³⁵

Z ustanovení § 159 a 160 (a řady dalších) lze z dikce insolvenčního zákona dovodit zásadu *vis attractive concursus*: „Incidenční spor se projedná a rozhodne na návrh oprávněné osoby, podaný v rámci insolvenčního řízení u insolvenčního soudu.“ Jedná se o zásadu, která říká, že všechny právní otázky týkající se insolvenčního řízení přísluší k rozhodnutí právě a jen insolvenčnímu soudu. Tato zásada bývá často interpretována jako pravomoc a příslušnost insolvenčního soudu založená věcnou souvislostí právních otázek, jež musí být v rámci řízení projednány.³⁶

3.3 Zásady insolvenčního řízení pramenící z OSŘ

Insolvenční řízení je charakteristické tím, že obsahuje prvky jak nalézací, tak vykonávací. Vzhledem k tomu, že insolvenční zákon neobsahuje samostatnou úpravu „insolvenčního procesu“ odkazuje v § 7 na subsidiární použití občanského soudního řádu: „Nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.“ Tato formulace odkazuje nejen na užití „procesu“, ale také na užití zásad a principů civilního procesu, je-li to s ohledem na insolvenční řízení možné a vhodné. Mezi takové zásady patří: zásadu dispoziční, legálního pořádku, hospodárnosti, materiální pravdy, volného hodnocení důkazů,

³⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2011 sp. zn. 29 NSČR 14/2009 (KSPH 55 INS 316/2008).

³⁶ SMID, S., *Grünzüge des Insolvenzrechts*. 4. Auflage. München: C.H. Beck, 2002, ISBN 978-3-406-48371-4, str. 25.

kontradiktornosti, projednací, veřejnosti, zásadu ústnosti, přímosti a v neposlední řadě zásada koncentrace. V textu dále bude věnována pozornost vybraným z nich, jež jsou z hlediska insolvenčního řízení všeobecně vnímány jako zásadní a jsou typické pro sporné a nesporné řízení.

Zásada dispoziční a oficiality – dvě základní zásady ovládající civilní proces. Určují, kdo zahajuje řízení, vymezují předmět řízení a dávají možnost s předmětem řízení nakládat – viz např. ustanovení § 95 o.s.ř.: *„Žalobce (navrhovatel) může za řízení se souhlasem soudu měnit návrh na zahájení řízení. Změněný návrh je třeba ostatním účastníkům doručit do vlastních rukou, pokud nebyli přítomni jednání, při němž ke změně došlo.“* Dispoziční zásada se nepromítá jen do zahájení řízení, ale i do opravných prostředků a skončení řízení.³⁷ Zásada oficiality v procesním řízení znamená, že: *„procesní iniciativa je v rukách soudu, který sám rozhoduje o zahájení určitého řízení a zároveň vymezuje předmět tohoto řízení. Takové řízení má sice rovněž účastníky (řízení bez účastníků nepřichází pojmově v úvahu), avšak ti jsou omezeni v možnosti svými úkony řízení ovlivňovat.“*³⁸

Ve vztahu k insolvenčnímu řízení lze konstatovat, že obě tyto zásady se vzájemně prolínají, a to nejen v jednotlivých fázích insolvenčního řízení, ale i v rámci těchto fází. Je nesporné, že insolvenční řízení je v základu řízením návrhovým (lze zahájit jen na návrh věřitele nebo dlužníka), stejně i dispozice s řešením úpadku je předmětem dispozice účastníků, typicky: *„má-li insolvenční soud rozhodnout o způsobu řešení úpadku podle § 149 odst. 1 a je-li dlužník podnikatelem, u kterého je podle tohoto zákona přípustná reorganizace, schůze věřitelů svolaná rozhodnutím o úpadku může též přijmout usnesení o způsobu řešení dlužníkovy úpadku konkursem nebo reorganizací.“*³⁹ V rukách účastníků řízení je i možnost využít opravné prostředky. Proti tomu ale stojí omezení insolvenčního zákona na „předmět řízení“, jímž může být pouze řešení úpadku nebo hrozícího úpadku, a řešením mohou být jen zákonem předpokládané způsoby. Zásadu oficiality je možno spatřovat v řadě ustanovení insolvenčního zákona, kdy je předjímana celá řada předběžných opatření činěných soudem

³⁷LAVICKÝ, P. a kol., *Moderní civilní proces*, Brno, Masarykova univerzita, 2017, ISBN 9788021076013, str. 37.

³⁸WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A., *Civilní právo procesní*, Praha, Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1, str. 74.

³⁹Ustanovení § 150 insolvenčního zákona.

i bez návrhu (např. dle § 82 odst. 1 a 140 odst. 1). Zásada oficiality se tak projevuje silně až po prohlášení úpadku dlužníka.

Zásada projednací a vyšetřovací patří k dalším základním dvojicím zásad civilního procesu, přičemž první z nich je typická pro nesporná řízení, druhá pak pro spory. Tyto zásady korelují s předešlými dvěma a to ve dvojicích: projednací – dispoziční, vyšetřovací – oficiality. Obě vymezují míru iniciativy a odpovědnosti za objasnění skutkového stavu. „*Vyšetřovací zásada ukládá soudu, aby sám z úřední povinnosti - bez ohledu na přednesy stran a jejich návrhy – objasnil všechny právně významné skutečnosti. Projednací zásada proti tomu ponechává liberálně na výlučně stranách řízení, jako skutečnosti do řízení uvedou a jaké důkazní návrhy učiní. Zde je jakákoliv aktivita soudce při objasňování skutkového základu rozhodnutí vyloučena.*“⁴⁰ Zásada vyšetřovací je v insolvenčním zákoně uvedena hned v ustanovení § 84, tedy v části, která je ovládána zásadou dispoziční (a logicky by zde zásada vyšetřovací neměla být uplatněna, neboť dispoziční zásada je párová k zásadě projednací): „*V insolvenčním řízení je insolvenční soud povinen provést i jiné důkazy potřebné k osvědčení dlužníkovu úpadku nebo jeho hrozícího úpadku, než byly účastníky navrhovány.*” Z judikatury lze pro vysvětlení dovodit, že v případě § 86 převažuje veřejný zájem na pravdivém objasnění skutkového stavu – zejména v korelaci s možnými riziky, která insolvenční řízení přináší pro úpadek.⁴¹ V dalších částech insolvenčního zákona je možno konstatovat, že z dikce zákona se vyšetřovací zásada prosadí v těch případech, kdy zákon předpokládá procesní iniciativu insolvenčního soudu ex officio (tj. v případech, kde soud rozhoduje i bez návrhu účastníků). Je ale třeba podotknout, že je možno dovodit i případy, kdy insolvenční zákon předpokládá dispoziční úkon účastníka a přesto se i zde uplatní odpovědnost soudu za zjištění skutečného skutkového vztahu – např. § 317 odst. 2 (zkoumání dobré víry, poctivého záměru).

Další významnou dvojicí zásad je zásada arbitrárního pořádku a zásada legálního pořádku. Zásadu arbitrárního pořádku lze vyložit tak, že „*řízení tvoří od zahájení do vydání rozhodnutí jeden celek, v němž není závazně stanoven sled či postup procesních úkonů. Tento postup je stanoven rámcově, tak jak je dán*

⁴⁰LAVICKÝ, P. a kol., *Moderní civilní proces*, Brno, Masarykova univerzita, 2017, ISBN 978-8021-076-013, str. 37.

⁴¹Tamtéž, str. 51.

logikou věci, v podstatě jej určuje soud.”⁴²Zásada je též označována jako zásada jednotnosti řízení. Zásadu legálního pořádku (častěji označovanou jako zásada koncentrační) lze vyložit tak, že řízení samo se rozpadá do specifických částí, pro něž jsou dány určité úkony – jež je třeba v daném stádiu řízení pod sankcí prekluze provést. Z hlediska uvedeného je možno zkonstatovat, že insolvenční řízení je do značné míry vedeno zásadou legálního pořádku (o úpadku rozhodne soud ve stanovené lhůtě, věřitelé přihlásí své pohledávky ve stanovené lhůtě ...), kdy celá řada lhůt je koncipována jako hmotněprávních, tj. úkon musí být učiněn nejpozději v poslední den lhůty, jeho učiněním se rozumí doručení příslušnému insolvenčnímu soudu (viz jednotlivé typy incidenčních žalob a podmínky jejich uplatnění v kapitole o insolvenčních žalobách).

3.4 Vliv evropského práva

Pro insolvenční právo je důležitý i mezinárodní, zejména pak evropský rozměr. Evropská unie zatím nemá aspiraci na úpravu insolvenčního práva v rámci sjednocování národních úprav jednotlivých členských států. Snahu EU o prvotní sjednocení tak zatím můžeme spatřit ve vytváření jednotných úprav týkajících se zásad a principů insolvenčního práva, stejně jako pravomoci a působnosti národních soudů, případně rozhodného práva. Zde je na místě uvést Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2015/848 o insolvenčním řízení (které zrušilo předešlé Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. 5. 2000 o úpadkovém řízení).

Nařízení 2015/848 vnáší jednotnost do doposud sporných pravidel příslušnosti soudů – dle nařízení jsou k zahájení tzv. hlavního insolvenčního řízení příslušné soudy toho členského státu, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Dle výkladu Nařízení se pak místem hlavních zájmů dlužníka se rozumí místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje, a které je zjistitelné třetími osobami. V případě právnické osoby je za takové místo hlavních zájmů považováno sídlo, pokud není prokázán opak. Tato domněnka ale neplatí, pokud úpadce změnil své sídlo 3 měsíce před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení. Zde je presumována snaha o omezení umělého vyhledávání vhodnějšího sudiště. Insolvenční řízení může být zahájeno také jako tzv. vedlejší. Vedlejší insolvenční řízení může být v souladu s uvedenými

⁴²WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A., *Civilní právo procesní*, Praha, Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1, s. 74.

Nařízením zahájeno v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu. Účinky vedlejších řízení se omezují na majetek, který se nachází v tomto státě. Další změnou je zavedení povinného veřejného insolvenčního rejstříku, který musí umožnit dálkový přístup a zahrnovat informace týkající se zahájených a probíhajících insolvenčních řízení. Takovýto rejstřík v ČR byl zaveden ještě před uvedenými Nařízením, a to na internetové stránce www.justice.cz. Novinkou je také možnost vedení tzv. koordinačního řízení, v rámci kterého je jmenován koordinátor, jenž může stanovit a navrhnout doporučení a nezávazný plán pro koordinované vedení insolvenčních řízení společností z nadnárodní skupiny. V této části Nařízení 2015/848 je jasně patrná snaha o zlepšení, či usnadnění přeshraničního vedení insolvenčních řízení.

4 Incidenční spory

Před samotnou identifikací jednotlivých incidenčních sporů je třeba určit, kdy se jedná o incidenční spor. Odpověď poskytuje ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) až h) insolvenčního zákona. Právě zde je možno nalézt explicitní výčet incidenčních sporů. Takováto explicitní právní úprava do přijetí insolvenčního zákona chyběla a působila v právní praxi řadu problémů (například s ohledem na nejasné vymezení pravomoci a příslušnosti orgánů oprávněných k řešení incidenčních sporů).⁴³ Přijetím insolvenčního zákona a taxativním vymezením „co jsou incidenční spory“ byla tato situace bezesbytku vyřešena. Ustanovení § 159 IZ je zapotřebí vnímat i v dalších souvislostech – například jako naplněním zákonného požadavku formulovaného v ustanovení § 2 písmene d) insolvenčního zákona, kde se říká že „*incidenčním sporem spory vyvolané insolvenčním řízením, o kterých tak stanoví tento zákon, projednávané v rámci insolvenčního řízení.*“⁴⁴

Výčet incidenčních sporů lze z hlediska právní úpravy v ustanovení § 159 rozdělit na incidenční spory pojmenované - tj. ty, jež jsou explicitně vyjmenované pod písmeny a) až g):

§ 159

(1) Incidenčními spory jsou

- a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek,*
- b) spory o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5,*
- c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela,*
- d) spory na základě odpůrcí žaloby,*

⁴³Za účelem konkretizace incidenčních sporů a sjednocení rozhodovací praxe bylo dne 17. 6. 1978 vydáno Stanovisko občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu, Cpjn 19/98 („R 52“).

⁴⁴Zákon č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

- e) spory o náhradu škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem,
- f) spory o platnost smluv, kterými došlo ke zpeněžení majetkové podstaty prodejem mimo dražbu,
- g) spory o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků dlužníka, je-li na takovém určení naléhavý právní zájem.

Jde však také o spory s odkazem na další právní úpravu v insolvenčním zákoně (§ 159 odst. 1 písmeno h) *další spory, které zákon označí jako spory incidenční*. Pod ustanovení písmene h) je tak mezi incidenční spory možno počítat také následující spory dle jednotlivých paragrafů insolvenčního zákona:

§ 178 a 179

Po přezkumu přihlášené pohledávky bylo zjištěno, že skutečná výše činí méně jak 50% přihlášené částky, k takovéto přihlášce nebude přihlíženo, věřiteli může ins. soud uložit povinnost zaplatit uloženou částku ve prospěch majetkové podstaty.

§ 186 odst. 2

Přihlášený věřitel, který tvrdí, že jeho pohledávka nebyla v průběhu insolvenčního řízení uspokojena ani nezanikla jiným způsobem, se může žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat určení, že jeho pohledávka nadále trvá.

§ 203a

V pochybnostech o tom, zda pohledávka uplatněná věřitelem podle § 203 je pohledávkou za majetkovou podstatou nebo pohledávkou postavenou jí na roveň anebo pohledávkou, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje (§ 170), uloží insolvenční soud i bez návrhu věřiteli, který ji uplatnil, aby do 30 dnů podal u insolvenčního soudu žalobu na určení pořadí uplatněné pohledávky; na návrh insolvenčního správce tak učiní vždy.

§ 233 odst. 3

Platnost smluv, kterými došlo ke zpeněžení plnění, jehož se týká neplatný právní úkon, lze napadnout jen žalobou podanou u insolvenčního soudu nejpozději do skončení insolvenčního řízení; jde o incidenční spor.

§ 373 odst. 6

Věřitel, který uplatnil námitku podle odstavce 4 a který se do 2 měsíců po uplynutí lhůty uvedené v odstavci 4 nedohodl s insolvenčním správcem písemně na výši nebo charakteru své pohledávky, může uplatnit své právo žalobou na určení u insolvenčního soudu do 3 měsíců po uplynutí lhůty k písemné dohodě.

V případech výše uvedených ustanovení insolvenčního zákona není možno pochybovat o tom, zda jde, či nejde o incidenční spor – zákon toto výslovně uvádí v textu daných ustanovení ve větě za středníkem (*jde o incidenční spor*). Toto je důležité, neboť v rámci insolvenčního řízení mohou probíhat i další spory, které však není možno za incidenční považovat. Jde například o spory dle ustanovení § 7a písm. c) až e), případně ustanovení § 98 a § 99 (náhrada škody způsobené porušením povinnosti podat insolvenční návrh), § 147 (spory o náhradu škody způsobené podáním insolvenčního návrhu nebo opatřeními přijatými v jeho průběhu), ale i spory vyplývající ze vztahů mezi dlužníkem a insolvenčním správcem týkající se majetku, jež spadá do majetkové podstaty daného insolvenčního řízení. Pro tyto spory nelze použít zákonnou úpravu incidenčních sporů.⁴⁵

4.1 Spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek

Insolvenční zákon v ustanovení § 159 odst. 1 uvádí pod písmenem a) spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek.

⁴⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 53/2009 ze dne 17. 6. 2009, uveřejněné pod č. 115/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek s právní větou: *Řízení o žalobě, kterou se insolvenční správce domáhá vůči soudnímu exekutorovi vydání exekučního výtěžku zpeněžení nemovitosti ve vlastnictví dlužníka, není incidenčním sporem (§ 159 IZ). K projednání a rozhodnutí takového sporu jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy (§ 9 odst. 1 OSŘ).*

Uvedení právě těchto sporů na prvním místě není náhodné.⁴⁶ Právě tyto spory patří k nejčastěji zastoupeným v celém insolvenčním řízení.⁴⁷ Tyto incidenční spory vznikají na základě tzv. popěrného úkonu, jímž se ten, kdo je nadán aktivní žalobní legitimací domáhá popření přihlášené pohledávky z důvodu její pravosti, nebo její uplatněné výše, případně jejího uplatněného pořadí. Aktivně legitimován není jen insolvenční správce nebo dlužník, ale také přihlášení věřitelé (viz ustanovení § 192 insolvenčního zákona), přičemž popěrný úkon lze vzít zpět. Cílem popěrného úkonu je uplatnit v insolvenčním řízení jen takovou pohledávku, která odpovídá reálné skutečnosti dlužníka (tj. jde o existující pohledávku,

jež je uplatněna jen v takové výši, která odpovídá její nesplacené části a případně příslušenství a zároveň není uplatňována v jiném, než reálném pořadí). Popěrný úkon tak lze chápat jako pojistku před přijetím (a uspokojením) neoprávněné pohledávky za dlužníkem. Dále je třeba vnímat, že popěrný úkon může vyvolávat různé důsledky s ohledem na toho, kdo jej činí a z jakého důvodu, jak bude vysvětleno posléze.⁴⁸

Jak již bylo konstatováno, popěrný úkon je třeba vnímat jako procesní úkon účastníků insolvenčního řízení. A jakožto procesní úkon je třeba jej vnímat i v souvislosti s ustanovení občanského soudního řádu – z ustálené judikatury je patrné, že na podání popěrného úkonu se použijí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se podání. Popěrný úkon je tak třeba zkoumat z materiálního hlediska (tj. posuzovat jeho skutečný obsah, nikoliv jen jeho formální označení): „*pro závěr, o jaké popření se jedná, popřípadě zda se jedná o uznání, tedy není významné, jak bylo označeno, ale co do je jeho obsahem; i kdyby například insolvenční správce uváděl, že popírá pravost pohledávky, bude popření pohledávky posouzeno jako popření její výše, je-li z procesního úkonu nepochybné, že se nezpochybňuje základ pohledávky, ale jen její kvantitativní rozsah.*”⁴⁹ Stejně tak lze v ustálené judikatuře dohledat přiměřené použití občanského soudního řádu i pro základní náležitosti podání popěrného úkonu v souladu s ustanovení § 42 odst. 4 občanského soudního řádu: “*Pokud*

⁴⁶KOZÁK, J., a kol., *Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN: 978-80-7552-135-4, str. 394.

⁴⁷Tamtéž, str. 394.

⁴⁸FRONC CHALUPECKÁ, K., *Insolvenční právo v teorii a praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 1. vyd., 2012, ISBN: 978-80-210-6038-8, s. 189.

⁴⁹Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24. 9. 2009 č.j. VSPH 385/2009-B-63 ve věci sp. zn. KSCB 27 INS 1466/2008.

*zákon pro podání určitého druhu nevyžaduje další náležitosti, musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, a musí být podepsáno a datováno.*⁵⁰ V souvislosti s uvedeným je ale třeba akcentovat i zákonné požadavky na popěrné úkony stanovené přímo insolvenčním zákonem (§ 193 a n.).

V případě popěrného úkonu směřujícího k popření pravosti pohledávky musí být tedy namítáno, že předmětná pohledávka nevznikla, nebo že již zcela zanikla, případně že již byla zcela promlčena. Lze tak dovodit, že se jedná o úkon směřující k popření samotné hmotněprávní existence pohledávky. Právě hmotněprávní existence pohledávky v okamžiku zahájení přezkumu přihlášených pohledávek je podmínkou jejího možného uplatnění. Není-li splněna podmínka jejího platného vzniku a současně i jejího trvání v okamžiku přezkumu, není možné takovou pohledávku uspokojit v insolvenčním řízení právě na základě popěrného úkonu namítajícího její pravost.⁵¹

Druhým typem popěrného úkonu je ten, jímž je pohledávka popírána co do její výše. Není tedy popírána hmotněprávní existence pohledávky, ale ten, kdo tento popěrný úkon činí tvrdí, že reálná výše pohledávky je v jiné, než přihlášené výši. Tvrdit tak lze nižší, ale i vyšší hodnotu pohledávky, jež byla přihlášena. Podstatnou náležitostí tohoto popěrného úkonu je však povinnost toho, kdo tvrdí jinou výši pohledávky, uvést její skutečnou výši (viz ustanovení § 194 insolvenčního zákona). Nepostačuje tedy jen pouhé tvrzení „skutečná výše přihlášené pohledávky je odlišná od výše, v níž byla přihlášena“, ale je nutno uvést její přesnou, vyčíslenou výši. Důležitým faktem je také skutečnost, že popření výše pohledávky nemá vliv na její pořadí (viz ust. § 196 insolvenčního zákona). Z ustálené judikatury lze pak dovodit, že je-li pohledávka popírána v plné výši, musí být soudem vnímáno jako popření pravosti pohledávky.⁵²

Třetím popěrným úkonem je ten, jímž se popírá pořadí pohledávky, tedy že: *„pohledávka má méně výhodné pořadí, než je pořadí uvedené v přihlášce pohledávky, nebo je-li popíráno právo na uspokojení pohledávky ze zajištění.*

⁵⁰Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 32 Cdo 1726/98.

⁵¹FIALA, J., *Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory)*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1972, str. 72.

⁵²Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

*Ten, kdo popírá pořadí pohledávky, musí současně uvést, v jakém pořadí má být pohledávka uspokojena.*⁵³ Popření pohledávky co do pořadí nemá vliv na její výši nebo pravost. Ten, kdo činí popěrný úkon tvrdí, že pohledávka nemá kvalitu, jež je tvrzena – typicky půjde o tvrzení, že pohledávka přihlášená jako zajištěná ve skutečnosti zajištěnou není. Popírání pořadí pohledávky je tedy třeba vnímat jako úkon směřující proti neoprávněnému uspokojení přihlášené pohledávky přednostně bez právního důvodu na straně toho, jemuž pohledávka svědčí.

4.1.1 Aktivní legitimace k popěrným úkonům

Jak již bylo zkonstatováno, aktivní legitimaci k popěrným úkonům má dle insolvenčního zákona insolvenční správce, dlužník a přihlášený věřitel (případně věřitelé) – viz ust. § 192 odst. 1 insolvenčního zákona.

Aktivní legitimaci insolvenčního správce, kterýžto má v rámci insolvenčního řízení specifické postavení, lze snadno dovodit ze skutečnosti, že právě jemu insolvenční zákon ukládá povinnost sestavit seznam přihlášených pohledávek. tento se zveřejňuje již před konáním přezkumného jednání. Již v seznamu přihlášených pohledávek je insolvenční správce povinen označit pohledávky, jež popírá. Pakliže insolvenční správce popírá (činí popěrný úkon) vůči nevykonatelné pohledávce přihlášené věřitelem, není aktivně legitimován k podání žaloby a zahájení incidenčního sporu insolvenční správce, ale věřitel, jehož nevykonatelnou pohledávku insolvenční správce popřel. Věřitel pak nese důkazní břemeno a je ve svých tvrzeních omezen těmi skutečnostmi (tvrzeními), jež uvedl v přihlášce své pohledávky.

Odlišná situace je v případě, kdy insolvenční správce popírá vykonatelnou pohledávku přihlášenou věřitelem do insolvenčního řízení. V tomto případě je to insolvenční správce kdo je aktivně legitimován k podání žaloby směřující k zahájení incidenčního sporu.⁵⁴

Aktivní legitimace k podání žaloby je v tomto případě časově limitována – insolvenční správce musí žalobu podat ve lhůtě do 30 dnů ode dne konání přezkumného jednání. Insolvenční správce nese důkazní břemeno a ve svém

⁵³Dle ustanovení § 195 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

⁵⁴HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T., *Insolvenční řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-7400-691-3, s. 131.

tvrzení se musí opřít o důvody, které uvedl při popěrném úkonu předmětné vykonatelné pohledávky přihlášené věřitelem. Popírá-li insolvenční správce vykonatelnou pohledávku co do výše nebo pravosti musí ve svém návrhu předložit takové skutečnosti, které nebyly v řízení, v jehož rámci vykonatelná pohledávka vznikla, uplatněny. Insolvenční zákon také vymezuje, že „*důvodem popření však nemůže být jiné právní posouzení věci*” (viz ustanovení § 199 odst. 2).

Aktivní žalobní legitimace věřitele je upravena insolvenčním zákonem. Úprava popěrného úkonu má specifickou podobu. Popěrné úkony může věřitel provádět jen formulářově, tj. svá podání musí činit na speciálním (unifikovaném) formuláři a musí být doručena nejpozději tři dny před termínem konání přezkumného jednání.

Dalším specifikem je zde tvrdost zákona, kdy na popěrný úkon věřitele není možno aplikovat ustanovení § 43 občanského soudního řádu, které říká že:

(1) Předseda senátu usnesením vyzve účastníka, aby bylo opraveno nebo doplněno podání, které neobsahuje všechny stanovené náležitosti nebo které je nesrozumitelné nebo neurčité. K opravě nebo doplnění podání určí lhůtu a účastníka poučí, jak je třeba opravu nebo doplnění provést.

(2) Není-li přes výzvu předsedy senátu podání řádně opraveno nebo doplněno a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, soud usnesením podání, kterým se zahajuje řízení, odmítne. K ostatním podáním soud nepřihlíží, dokud nebudou řádně opravena nebo doplněna. O těchto následcích musí být účastník poučen.

Pro popěrné úkony činěné věřitelem v insolvenčním řízení je typická úprava, která věřiteli stanovuje učinit popěrný úkon perfektní, tj. bez vad, jež by měly být odstraňovány na základě výzvy soudu. Po uplynutí lhůty k podání popěrného úkonu není možné změnit popěrný důvod a zároveň platí, že „*k popření pohledávky učiněnému ve formě, která v době konání přezkumného jednání o popěrné pohledávce vyžaduje jeho písemné doplnění, předložení jeho originálu, případně předložení písemného podání shodného znění, se nepřihlíží.*”⁵⁵ Pakliže věřitel podá popěrný úkon řádně,

⁵⁵Ustanovení § 200 odst. 2 insolvenčního zákona.

včas a bezvadně, bude jeho podání považováno za žalobu vyvolávající incidenční spor.

Aktivní legitimaci k podání žaloby určuje insolvenční zákon věřiteli také v případě, kdy v rámci přezkumného jednání popře insolvenční správce nevykonatelnou pohledávku přihlášenou věřitelem. Žalobu musí věřitel podat ve lhůtě do třiceti dnů od přezkumného jednání. Žaloba směřuje vždy vůči insolvenčnímu správci. Insolvenční zákon také stanoví, že „*nedojde-li žaloba ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu, k pohledávce popřené co do pravosti se nepřihlíží; pohledávka popřená co do výše nebo pořadí je v takovém případě zjištěna ve výši nebo pořadí uvedeném při jejím popření.*”⁵⁶

Aktivně legitimován je také dlužník. Jím učiněné popření nemá ale vliv na zjištění popřené pohledávky. Lze tak zkonstatovat, že nejvýraznějším znakem popěrného práva dlužníkovy je skutečnost, že pokud dlužník řádně a včas popře pohledávku přihlášenou některým z věřitelů, a to co do její pravosti nebo výše, nebude v rozsahu jím uplatněného popření upravený seznam přihlášených pohledávek exekučním titulem. Jistou výjimkou je popěrný úkon dlužníka činěný v rámci reorganizačního řízení, kdy jsou jeho popěrnému úkonu přiznány stejné účinky popření pohledávky insolvenčním správcem. Zákon v tomto případě stanoví že: „*Jestliže dlužník popřel pohledávku při přezkumném jednání, které se konalo dříve, než nastaly účinky povolení reorganizace, nastávají účinky tohoto popření v reorganizaci dnem, kdy nastaly účinky povolení reorganizace; tento den je rozhodný i pro počátek běhu lhůt k podání žaloby o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky. Věřitelé nevykonatelné pohledávky, která byla popřena dlužníkem, podávají žalobu vždy vůči dlužníku.*” V případě konkurzu bude mít popěrný úkon učiněný dlužníkem za následek rozdílné postavení věřitelů po skončení konkurzu – věřitelé, jejichž přihlášené pohledávky dlužník nepopřel, budou mít po skončení konkurzu vykonatelné pohledávky, na rozdíl od těch, jejichž přihlášené pohledávky věřitel popřel. V případě oddlužení nemá popření vliv na právní sílu pohledávek po skončení oddlužení, neboť pokud dlužník splní všechny povinnosti dle schváleného způsobu oddlužení, vydá insolvenční soud usnesení jímž dlužníka od zbývajících pohledávek osvobodí.

Z výše uvedeného vyplývá, že hlavními aktéry, kterým insolvenční zákon svěřuje silnou aktivní legitimaci, jsou insolvenční správce a věřitel. Při bližším

⁵⁶Ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona.

zkoumání lze ale i v jejich postavení najít řadu rozdílů, pro něž je možno se důvodně domnívat, že postavení insolvenčního správce je silnější. Rozdíly je možno vidět již jen v nárocích, jež insolvenční zákon klade na formální stránku úkonů činěných v insolvenčním řízení. Zatímco osoba insolvenčního správce je vždy odborně zdatná (zákonné podmínky pro výkon funkce insolvenčního správce vyžadují nejen vysokoškolské vzdělání, ale také prokazatelnou odbornou praxi zejména v oblasti právní, ekonomie, daňového poradenství...), na straně dlužníka se povětšinou ocitají osoby bez právního vzdělání a přesto na ně klade zákon striktní požadavek podání činěných formulářově – správné vyplnění přihlášky, či učinění popěrného úkonu je mnohdy nesnadným úkonem i pro právníky. Stejná přísnost platí v případě lhůt, jež jsou povětšinou propadné, a zákon nepředpokládá povinnost poučení. Bez povšimnutí by neměl zůstat ani fakt, že při sporech o pravost, výši či pořadí přihlášených pohledávek nemá žádný z věřitelů nárok na náhradu nákladů řízení. Tyto zatěžují majetkovou podstatu a jdou tak de facto na vrub dlužníka.

Z tohoto pohledu je postavení insolvenčního správce silnější - jako příklad lze uvést možnost popěrného úkonu insolvenčního správce v případě přihlášení vykonatelné pohledávky. Popěrným úkonem se mění procesní postavení věřitele, který jím nabývá aktivní žalobní legitimaci a pokud chce se svojí pohledávkou uspět, musí řádně a včas podat žalobní návrh k insolvenčnímu soudu. V nejzazším případě může insolvenční správce popřít všechny přihlášené pohledávky a změnit tak procesní postavení všech věřitelů. Právě v oblasti popěrných úkonů insolvenčního správce je z bohaté judikatury možno dovodit, že z hlediska určitosti popěrného úkonu učiněného insolvenčním správcem není významné, zda důvody popření jsou insolvenčním správcem skutkově blíže vymezeny, či nikoliv. Povinnost vymežit určitě své důvody popření pohledávky je insolvenčnímu správci dána jen v případě popěrného úkonu směřujícího vůči vykonatelné pohledávce. Nejvyšší soud v této souvislosti judikoval, že: *„Určitým popěrným úkonem insolvenčního správce je již jen prohlášení, že popírá pohledávku zcela (respektive v plné výši) co do pravosti, bez uvedení bližšího důvodu popření. Tím je pohledávka popřena co do základu, tj. co do skutečností uvedených coby důvod přihlášení pohledávky v její přihlášce.“*⁵⁷ Z pohledu věřitele, kterému tvrdost zákona dovoluje jen „jeden pokus“, tj. podat žalobu správně, srozumitelně a se všemi náležitostmi, neboť

⁵⁷Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2018 ve věci sen. zn. 29 NSCR 75/2016.

soud jej nemá možnost vyzvat k opravě či doplnění, je jasné a určité popsání důvodů popěrného úkonu ze strany insolvenčního správce procesně nesmírně důležité a významné.

4.1.2 Účinky popření pohledávky

Jak již bylo uvedeno, k popěrným úkonům jsou aktivně legitimováni účastníci insolvenčního řízení, kteří tak mohou učinit v rámci přezkumu pohledávek. Na popěrný úkon lze vztáhnout dispoziční zásadu, protože je možné, aby ten, kdo popěrný úkon učinil, jej vzal zpět. Typicky lze uvést zákonem předvídanou situaci, kdy insolvenční správce před přezkumným jednáním přihlášenou pohledávku popře, ale v rámci přezkumného jednání vyjdou najevo skutečnosti, pro které insolvenční správce vezme svůj popěrný úkon zpět.⁵⁸ Další doklad dispoziční zásady je možno nalézt v ustanovení § 201 insolvenčního zákona, kde se uvádí, že pohledávka je zjištěna jestliže insolvenční správce nebo přihlášený věřitel, který ji popřel, vezme své popření zpět.

V případě, že je řešením dlužníkovy úpadku konkurz či oddlužení, může věřitel popřít také pohledávku jiného věřitele. Takovéto popření má vliv na rozsah poměrného uspokojení přihlášeného věřitele. V případě reorganizace však popěrný úkon jednoho věřitele vůči pohledávce jiného věřitele nemá žádné účinky na zjištění pohledávky. Ani v jednom z popsáných případů však popření pohledávky jiným věřitelem nemá vliv na rozsah hlasovacích práv věřitele, proti jehož pohledávce popěrný úkon směřuje.

Popření pohledávky je možno ze tří důvodů – co do výše, pravosti či pořadí. V případě, že pohledávka popřena co do pravosti je popřena namítáno, že pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení buď vůbec nevznikla, případně je již uhrazena a důvodem popření je tedy její neexistence, nebo je namítáno promlčení pohledávky, nebo její části. Pokud dojde k úspěšnému popření pravosti pohledávky, nebude tato v insolvenčním řízení dlužníka uspokojována, a to i v případě, že byla původně přihlášená jako pohledávka zajištěná.

Popření pohledávky co do výše je podávána oprávněnou osobou v případě, kdy je namítáno, že přihlášená pohledávka do insolvenčního řízení

⁵⁸Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 09. 2014 č. j. 2 VSPH 887/2014-B-17 ve věci KSHK 45 INS 27782/2013.

skutečně existuje, ale přihlášená výše neodpovídá skutečnosti. Ten, kdo popěrný úkon činí, musí zároveň uvést skutečnou výši pohledávky. Proces přihlašování pohledávek je ovládán dispoziční zásadou – věřitel nejen že může přihlásit svoji pohledávku, ale může také sám rozhodnout o tom, v jaké výši ji přihlásí (tj. zda ji přihlásí ve 100% nebo nižší). S ohledem na tuto skutečnost je možno dovodit, že popěrný úkon „co do výše“ nelze činit s odůvodněním, že ve skutečnosti je pohledávka vyšší, než jak je uvedeno v její přihlášce věřitelem. Úspěšně lze proto namítat (popírat co do výše) jen nižší skutečnou hodnotu přihlášené pohledávky.⁵⁹ V rámci projednání incidenční žaloby může soud rozhodnout o výši pohledávky jen ve výši, která byla tím, jenž popěrný úkon učinil, uznána při přezkumném jednání.

Při popírání pořadí pohledávky je popěrný úkon směřován vůči méně výhodnému pořadí pohledávky, než jak uvedl věřitel v její přihlášce, případně, že pohledávka není zajištěná, byť toto věřitel v její přihlášce tvrdí. Cílem popěrného úkonu tak je zajistit správné pořadí, a tedy i uspokojování pohledávek. Prokázání pořadí není vždy důkazně snadné. V případě tvrzení výhodnějšího pořadí u zástavního práva je důkazem zápis v katastru nemovitostí, kde jsou práva zapisována v časové posloupnosti jejich návrhů na vklad. V případě písemných smluv je důkazem datum podpisu poslední ze smluvních stran. V případě ústních dohod je prokazování složitější a důkazní břemeno nese ten, kdo popěrný úkon učinil. V případě zajištěné pohledávky pak platí, že zajištěný věřitel, který zajištěnou pohledávku včas a řádně přihlásil do insolvenčního řízení, aniž se dovolal zajištění, se může dovolat zajištění samostatným doplněním přihlášky i později, avšak musí tak učinit nejpozději do uplynutí lhůty určené mu insolvenčním zákonem ke změně pořadí přihlášené pohledávky.⁶⁰

Jak je výše uvedeno úspěšné popření pohledávky co do pravosti, výše či pořadí ovlivní dotčenou pohledávku a v některých případech může znamenat její vyloučení z insolvenčního řízení (popření pravosti), či zhoršení jejího pořadí pro uspokojování pohledávek (popření pořadí). Jakákoliv pohledávka může být popírána z jednoho či více důvodů. Popřený výše nemá vliv na pořadí pohledávky, popření pořadí nemá vliv na její výši.

⁵⁹Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 09. 2014 č. j. 3 VSOL 205/2014-P6-8 ve věci KSOS 37 INS 11748/2013.

⁶⁰Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSCR 16/2011, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 54/2012.

Anomálií z uvedeného bude případ, kdy věřitel nemá pohledávku za úpadcem, ale za třetí osobou přičemž taková pohledávka bude zajištěna majetkem úpadce. V takovém případě může být jeho pohledávka popírána co do pořadí a v případě úspěšného popření bude na ni hleděno jako na pohledávku popřenou co do pravosti. Pohledávky tohoto typu nemohou být uspokojeny jinak, než-li z majetku zahrnutého do majetkové podstaty dlužníka v konkrétním insolvenčním řízení.⁶¹

Pro popření nevykonatelné pohledávky je rozhodné konání přezkumného jednání. Poučení po popření nevykonatelné pohledávky vůči věřiteli přítomnému (případně jeho zmocněnému zástupci) na přezkumném jednání provede insolvenční správce. V případě, že se věřitel (nebo jeho zmocněný zástupce) přezkumného jednání neúčastní, provede insolvenční správce poučení písemně – na doručení se aplikují příslušná ustanovení občanského soudního řádu. Náležitosti písemného vyrozumění věřitele o popření jeho pohledávky jsou upraveny v jednacím řádu pro insolvenční soudy.⁶² Postup pro popření nevykonatelné pohledávky je třeba aplikovat na každou pohledávku samostatně, nelze učinit (ani ze strany insolvenčního správce, ani dlužníka) popěrný úkon hromadně na všechny přihlášené pohledávky jednoho věřitele. Ke každé přihlášce je třeba přistupovat jako k individuálnímu nároku, jenž je specifikován svým důvodem a výší.⁶³ Věřitel musí podat žalobu ve lhůtě 30 dnů ode dne konání přezkumného jednání, přičemž tato lhůta nesmí skončit dříve než 15 dnů ode dne doručení vyrozumění dle ustanovení § 197 odst. 2 insolvenčního zákona (tj. poučení doručované věřiteli nepřítomnému na přezkumném jednání). Lhůta pro podání žaloby je hmotněprávní, žaloba musí být doručena nejpozději v poslední den lhůty na příslušný insolvenční soud. Není-li doručena věřitelem řádně a včas, vydá insolvenční soud usnesení o odmítnutí přihlášky ve smyslu § 185 insolvenčního zákona. Žalobu musí věřitel podat proti insolvenčnímu správci či dlužníku, rozhodující pro určení žalovaného je kdo popřel nevykonatelnou pohledávku – zda insolvenční správce, nebo dlužník. Výjimkou je případ kdy je řešením úpadku dlužníka oddlužení, kdy žalobu podává věřitel proti

⁶¹RICHTER, O., *Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení*. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, SBN: 978-80-7400-549-7, str. 226.

⁶²Ustanovení § 13 vyhl. č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční soudy a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona.

⁶³Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 01. 2014 č. j. 1 VSPH 2145/2013-P2-9 ve věci MSPH 90 INS 17617/2013.

insolvenčnímu správci i dlužníku.⁶⁴ Nepodá-li věřitel žalobu, nebo uplyne-li marně zákonná lhůta pro její podání, nastanou účinky učiněného popěrného úkonu vůči předmětné pohledávce. Nepodání žaloby v případě, že pohledávka byla popřena co do pravosti má za následek, že se k pohledávce nadále nepřihlíží a nebude tak uspokojována v rámci insolvenčního řízení. V případě popření pohledávky co do výše nebo pořadí a nepodání žaloby (řádně a včas), nastanou účinky popření v takové míře, jak byl zjištěn stav při přezkumném jednání.

V případě vykonatelných pohledávek musí věřitel doložit vykonatelnost své pohledávky. Za vykonatelnou pohledávku je považována ta, jejíž vykonatelnost nastala nejpozději ke dni rozhodnutí o úpadku. Insolvenční správce i dlužník mohou vykonatelnou pohledávku popřít co do výše, důvodu či pořadí. Při přezkumném jednání pak dlužník může popírat vykonatelnou pohledávku s doloženým pravomocným rozhodnutím vydávajícího orgánu jen co do výše či pravosti. Uvádět může jen takové skutečnosti, které by jinak byly důvodem pro zastavení výkonu rozhodnutí (či exekuce), a to z důvodu zániku či promlčení předmětné pohledávky. Lze zkonstatovat, že dlužník tak může argumentaci opřít o ustanovení § 268 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu (rozhodnutí, které je podkladem výkonu, bylo po nařízení výkonu zrušeno nebo se stalo neúčinným), nebo dle písmene g) a h) téhož ustanovení:

g) o vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden; bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku

h) výkon rozhodnutí je nepřípustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

Pro podání žaloby platí stejné lhůty, jako u žaloby proti popření nevykonatelné žaloby – hmotněprávní lhůta 30 dnů, lhůta končí posledního dne, kdy musí být žaloba doručena příslušnému insolvenčnímu soudu. Tato lhůta platí i v případě, že žalující stranou bude insolvenční správce pokud je to on, kdo popřel vykonatelnou pohledávku přihlášenou věřitelem.

⁶⁴Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 02. 2010 č. j. 1 VSPH 544/2009-P6 ve věci KSUL 45 INS 857/2008.

Popěrný úkon může učinit i přihlášený věřitel, jak již bylo popsáno. Z hlediska procesního je třeba uvést, že přihlášený věřitel provádí popěrný úkon formulářově, tj. prostřednictvím předepsaného formuláře ve lhůtě 3 dnů před konáním přezkumného jednání o popřené pohledávce. Je-li řešením úpadku dlužníka oddlužení, pak je lhůta pro doručení 10 dnů ode dne uplynutí lhůta k přihlašování pohledávek (neskončí však dříve než 7 dnů ode dne zveřejnění popírané přihlášky v insolvenčním rejstříku). Popěrný úkon může učinit jen takový přihlášený věřitel, který nemá pohledávku za majetkovou podstatou, nebo pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. V případě podání popěrného úkonu je přihlášený věřitel také povinen složit jistotu 10 000 Kč (a to i v případě, že přihlášeným věřitelem je insolvenční správce). Jestliže přihlášený věřitel podá řádně a včas popěrný úkon na předepsaném formuláři, bude tento považován za žalobu (v souladu s ustanovením § 200 odst. 5). V tomto případě nebude možno za neodstranitelnou vadu a důvod pro odmítnutí považovat absenci žalobního petitu – tento se do formuláře neuvádí. Soud následně vyzve přihlášeného věřitele k doplnění (v souladu s ustanovením § 43 občanského soudního řádu).

4.1.3 Řízení o žalobě ve sporu o pravost, výši či pořadí nevykonatelné pohledávky

Jak již bylo uvedeno přihlášenou pohledávku je v insolvenčním řízení oprávněn popřít nejen insolvenční správce, ale také dlužník a v některých případech také přihlášený věřitel. Popěrný úkon učiněný insolvenčním správcem je účinný vždy, činí pohledávku spornou (co do důvodu popření), a to zcela bez ohledu na způsob řešení úpadku dlužníka. Proti tomu u popěrného úkonu učiněného dlužníkem je třeba rozlišovat, jaký účinek bude vyvolán v jednotlivých způsobech řešení jeho úpadku:

- u konkurzu nemá popření vliv na zjištění popřené pohledávky⁶⁵

- u reorganizace má popření účinky od okamžiku, kdy nastanou účinky povolení reorganizace, a pouze po dobu jejich trvání.⁶⁶

- u oddlužení je třeba rozlišovat zajištěnou a nezajištěnou pohledávku.

U pohledávky uplatněné jako zajištěné nemá popěrný úkon vliv na její zjištění.

⁶⁵ § 192 odst. 3, z. č. 182/2006 Sb. insolvenční zákon.

⁶⁶ K účinkům dochází zveřejněním v insolvenčním rejstříku, viz ustanovení § 89 odst. 1.

V případě nezajištění pohledávky má popěrný úkon účinky od okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení, a jen po dobu jejich trvání.⁶⁷

Pakliže došlo k popěrnému úkonu ze strany jiného přihlášeného věřitele (bez omezení, zda popírá pohledávku jiného věřitele přihlášenou jako vykonatelnou či nevykonatelnou), považuje se jeho úkon za splnění podmínek ustanovení § 200 odst. 5 insolvenčního zákona za žalobu: *„Jestliže insolvenční soud popření pohledávky neodmítne, považuje se podání, jímž přihlášený věřitel popřel pohledávku, od rozhodnutí o způsobu řešení úpadku, nejdříve však po uplynutí 10 dnů od skončení přezkumného jednání a, je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, po schválení zprávy o přezkumu, za žalobu, kterou tento věřitel uplatnil u insolvenčního soudu své popření vůči věřiteli, který pohledávku přihlásil.“*

V řízení o žalobě, jíž byla popřena nevykonatelná pohledávka, zkoumá insolvenční soud pět aspektů, jež byly podrobně vysvětleny v předešlých podkapitolách. Jedná se o zkoumání toho zda: byla žaloba podána řádně a včas a jsou-li splněny podmínky řízení, zda popíranou pohledávkou je skutečně pohledávka nevykonatelná, zda byla žaloba podána proti všem pasivně legitimovaným osobám, a zda je žalobou popírán důvod, výše nebo pořadí přihlášené pohledávky.

Soud může řízení zastavit, jestliže projednání odporové žaloby brání nedostatek podmínky řízení, a tyto nuď nelze odstranit, nebo se je nepodařilo odstranit. Dalším důvodem k zastavení řízení je neuhrazení soudního poplatku (neplatí, je-li žalobce od zaplacení poplatku osvobozen), nebo byla-li žaloba vzata zpět.

K odmítnutí žaloby dochází v případě podání žaloby opožděně, žaloba má nedostatky, které se nepodařilo odstranit a tyto brání v pokračování řízení o ní.⁶⁸ Dalším z důvodů pro odmítnutí žaloby je její podání neoprávněnou osobou, nebo pokud oprávnění k jejímu podání ztratila: *„pominou-li účinky schválení oddlužení (v důsledku změny způsobu řešení úpadku dlužníka z oddlužení na konkurs), přestává popření pohledávky dlužníkem mít (v rozsahu popření) vliv na zjištění pohledávky. Od toho okamžiku žaloba věřitele se stane žalobou, kterou*

⁶⁷ § 407 odst. 1, z. č. 182/2006 Sb. insolvenční zákon.

⁶⁸ Ustanovení § 43 odst. 2 o.s.ř.: Není-li přes výzvu předsedy senátu podání řádně opraveno nebo doplněno a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, soud usnesením podání, kterým se zahajuje řízení, odmítne. K ostatním podáním soud nepřihlíží, dokud nebudou řádně opravena nebo doplněna. O těchto následcích musí být účastník poučen.

se věřitel domáhá určení pravosti své již zjištěné pohledávky. Odpovídající reakci na takový stav věci je (stejně jako kdyby tomu tak bylo již při podání žaloby) odmítnutí žaloby coby podané osobou, která k tomu nebyla oprávněna (§ 160 odst. 4 IZ).“⁶⁹

Věřitel popřené nevykonatelné pohledávky musí svoji odporovou žalobu podat vůči insolvenčnímu správci (popřel-li přihlášenou pohledávku), a též proti popírajícímu dlužníku (je-li jeho popření účinné, nebo se účinným stane). Jedná se o pasivní žalobní legitimaci, jež byla vymezena v předchozích kapitolách. Jestliže by ale věřitel podal žalobu proti osobě, která není pasivně legitiimována, soud žalobu zamítne. Pakliže by žalobce podal odporovou žalobu jen vůči jednomu žalovanému, byť měla být podána vůči více žalovaným, pak: *„Popře-li nevykonatelnou pohledávku jak insolvenční správce, tak dlužník v reorganizaci, musí být žaloba o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky podána (v rozsahu dotčeného popěrným úkonem toho kterého z nich) proti oběma popírajícím (proti insolvenčnímu správci a dlužníku). Nepodá-li věřitel nevykonatelné pohledávky popřené insolvenčním správcem i dlužníkem v reorganizaci včas žalobu o určení pravosti, výše nebo pořadí pohledávky vůči některému z popírajících (vůči insolvenčnímu správci nebo vůči dlužníku), pak v rozsahu popření pohledávky tím z popírajících, vůči kterému věřitel žalobu nepodal, nastávají účinky uvedené ve větě třetí § 198 odst. 1 IZ.“⁷⁰*

Insolvenční soud nemůže nařídít přípravné jednání v souladu s ustanovením § 114c občanského soudního řádu, neboť judikaturou byla tato možnost v případě odporových sporů v insolvenčním řízení vyloučena: *„Předpokladem nařízení přípravného jednání je skutková a právní složitost případu. Jde-li o věc zcela jednoduchou, u které lze předpokládat, že o ní bude rozhodnuto při jediném jednání, pak by přípravné jednání nařízeno být nemělo. V incidenčních sporech o pravost přihlášené pohledávky [§ 159 odst. 1 písm. a) IZ)] je tento předpoklad umocněn zejména tím, že přihláškou nevykonatelné pohledávky (dle požadavků ustanovení § 174 a násl. IZ), obsahem žaloby na určení její pravosti (v níž může žalobce uvést jako důvod vzniku pohledávky pouze skutečnosti, které jako důvod jejího vzniku uplatnil nejpozději do skončení přezkumného jednání) a popěrným úkonem insolvenčního správce by měla být*

⁶⁹Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2018 sp.zn. 29 ICdo 121/2016.

⁷⁰Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 10. 2015č. j. 56 ICm 1948/2013, 104 VSPH 536/2015-94, (KSPA 56 INS 32350/2012).

*procesní stanoviska stran incidenčního sporu a rozsah prokazovaných skutečností konkretizovány natolik, že uvedené podmínky pro nařízení přípravného jednání zásadně nebudou splněn.*⁷¹

Soud v řízení o žalobě může dospět k závěru (mít za prokázané), že nevykonatelná pohledávka, jež je předmětem popěrné žaloby, vykazuje – resp. vykazovala v době přezkumu takové vady, pro něž měl insolvenční správce věřitele vyzvat v souladu s ustanovením § 188 odst. 2 insolvenčního zákona k jejich odstranění. Pakliže toto insolvenční správce neučinil a přihlášku zařadil na přezkumné jednání, načež byla v jeho rámci popřena, pak nemůže soud o takovémto popření rozhodnout a žalobu musí zamítnout pro předčasnost. Insolvenční správce pak musí učinit potřebné kroky v souladu s ustanovením § 188 odst. 2 a vyzvat věřitele k odstranění vad. Odstraní-li věřitel vady přihlášené pohledávky, bude tato předložena k dodatečnému přezkoumání. V opačném případě postupuje insolvenční správce v souladu s ustanovením § 182 a 185 insolvenčního zákona a vydá rozhodnutí o tom, že k přihlášené pohledávce se nepřihlíží. *Důvodem k zamítnutí žaloby pro předčasnost však může být i zjevná neurčitost (nesrozumitelnost) popěrného úkonu insolvenčního správce, (tedy kdy z obsahu jeho popěrného úkonu není zřejmé, kterou přezkoumávanou pohledávku popírá nebo zda pohledávku popírá zcela co do pravosti nebo její výše).*⁷²

Pakliže soud v řízení zjistí, že popřená pohledávka není pohledávkou nevykonatelnou, ale naopak pohledávkou vykonatelnou, není toto zjištění samo o sobě důvodem k zamítnutí žaloby. V souladu s ustanovením § 199 odst. 3 insolvenčního zákona je však v takovém případě žalovaný povinen prokázat důvod popření tak, jako by tomu bylo, kdyby od počátku žaloba směřovala vůči popření vykonatelné pohledávky. Přenáší se tak na něj břemeno tvrzení i břemeno důkazní. K tomuto však nedojde v případě, kdy sice byla soudem zjištěna vykonatelnost popírané pohledávky, ale tato byla popřena jen co do jejího pořadí.⁷³

Specifikem řízení o popěrných žalobách je i skutečnost, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů proti insolvenčnímu správci,

⁷¹Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 12. 2013 sp. zn. 77 ICm 3034/2011, 103 VSPH 364/2013 (KSUL 77 INS 13111/2011).

⁷²Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 2.11.2016 sen.zn. 12 VSOL 76/2016-69.

⁷³Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 29 ICdo 11/2012 (KSPH 41 INS 10743/2010, 41 ICm 1122/2011) (R 66/2013).

byť by se jednalo o náklady spojené se zastoupením žalobce v souladu s ustanovením § 24 a n. občanského soudního řádu. Jedná se tedy o vybočení z obecné zásady civilního procesu zakotvené v § 142 občanského soudního řádu, tj. nedojde k nařízení povinnosti úhrady nákladů protistraně v souladu s úspěšností ve sporu. Při rozhodování o jiných procesních situacích se však již zásada o nákladech řízení uplatní: „*Insolvenční zákon nemá speciální ustanovení o náhradě nákladů řízení mezi účastníky navzájem pro případ, kdy insolvenční správce je ve sporu úspěšný, či pro případ, že insolvenční správce v postavení žalobce vezme žalobu zpět pro chování žalovaného, kterou podal důvodně. Pro takové případy je proto třeba ve smyslu § 7 IZ přiměřeně aplikovat ustanovení občanského soudního řádu o náhradě nákladů řízení a postupovat v dané věci podle § 146 odst. 2 OSŘ věta druhá.*“⁷⁴Náklady řízení se uspokojí v insolvenčním řízení samotném – dle dikce insolvenčního zákona sdílí osud pohledávky, o níž byla vedena žaloba (tj. budou uspokojeny ve stejném pořadí). Výsledek sporu (a tedy i výši nákladů) zaznamená insolvenční správce v seznamu pohledávek a upravený seznam zašle insolvenčnímu soudu. Zanesení pohledávky za náklady řízení je insolvenční správce povinen učinit i bez návrhu.

4.1.4 Řízení o žalobě ve sporu o pravost, výši či pořadí vykonatelné pohledávky

Lhůta pro podání popěrné žaloby u pohledávky, která byla věřitelem přihlášena jako vykonatelná, činí 30 dnů od přezkumného jednání, v jehož rámci došlo k popření vykonatelné pohledávky. Jednalo-li by se o popěrný úkon učiněný v rámci oddlužení povoleného spolu s rozhodnutím o úpadku, počíná třicetidenní lhůta běžet od právní moci rozhodnutí o schválení zprávy o přezkumu (dle ustanovení § 410 odst. 3 insolvenčního zákona). Počátkem běhu lhůty v tomto případě je okamžik uveřejnění rozhodnutí o schválení zprávy o přezkumu v insolvenčním rejstříku, neboť proti tomuto rozhodnutí nepřipouští zákon opravný prostředek, právní moci tedy nabývá ihned.

Za vykonatelnou pohledávku se považuje taková, kterou věřitel řádně přihlásí a zároveň prokáže, že se pohledávka stala vykonatelnou nejpozději ke dni rozhodnutí o úpadku. Popěrný úkon vůči takové pohledávce může podat:

- jiný věřitel vždy, pokud popírá pořadí přihlášené vykonatelné pohledávky (tj. není napadána ani výše nebo pravost, neboť ty jsou osvědčeny

⁷⁴Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 8. 2009 č. j. 15 Cmo 180/2009-36.

exekucním titulem přihlášené pohledávky – exekuční titul ale neřeší její pořadí v insolvenčním řízení,

- insolvenční správce může popřít přihlášenou vykonatelnou pohledávku vždy (co do výše, důvodu i pravosti). Popření insolvenčním správcem je vždy účinné, tedy činí pohledávku spornou

- dlužník může popírat pohledávku co do výše, důvodu i pořadí, jeho popření však nebude mít účinek v případě řešení úpadku konkurzem, nebo v případě oddlužení u zajištěné pohledávky. V případě reorganizace, nebo oddlužení (nezajištěné pohledávky) má popření dlužníkem účinky až od účinků povolení reorganizace, resp. od nastolení účinků schválení oddlužení. V těchto případech má popření dlužníkem stejné účinky, jako popření insolvenčním správcem.

Pokud popěrný úkon proti řádně přihlášené, přezkoumané pohledávce, která je vykonatelná, podává insolvenční správce nebo dlužník sám, podávají žalobu proti věřiteli, který vykonatelnou pohledávku přihlásil. Jak již bylo uvedeno – žaloba může směřovat k popření pořadí pohledávky (tj. nenapadá její výši ani pravost), nebo dle § 199 odst. 1 insolvenčního zákona napadá její pravost či výši. V žalobě může žalobce (insolvenční správce nebo dlužník) uvést jako žalobní důvod jen takové skutečnosti, pro něž pohledávku popřel – což je zásadní rozdíl proti popěrnému úkonu v případě nevykonatelné pohledávky: *„Pro posouzení, zda a v jakém rozsahu popřel insolvenční správce pravost, výši nebo pořadí pohledávky, je určující obsah popěrného úkonu insolvenčního správce při přezkumném jednání (do jeho skončení). V mezích „určitého“ popěrného úkonu je insolvenční správce vázán důvody svého popření jen při popření vykonatelné pohledávky, tedy podává-li následně sám žalobu (srov. § 199 odst. 3 IZ).*

Důvody popření pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky, stejně jako důvody popření pořadí pohledávky (lhostejno, zda vykonatelné) může insolvenční správce (jako žalovaný v mezích obrany proti incidenční žalobě věřitele popřené pohledávky) doplňovat nebo měnit po dobu, po kterou tomu v incidenčním sporu nebrání účinky koncentrace řízení.“⁷⁵

⁷⁵Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014 sp.zn. 29 Cdo 716/2012.

V souladu s ustanovením § 199 odst 2 insolvenčního zákona lze jako důvod popření pravosti nebo výše vykonatelné pohledávky přiznané pravomocným rozhodnutím příslušného orgánu uplatnit jen skutečnosti, které nebyly uplatněny dlužníkem v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí; důvodem popření však nemůže být jiné právní posouzení věci.

Činí-li popěrný úkon vůči vykonatelné pohledávce dlužník, může uvést jako důvod popření jen takové skutečnosti, jež jsou důvodem pro zastavení výkonu rozhodnutí, tj. zánik pohledávky nebo její promčení.

Z uvedeného lze v souladu s judikaturou dovodit, že:

- lze uplatnit všechny skutečnosti, které nebyly uplatněny v rámci řízení předcházející mu vydání exekučního titulu, a to bez ohledu na to, zda k jejich neuplatnění vedla rezignace na procesní obranu,⁷⁶

- jiné právní posouzení jako důvod popěrného úkonu není vyloučeno v případě, že z rozhodnutí orgánu, kterým byla pohledávka přiznána, není právní posouzení patrné,

- jiné právní posouzení je jako důvod popěrného úkonu možno i tehdy, pokud orgán, který rozhodl o pohledávce a jejím příslušenství určil chybně právní předpis, na jehož základě přiřkl příslušenství k pohledávce.

Ustálená soudní praxe kladla speciální požadavek na znění žalobního petitu – tento musel být vždy formulován negativně, byla-li popírána pohledávka co do výše. Toto stanovisko bylo utvrzeno Vrchním soudem v Praze, který judikoval: „*Pokud insolvenční správce popřel část vykonatelné pohledávky, musí žalobní petit formulovat nikoli tak, že se domáhá „pozitivního” určení té části pohledávky, kterou zjistil, ale musí petit formulovat příslušným „negativním” způsobem.*“⁷⁷ Průlom nastal až v roce 2018, kdy Nejvyšší soud judikoval, že insolvenční správce může v případě popírání přihlášené, vykonatelné pohledávky co do výše vyjádřit žalobní petit formulovat pozitivně. Dle Nejvyššího soudu je jak negativní, tak pozitivní vymezení v žalobním petitu dostatečně přesné pro rozhodnutí soudu a postavení najisto, v jakém rozsahu

⁷⁶Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013 sp.zn. 29 ICdo 7/2013, uveřejněné pod č. 106/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

⁷⁷Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 5. 2014 sp. zn. 44 ICm 1138/2013, 104 VSPH 111/2014 (KSPA 44 INS 32145/2012).

bude uplatněná pohledávka považována pro probíhající insolvenční řízení za vykonatelnou.

Soud v rámci projednání návrhu popěrné žaloby zkoumá nejen včasnost podání návrhu (lhůty stanovené zákonem jsou hmotněprávní, tedy propadné povahy), zda přihláška pohledávky nevykazovala vady bránící jejímu projednání, zda jsou v žalobě uplatněny jen takové skutečnosti, pro něž byla pohledávka popřena, a zda-li je popíraná pohledávka skutečně vykonatelnou. Insolvenční soud může:

- řízení zastavit (pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, nebo který se nepodařilo odstranit (viz předešlá kapitola), nebo pro nezaplacení soudního poplatku (není-li žalobce od zaplacení soudního poplatku osvobozen), nebo byla-li žaloba vzata žalobcem zpět,

- odmítnout žalobu, která byla podána opožděně, nebo má nedostatky, které se nepodařilo odstranit a tyto brání řízení o ní, případně nebyla podána oprávněnou osobou,

- zamítnout žalobu pro předčasnost v případě, kdy přihláška nevykazovala vady bránící jejímu přezkoumání (a to především s ohledem na vymezení důvodu přihlášené pohledávky),

- vyhovět žalobě prokáže-li žalobce tvrzené skutečnosti a má-li soud za to, že je tímto prokázáno postavení práva najisto.

4.2 Excindační spory

Excindačními spory jsou označovány spory o vyloučení věci, práva, pohledávky či jiného majetkového práva. V rámci insolvenčního práva je třeba tyto spory vztáhnout ke sporům vztahujícím se k majetkové podstatě dlužníka, neboť se vždy bude jednat o spory o „*vyloučení majetkové hodnoty z majetkové podstaty nebo o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5.*“⁷⁸ Tento druh sporů je pro insolvenční řízení typickým, byť méně častým nežli již popsané spory o pravost, výši či pořadí přihlášených pohledávek.⁷⁹ Podstatu excindačních sporů dle insolvenčního zákona lze charakterizovat jako žalobu, kterou podává

⁷⁸Dle ustanovení § 159 odst. 1 písm. b) insolvenčního zákona.

⁷⁹KOZÁK, J., a kol., *Insolvenční zákon: Komentář*, Wolters Kluwer, 2018, ISBN 978-80-7552-932-9, str. 394.

třetí osoba na základě ochrany svých vlastnických práv k majetku, který byl zahrnut do soupisu majetkové podstaty dlužníka. Zde se nabízí paralela mezi excindačními spory v insolvenčním a exekčním řízení, kde budou zřejmě tyto spory častější.

Majetkovou podstatou rozumí insolvenční zákon „majetek určení k uspokojení dlužnickových věřitelů“.⁸⁰ Tento jest insolvenčním správcem sepsán (a posléze v průběhu insolvenčního řízení případně doplňován) do soupisu majetkové podstaty dlužníka.⁸¹ V právní teorii se lze setkat s časovým dělením majetku dlužníka, který patří do majetkové podstaty. Výchozím bodem dělení je okamžik zahájení insolvenčního řízení. Toto je zahajováno dle toho, kdo podává návrh. V případě, že je insolvenční řízení zahajováno na návrh dlužníka, pak je rozhodným okamžikem pro „vznik“ majetkové podstaty den zahájení insolvenčního řízení (tj. zveřejněním insolvenční vyhlášky dle § 101 insolvenčního zákona). V případě věřitelského návrhu může být rozhodný okamžik spojen již s předběžným opatřením vydávaným insolvenčním soudem dle ustanovení § 100a insolvenčního zákona. Z tohoto pohledu tak lze majetek dlužníka rozdělit na majetek nabytý před prohlášením úpadku a majetek nabytý po prohlášení úpadku.⁸² Pro takovéto dělení svědčí mimo jiné i ustanovení § 217 odst. 1, kde se říká: „*Soupis provádí a soustavně doplňuje insolvenční správce v průběhu insolvenčního řízení, a to podle pokynů insolvenčního soudu a za součinnosti věřitelského výboru. „Jaký majetek dlužníka spadá do majetkové podstaty, pak vyjmenovává insolvenční zákon v ustanovení § 206 insolvenčního zákona:*

(1) Není-li v tomto zákoně (insolvenčním zákoně) stanoveno jinak, majetkovou podstatu podle § 205 insolvenčního zákona tvoří zejména

- a) peněžní prostředky,*
- b) věci movité a nemovité,*
- c) podnik,*
- d) soubor věcí a věci hromadné,*

⁸⁰Ustanovení § 2 písm. e) insolvenčního zákona.

⁸¹HÁSOVÁ, J. MORAVEC, T., *Insolvenční řízení*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-691-3, str. 139.

⁸²LEBEDA, M. Majetková podstata. In: FRONC CHALUPECKÁ, K. a kol. *Insolvenční právo v teorii a praxi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-6038-8, str. 116.

- e) *vkladní knížky, vkladní listy a jiné formy vkladů,*
- f) *akcie, směnky, šeky nebo jiné cenné papíry anebo jiné listiny, jejichž předložení je nutné k uplatnění práva,*
- g) *obchodní podíl,*
- h) *dlužníkovy peněžité i nepeněžité pohledávky, včetně pohledávek podmíněných a pohledávek, které dosud nejsou splatné,*
- i) *dlužníková mzda nebo plat, jeho pracovní odměna jako člena družstva a příjmy, které dlužníkovi nahrazují odměnu za práci, zejména důchod, nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, stipendia, náhrady ucházejícího výdělků, náhrady poskytované za výkon společenských funkcí, podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci,*
- j) *další práva a jiné majetkové hodnoty, mají-li penězi ocenitelnou hodnotu.*

(2) Majetkovou podstatu tvoří dále i příslušenství, přírůstky, plody a užitky majetku uvedeného v odstavci 1.

Ustanovení citovaného § 206 insolvenčního zákona je třeba vnímat jako demonstrativní výčet „typů“ majetku, jež má insolvenční správce zahrnout do majetkové podstaty dlužníka. V případě, že by dlužník měl i jiný majetek, který není insolvenčním zákonem v § 207 vyloučen z majetkové podstaty, je insolvenční správce povinen takový majetek zjistit a zahrnout do soupisu majetkové podstaty.

Při soupisu majetku dlužníka insolvenčním správcem může dojít také k soupisu majetku, který nenáleží dlužníku samotnému, neboť zákon nedává insolvenčnímu správci povinnost zkoumat případná majetková práva třetích osob. Insolvenční správce je při soupisu majetku dlužníka povinen dbát pokynů insolvenčního soudu a při zahájení soupisu vychází ze seznamu majetku, který předložil dlužník sám. Ten je pak po celou dobu insolvenčního řízení povinen poskytovat insolvenčnímu správci součinnost a dbát jeho pokynů. Insolvenční správce má při soupisu majetkové podstaty zákonné oprávnění vyžadovat součinnost věřitelského výboru, orgánů státní správy, notářů, soudních exekutorů a dalších orgánů a osob (viz ustanovení § 43 odst. 1 insolvenčního zákona).

Jak již bylo uvedeno, při soupisu majetkové podstaty dlužníka může být do soupisu zařazen i majetek, k němuž svědčí vlastnické právo třetím osobám. Právě jim je dána možnost domáhat se vyjmutí svého majetku s majetkové podstaty dlužníka právě prostřednictvím excindační žaloby dle ustanovení § 225 odst. 1: „*Osoby, které tvrdí, že označený majetek neměl být do soupisu zahrnut proto, že to vylučuje jejich právo k majetku nebo že tu je jiný důvod, pro který neměl být zahrnut do soupisu, se mohou žalobou podanou u insolvenčního soudu domáhat rozhodnutí, že se tento majetek vylučuje z majetkové podstaty.*” Třetí osoby, jejichž majetek byl zahrnut do majetkové podstaty, a o jejichž tvrzení práva se při zahrnutí majetku do soupisu dozvěděl, je insolvenční správce povinen poučit o jejich právech (tj. zejména o možnosti podat excindační žalobu a v jaké lhůtě) – viz ustanovení § 224 insolvenčního zákona.⁸³ Pokud byla do soupisu majetku zapsána kulturní památka, předmět kulturní hodnoty případně sbírka muzejní povahy, vyrozumí vždy insolvenční správce Ministerstvo kultury České republiky.

Pakliže je podána excindační žaloba je v souladu se zákonnou úpravou insolvenčního řízení zakázáno zpeněžení sporného majetku zahrnutého insolvenčním správcem do majetkové podstaty dlužníka (viz ustanovení § 225 odst. 4 insolvenčního zákona) s výjimkou tří níže uvedených případů, kdy je i zpeněžení takového majetku možné, byť byla podána excindační žaloba:

- *insolvenční správce může zpeněžit majetek, na nějž je podána excindační žaloba, odvrací-li prodejem újmu bezprostředně hrozící danému majetku, nebo*
- *prodává-li majetek, na nějž je podána excindační žaloba, se souhlasem žalobce, nebo*
- *před pravomocným skončením řízení o žalobě lze ke zpeněžení nebo jinému nakládání s majetkem přistoupit, jestliže tak z důvodů hodných zvláštního zřetele určil insolvenční soud ve výroku rozhodnutí, jímž žalobu zamítl, řízení o ní zastavil nebo ji odmítl.*⁸⁴

V případě postupu dle výše uvedených výjimek zákazu zpeněžení majetku, na jehož vyloučení z majetkové podstaty dlužníka byla podána excindační žaloba, je insolvenční správce vázán povinností přistoupit

⁸³Náležitosti poučení upravuje zvláštní prováděcí předpis, jímž je Jednací řád, konkrétně jeho ustanovení § 13.

⁸⁴Ustanovení § 225 odst. 4) a 5) zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

k uspokojení věřitelů až po pravomocném skončení řízení. Výjimky stanovené insolvenčním zákonem v ustanovení § 225 lze v širším pojetí chápat jako jednu z pojistek proti šikanózním návrhům, jež by směřovaly vůči majetku, který je náchylný ke ztrátě hodnoty, případně zničení. Tyto výjimky tak lze chápat jako ochranu zájmu věřitelů dlužníka i ochranu dlužníkovu majetku samotného. Pokrývá tak nejen případy, kdy by do majetkové podstaty dlužníka byly sepsány zásoby potravin, jež podléhají zkáze, ale lze si představit i případy, kdy v majetkové podstatě bude hotovost v cizí měně (která vlivem ekonomických faktorů začne ztrácet na směnné hodnotě), kryptoměny nebo například akcie.

V případě, že by žalobce uspěl s excindační žalobou a příslušný rozsudek by nabyl právní moci, pak mu náleží výtěžek z prodeje majetku, ale i případný nárok na náhradu škody, byl-li prodej učiněn za zjevně nevýhodných podmínek, nebo pozdě v důsledku čehož došlo ke snížení výsledné ceny majetku.⁸⁵Nárok na vydání výtěžku z prodeje uplatňuje úspěšný žalobce u insolvenčního správce, který je povinen mu výtěžek předat. Neučiní-li tak, vystavuje se nebezpečí podání nové excindační žaloby vůči své osobě, a to v souladu s ustanovením § 159 odst. 1 písm. b: o vydání výtěžku zpeněžení podle § 225 odst. 5.

Pokud by byl již výtěžek z prodeje majetku insolvenčním správcem rozdělen mezi dlužníky věřitele, pak má oprávněný majitel, jemuž svědčí výsledek excindační žaloby, právo požadovat po jednotlivých věřitelích vydání podílu na výtěžku, který jim rozdělil insolvenční správce.⁸⁶Pro takovýto postup by oprávněný majitel našel oporu v judikatuře Nejvyššího soudu ČR (např. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 12. 2016sp.zn. 29 ICdo 77/2014).

4.2.1 Excindační žaloba – náležitosti

Návrhem na zahájení řízení o vyloučení věci, práva, pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty z majetkové podstaty se rozumí excindační žaloba. Tato musí z formálního hlediska splňovat dvě podmínky – obecné náležitosti

⁸⁵PRŮCHA, M. In: MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2.vyd. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80- 7502-257-8, str. 396.

⁸⁶ŘEHÁČEK, O., *Právní důsledky soupisu majetku třetích osob do majetkové podstaty dlužníka v insolvenčním řízení a možnosti právní obrany*. Bulletin advokacie.2011, č. 6, s. 33-35.

a vylíčení rozhodných skutečností. Obecnými náležitostmi žaloby jsou ty, jež obsahuje ustanovení § 42 občanského soudního řádu: písemná forma (listinná, či elektronická, jež musí být do 3 dnů doplněna předložením originálem či písemným podáním shodného znění), z podání musí být patrné, kterému soudu je určeno, kdo jej činí, jako věci se týká a co sleduje. Musí být podepsáno a datováno, předáno soudu v dostatečném počtu stejnopisů podání i příloh. Uvedením rozhodných skutečností je třeba, aby návrh obsahoval také vylíčení rozhodných skutečností v souladu s ustanovením § 79 odst. 1 občanského soudního řádu: „*musí obsahovat jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla nebo identifikační čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, identifikační číslo, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vylíčení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá.*”

Aktivní žalobní legitimace náleží tomu, jenž tvrdí, že soupisem majetku insolvenčním správcem byla porušena jeho práva k věci. V případě, že by byl sepsán majetek, který patří osobě, na niž je vyhlášen konkurz, je k podání excitační žaloby oprávněn insolvenční správce této osoby. V případném incidenčním sporu tak proti sobě budou stát dva insolvenční správci „*příčemž žalobu je povinen podat ten ze správců, který věc, pohledávku nebo majetkovou hodnotu sepsal do soupisu majetkové podstaty jako druhý v pořadí.*“⁸⁷

Návrh žaloby doručuje žalobce insolvenčnímu soudu, u něhož je vedeno příslušné insolvenční řízení. Lhůta pro podání žaloby je stanovena na 30 dnů ode dne doručení vyrozumění o soupisu majetku insolvenčním správcem. Lhůta je hmotněprávní, podání musí být nejpozději v její poslední den učiněno u věcně i místně příslušného soudu – podání učiněné u jiného soudu může mít za následek marné uplynutí lhůty. Ta je prekluzivní, po jejím zmeškání platí, že majetek zapsaný do majetkové podstaty je sepsán oprávněně.

Ustálenou judikaturou insolvenčních soudů bylo specifikováno pět podmínek pro úspěšné uplatnění excitační žaloby, jsou jimi:

⁸⁷Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2002 sp. zn. 29 Cdo 2086/2000.

- majetek, k němuž se excindační žaloba vztahuje, musí být reálně zahrnut do majetkové podstaty dlužníka,⁸⁸
- podání žaloby v zákonné lhůtě,⁸⁹
- správné určení žalovaného,⁹⁰
- zápis v soupisu majetkové podstaty musí v den podání excindační žaloby stále trvat,
- oprávněnost žalobce, jenž musí prokázat, že majetek skutečně neměl být zahrnut do majetkové podstaty dlužníka, a zároveň prokáže, že právo ke konkrétní věci svědčí právě jemu.⁹¹

Insolvenční soud rozhodne o žalobě buďto:

- odmítnutím (k odmítnutí podání, kterým se zahajuje řízení, může soud přistoupit jen tehdy, jestliže byl účastník k odstranění vad podání řádně vyzván, jestliže vady podání nebyly přes výzvu odstraněny - buď proto, že účastník zůstal zcela nečinný, nebo sice na výzvu soudu reagoval, avšak vadnost podání neodstranil a jestliže nelze pro tento nedostatek v řízení pokračovat; rozhodne o tom usnesením,⁹²
- zamítnutím (žalobce dostatečně neprokázal svá tvrzení, nesplnil důkazní povinnost či byl jinak v řízení neúspěšný. Zamítnutí návrhu představuje meritorní rozhodnutí ve věci, tedy rozhodnutí ve věci samé – pro futuro je dána překážka res iudicatae),
- zastavením řízení, jde-li o nedostatek podmínky řízení, který lze odstranit, učiní soud k tomu vhodná opatření. Přitom zpravidla může pokračovat v řízení, ale nesmí rozhodnout o věci samé. Neždaří-li se nedostatek podmínky řízení odstranit, řízení zastaví,⁹³

⁸⁸Obecná publicita insolvenčního řízení je dána insolvenčním zákonem. V souvislosti s odkazovaným požadavkem lze odkázat na ustanovení § 222 insolvenčního zákona, jímž se insolvenčnímu soudu ukládá povinnost zveřejňovat ihned nejen soupis majetku a také jakékoliv jeho doplnění.

⁸⁹Ustanovení § 225 odst. 2 insolvenčního zákona stanoví lhůtu jako hmotněprávní: a to ve lhůtě 30 dnů ode dne, kdy osobě uvedené v odstavci 1 bylo doručeno vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Lhůta je zachována, dojde-li žaloba nejpozději posledního dne lhůty insolvenčnímu soudu.

⁹⁰Pasivní legitimace v souladu s ustanovením § 225 odst.2 insolvenčního zákona náleží v případě excindační žaloby osobě insolvenční správce.

⁹¹Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 9. 2003, č.j. 29 Odo 604/2001-108.

⁹²Drápal, L., Bureš, J. a kol., *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, ISBN 978-8074-001-079, str. 278

⁹³Ustanovení § 104 odst. 2 občanského soudního řádu.

- vyhověním (v případě, že jsou ale splněny všechny požadavky a žalobce prokáže své tvrzení, vydá insolvenční soud rozsudek, jímž mu vyhoví).

Pro doručování a nabytí právní moci rozhodnutí o žalobě se užijí ustanovení občanského soudního řádu pro doručování.

4.3 Spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela

Problematika vypořádání společného jmění manželů je insolvenčním zákonem řešena v Hlavě I., která současně zahrnuje úpravu konkurzu. Lze tak dovodit, že vypořádání společného majetku manželů bude součástí řízení, kdy na majetek dlužníka byl prohlášen konkurz. Řada zdrojů odkazuje pouze na znění § 271 až 273 insolvenčního zákona.⁹⁴ Takto striktní výklad ale není dle autora práce správný a je třeba vnímat vypořádání manželů v celém kontextu právní úpravy, které zahrnuje ustanovení § 268 – 276 insolvenčního zákona, stejně jako je třeba rozšířit výklad užití institutu vypořádání společného jmění manželů i na další možné způsoby řešení úpadku⁹⁵, nejen striktně na konkurz. Ustanovení § 408 odst. 1 stanoví: „*O účincích schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty platí ohledně majetku náležícího do majetkové podstaty v době schválení oddlužení obdobně ustanovení tohoto zákona o účincích prohlášení konkursu, včetně zániku společného jmění dlužníka a jeho manžela. Jde-li o oddlužení povolené na základě společného návrhu manželů (§ 394a), považuje se od okamžiku, kdy nastanou účinky schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty, všechn majetek těchto manželů za majetek ve společném jmění manželů, které nezaniká.*” Dle autora práce je tedy nutno použít „konkurzní“ ustanovení o vypořádání společného majetku manželů dle § 268 až 276 také na schválení oddlužení formou zpeněžení majetkové podstaty.

Institut společného jmění je upraven zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem, a to v ustanovení § 708, kde je uvedeno: „*to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů, je součástí*

⁹⁴HÁSOVÁ, J. MORAVEC, T., *Insolvenční řízení*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-691-3, str. 139.

⁹⁵PRŮCHA, M. In: MARŠÍKOVÁ, J. a kol. *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-7502-257-8, str. 396.

společného jmění manželů. Společné jmění podléhá zákonnému režimu, nebo smluvenému režimu, anebo režimu založenému rozhodnutím soudu.”

4.3.1 Vznik, obsah a zánik společného jmění

Majetkové společenství manželů je pevně spjato s institutem manželství a nemůže vniknout v jiných formách soužití – a to ani v případě, kdy by se na takovém kroku smluvili (byť i písemně) oba partneři.⁹⁶Východiskem pro takové tvrzení je koncepce manželství zakotvená v občanském zákoníku v § 655: „*manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon.*“ Vznik společného jmění je nejčastěji spojen s okamžikem vzniku manželství. Není to však vždy. Zákonná úprava společného jmění dává manželům, možnost upravit si majetková práva odlišně od základní zákonné premisy (společné jmění vzniká uzavřením manželství), a to smlouvou, pro níž je předepsána forma veřejné listiny (notářského zápisu). Jedním ze smluvených režimů je režim vyhrazení vzniku společného jmění na dobu zániku manželství.⁹⁷Podstatou takového smluvního režimu je úprava, na jejímž základě se na majetek nabytý manželi od okamžiku uzavření manželství nehledí jako na majetek společný, tedy nespádající do společného jmění. Každý z manželů může majetek za trvání manželství nabývat výlučně (také ho zcizovat) a také se sám zavazovat.

Smlouva o manželském majetkovém režimu může být zapsána do Seznamu listin o manželském režimu. Děje se tak ve dvou případech: je-li takovéto ustanovení součástí smlouvy samotné, nebo dohodnou-li se na zápisu do Seznamu oba manželé. Seznam vede Notářská komora České republiky a je veřejně přístupný. Právě veřejnost zápisu má za následek, že manželé se mohou své smlouvy o manželském majetkovém režimu dovolávat vůči třetím osobám – a to i tehdy, pokud tyto třetí osoby nebyly předem obeznámeny s obsahem smlouvy o manželském majetkovém režimu. Zápisem do seznamu jsou tak smlouvy bez dalšího účinné vůči třetím osobám.

Shrnut tedy lze, že společné jmění může vzniknout okamžikem vzniku manželství, smluvně při jeho konci (rozvodu) a také rozhodnutím soudu,

⁹⁶DVOŘÁK, J., a SPÁČIL, J., *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*, 2.rozšířené vydání Praha: ASPI, 2007, ISBN 978-80-7357-262-4, str. 9.

⁹⁷HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975).Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, str. 160.

např. prohlášením manželství za neplatné. U zdánlivého manželství společné jmění vzniknout nemůže.

V právní teorii je možno setkat se také s názorem podrobuující vznik společného jmění testu faktické existence majetkové podstaty společného jmění. Zatímco na jedné straně tak stojí názor: společné jmění existuje vždy, a to bez ohledu na okamžik jeho vzniku nebo zániku.⁹⁸ Proti tomu stojí druhý názor: ke vzniku společného jmění (bez ohledu na okamžik vzniku), je nezbytnou podmínkou faktická existence aktiv či pasiv, které jsou samou podstatou společného jmění.⁹⁹

Obsahem společného jmění je vše, čeho nabyl jeden z manželů, nebo čeho nabyli manželé společně za dobu trvání manželství. Nabývají se jak aktiva, tak závazky – souhrn obou složek tvoří společné jmění. Občanský zákoník stanoví pět výjimek, kdy majetek (buď nabytý za trvání manželství) nebude spadat do společného jmění:

- a) *slouží osobní potřebě jednoho z manželů,*
- b) *nabyl darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořizení pro případ smrti projevil jiný úmysl,*
- c) *nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech,*
- d) *nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví,*
- e) *nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.¹⁰⁰*

Jak již bylo uvedeno, obsahem společného jmění jsou vedle aktiv i závazky. Právě ty jsou často důvodem pro úpadek jednoho z manželů (případně obou společně). V případě závazků, které přebírají společně oba manželé, je právní posouzení poměrně snadné – tyto závazky zcela nepochybně do společného jmění patří. Složitější je situace v případě, kdy závazek přejímá

⁹⁸BIČOVSKÝ, J., HOLUB, M., POKORNÝ, M., *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-80-7201-747-8, str. 37.

⁹⁹DVOŘÁK, J. a SPÁČIL, J., *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI, 2007, ISBN 978-80-7357-262-4, str. 54.

¹⁰⁰Ustanovení § 709 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb, občanský zákoník.

jen jeden z manželů. Až do přijetí zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník, bylo posuzování takovýchto závazků a jejich náležitost do společného jmění manželů složitá. Nová právní úprava však přinesla poměrně jednoduchou právní konstrukci – do společného jmění patří takový závazek, kterým se jen jeden z manželů zavázal při „*každodenních nebo běžných potřebách rodiny*“.

Pro posouzení, zda je či není závazek součástí společného jmění tak již není významné posouzení majetkových poměrů manželů, ale účel závazku a záměr, který je konkrétním právním jednáním sledován. V souvislosti s tématem této práce je nepochybně důležité u závazků manželů zmínit ustanovení § 731 občanského zákoníku, které říká že: „*Vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.*“ Toto zákonné ustanovení dává věřiteli (věřitelům) oprávnění uspokojit svoji pohledávku vzniklou za trvání manželství, byť jen za jedním z manželů, ze společného jmění. Překročení hranice uspokojení „*každodenních nebo běžných potřeb rodiny*“ není na posouzení věřitele, tj. nemůže být použito ke zkrácení jejich práv. Hranici každodenních nebo běžných potřeb je pak třeba posuzovat v rámci možných sporů mezi manželi, nikolivěk vůči třetí straně.¹⁰¹

Zánik společného jmění je vždy spojen s nutností jeho vypořádání. Obecně společné jmění zaniká spolu se zánikem manželství, nebo smrtí jednoho z manželů. Další z možností zániku společného jmění je prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů. V tomto případě samozřejmě nedochází k zániku manželství.

4.3.2 Vypořádání společného jmění dohodou

V okamžiku prohlášení konkurzu na majetek dlužníka, zaniká společné jmění ex lege (viz § 268 odst. 1 insolvenčního zákona) a je třeba jej vypořádat. Stejně platí také o společném jmění, které zaniklo (nebo bylo zúženo) před prohlášením konkurzu, ale v době jeho prohlášení ještě nebylo vypořádáno. K vypořádání společného jmění může (v případě prohlášení konkurzu) dojít dvěma způsoby: buď rozhodnutím soudu, nebo dohodou manželů přičemž

¹⁰¹HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol., *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, str. 289.

za manžela v úpadku je oprávněn dohodu sjednat insolvenční správce.¹⁰² K platnosti takto sjednané dohody je třeba souhlasu nejen věřitelského výboru, ale také insolvenčního soudu, přičemž, „*insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání společného jmění manželů má účinky pravomocného rozsudku. Pro zrušení rozhodnutí o schválení dohody platí obdobně ustanovení občanského soudního řádu o zrušení usnesení o schválení smíru.*”¹⁰³ Pro neschválení dohody insolvenčním soudem existují dvě zákonné podmínky: rozpor dohody o vypořádání společného jmění s právními předpisy, druhým důvodem je nesouhlas věřitelského výboru s touto dohodou. Nesouhlas věřitelského výboru není možné nahradit soudním rozhodnutím na základě žaloby na prohlášení vůle.¹⁰⁴ Dohoda o vypořádání společného jmění musí být uzavřena v písemné podobě s tím, že platná je okamžikem podpisu obou smluvních stran. Těmi jsou výlučně manžel a insolvenční správce manžela v úpadku, „*dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné.*”¹⁰⁵ Dohoda bude účinná až v okamžiku schválení dohody insolvenčním soudem. Ten o dohodě rozhodne usnesením.

Insolvenční správce má vždy sepsat všechny majetek a zahrnout jej do majetkové podstaty – řízení (či sjednání dohody) o zániku společného jmění je časově náročná procedura a po celou její dobu není jisté, co nakonec v majetkové podstatě dlužníka zůstane a jaký majetek připadne druhému z manželů. Proto je vhodnější, aby majetek byl sepsán a po skončení procesu byla následně zúžena majetková podstata manžela v úpadku o majetek připadající druhému z manželů. Vrchní soud v Praze judikoval závěr, že: „*celý majetek náležející do společného jmění manželů by měl být zahrnut do majetkové podstaty a že odlišná dohoda o jeho vypořádání nepřichází v úvahu, je správný toliko v tom případě, že závazky dlužníka náležejí do společného jmění manželů.*”¹⁰⁶

Obdobně je třeba aplikovat soupis celého majetku a následné zúžení i na případ, kdy v majetku manželů bude věc, k níž může uplatnit nárok zajištěný věřitel (klasicky ze zástavního práva). I v tomto případě by nemělo

¹⁰²MARŠÍKOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-8757-680-9, str. 490.

¹⁰³Ustanovení § 270 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁰⁴Ustanovení § 163 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.

¹⁰⁵Ustanovení § 270 odst. 1. věta druhá zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁰⁶Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 6. 2011 č. j. 2 VSPH 175/2011-B-52 ve věci KSPH 55 INS 4779/2008.

být s majetkem nakládáno až do konečného vypořádání společného jmění. Teprve posléze může insolvenční správce zvolit postup zpeněžení věci zatížené zástavním právem zajištěného věřitele, připadla do majetkové podstaty úpadce. Obdobně bude postupováno i v případě výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Tyto lze nařídit, nikoliv však vykonat. Výjimkou je případ, kdy by výkon rozhodnutí nebo exekuce postihovala výlučný majetek jednoho z manželů.

Rozhodnutí soudu o schválení (nebo neschválení) dohody vypořádání společného jmění zveřejňuje insolvenční soud v insolvenčním rejstříku (tj. vyhláškou), doručuje i osobám, jež jsou uvedeny v ustanovení § 75 odst. 2 insolvenčního zákona – účastníkům dohody (insolvenční správce toho z manželů, který je úpadce), druhému z manželů, věřitelskému výboru (do datové schránky předsedy, nemá-li ji, pak na jeho adresu pro doručování). Odvolání proti rozhodnutí je zákonem dáno jen v případě negativního rozhodnutí (zamítnutí dohody). V případě, že by bylo podáno odvolání proti rozhodnutí, jímž insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění manželů, odvolací soud by takové odvolání podle ustanovení § 218 písm. c) občanského soudního řádu odmítl.¹⁰⁷ Aktivně legitimován pro podání odvolání je insolvenční správce manžela v úpadku a druhý z manželů. Dlužníkovi aktivní legitimace nesvědčí, neboť není účastníkem řízení. Podání odvolání má za následek přerušování řízení až do rozhodnutí odvolacího soudu (viz § 273 odst., 2 insolvenčního zákona).

4.3.3 Vypořádání společného jmění soudem

V případech, kdy nedojde ke sjednání (nebo schválení) dohody o vypořádání společného jmění, je k řešení sporu o vypořádání povolán soud. V souladu s ustanovením § 159 odst. 1, písm. c) insolvenčního zákona se jedná o incidenční spor. Dle stejného ustanovení bude incidenční spor řešit soud i v případě, kdy k zániku společného jmění došlo před prohlášením konkurzu, ale ke dni prohlášení konkurzu ještě nebylo vypořádáno. Třetí možností incidenčního sporu dle výše uvedeného ustanovení je případ, kdy ke zúžení společného jmění bylo zúženo smlouvou mezi manželi (nebo rozhodnutím soudu), ale ke dni prohlášení konkurzu nedošlo k jeho vypořádání. Obecně lze konstatovat, že řízení o vypořádání společného jmění je incidenčním sporem,

¹⁰⁷Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 2015 č. j. 2 VSPH 1864/2013-B-23 ve věci KSHK 41 INS 10685/2012.

který nahrazuje vyloučení věci z majetkové podstaty dlužníka. Nejednalo by se o incidenční spor v případě, kdy u obecného soudu probíhá řízení o zrušení společného jmění a za dobu jeho trvání by byl prohlášen konkurz na jednoho z manželů. V takovém případě sice nastupuje insolvenční správce na jeho místo v řízení před soudem (viz ustanovení § 273 insolvenčního zákona)¹⁰⁸, ale nepůjde o incidenční spor dle insolvenčního zákona.

K vypořádání společného jmění je dána výlučná pravomoc soudu občanským soudním řádem: „*Namísto obecného soudu, popřípadě namísto soudu uvedeného v § 85a, je k řízení příslušný soud, který rozhodoval o rozvodu, jde-li o vypořádání manželů po rozvodu stran jejich společného jmění nebo jiného majetku anebo o zrušení společného nájmu bytu.*”¹⁰⁹ Výlučná příslušnost tedy nepřipouští jinou možnost věcné a místní příslušnosti obecného soudu, než-li toho, který rozhodoval o rozvodu manželství, bez ohledu na bydliště manželů v době prohlášení konkurzu na jednoho z nich.¹¹⁰ Pokud po dobu řízení o incidenční žalobě stále trvají účinky prohlášení konkurzu na jednoho z manželů, nelze ukončit spor soudním smírem. Uzavření dohody o vypořádání společného jmění není ale ani v rámci soudního projednávání zákonem vyloučeno, proto je možné, aby k takové dohodě došlo dříve, než-li bude soudem rozhodnuto o vypořádání majetku na základě incidenční žaloby.

Procesní úprava incidenčního sporu je ustanovením § 7 insolvenčního zákona odkázána na úpravu sporných řízení dle občanského soudního řádu, není-li to možné, pak se použijí ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních.¹¹¹ Soud rozhoduje rozsudkem (viz ustanovení § 159 a následujících občanského soudního řádu), proti němuž je možné ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení podat odvolání. Pravomocným rozsudkem je pak de facto vydělení určité majetkové masy ze společného jmění a její přiřazení do majetkové podstaty. Z právní úpravy vypořádání společného jmění je možno dovodit, že je vyloučeno, aby vypořádání společného jmění bylo

¹⁰⁸Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016 č. j. 29 ICdo 11/2016 ve věci 39 ICm 4294/2015, KSBR 39 INS 35503/2013.

¹⁰⁹Ustanovení § 88 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.

¹¹⁰SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J. a kol., *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-673-9, str. 313.

¹¹¹HÁSOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-555-8, str. 230.

řešeno jen jako předběžná otázka v rámci rozhodnutí insolvenčního soudu o vydání výtěžku zpeněžení.

Vypořádáním společného jmění v rámci soudního projednání incidenční žaloby velmi často vznikne pohledávka manžela dlužníka. Pro tuto pohledávku platí zákonná fikce přihlášení pohledávky „řádně a včas“. S ohledem na to, že projednání vypořádání společného jmění trvá před soudem určitý čas, nebylo by možné, aby následně po pravomocném rozsudku mohl manžel podat přihlášku své pohledávky včas, tj. ve lhůtě 2 měsíců od rozhodnutí o úpadku druhého z manželů. Insolvenční zákon v § 275 proto výslovně uvádí: *„Pohledávka manžela dlužníka vzniklá po prohlášení konkursu vypořádáním společného jmění manželů se považuje za přihlášenou pohledávku a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky.“* Z dikce zákona ale také vyplývá, že taková pohledávka nepatří mezi přednostní pohledávky, jež se uspokojují přednostně, ale jedná se o běžnou pohledávku, která bude uspokojována při rozvrhu poměrně vzhledem k výši pohledávek ostatních věřitelů, v jaké byla jejich pohledávka zjištěna.

S žalobním návrhem se může na soud obrátit i manžel manžela, na nějž byl prohlášen konkurz. Jde o případ, kdy má za to, že insolvenční správce nesprávně vyhodnotil rozsah závazků dlužníka (tj. druhého z manželů) v poměru k hodnotě společného jmění: *„Z § 205 odst. 3 InsZ plyne, že majetek, který je ve společném jmění dlužníka a jeho manžela, patří do majetkové podstaty celý a i dlužníkův manžel musí respektovat právní režim majetkové podstaty. K ochraně práv manžela dlužníka, jehož výlučný majetek byl podroben právnímu režimu majetkové podstaty, slouží obecně vzato vylučovací žaloba. Ta však není právním institutem, jehož prostřednictvím by dlužníkův manžel mohl prosazovat odlišnou představu o tom, zda byly splněny podmínky pro postup podle § 274 insolvenčního zákona a zda byl insolvenční správce povinen u soudu podat návrh na vypořádání zaniklého SJM.“*

Jestliže manžel dlužníka má za to, že insolvenční správce vyhodnotil nesprávně rozsah závazků dlužníka (včetně posouzení, zda jde o výlučné závazky dlužníka, anebo o závazky společné dlužníku a jeho manželku) v poměru k hodnotě SJM, a v důsledku toho zahrnul do majetkové podstaty celý majetek v SJM, pak je manžel dlužníka, k vyřešení otázky, zda byly splněny podmínky

pro to, aby insolvenční správce postupoval podle § 274 insolvenčního zákona oprávněn podat sám u soudu žalobu na vypořádání zaniklého SJM.

*K projednání a rozhodnutí žaloby o vypořádání zaniklého SJM jsou podle § 9 odst. 1 občanského soudního řádu příslušné okresní soudy.*¹¹²

K 1. 6. 2019 nabyla účinnosti rozsáhlá novela insolvenčního zákona, která přinesla řadu změn (o většině z nich bylo již pojednáno v úvodu této kapitoly). Novelizace se dotkla také postupu soudu v případě předluženého společného jmění. Novela ponechává text ustanovení § 274 beze změny, stává se však součástí prvního odstavce nového paragrafového znění a na konec je doplněna věta: *„Výtěžek zpeněžení majetku náležejícího do společného jmění manželů se vypořádá přiměřeně podle pravidel pro vypořádání společného jmění manželů.”* Pravidla pro vypořádání společného jmění najdeme v ustanovení § 742 občanského zákoníku:

1) Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak nebo neuplatní-li se ustanovení § 741, použijí se pro vypořádání tato pravidla:

- a) podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné,*
- b) každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek,*
- c) každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek,*
- d) přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí,*
- e) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost,*
- f) přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.*

(2) Hodnota toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění

¹¹²Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 1. 2011 č. j. 57 ICm 419/2010-37 ve znění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 sp. zn. 103 VSPH 39/2011.

započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen.

Ustanovení § 274 insolvenčního zákona tak lze po novelizaci chápat jako kolizní normu mezi insolvenčním řízením a vypořádáním společného jmění. Jestliže nastane situace, kdy je zjištěno předlužení společného jmění, sepíše insolvenční správce všechny majetek do majetkové podstaty. Následně nedochází k vypořádání společného jmění, ale dojde ke zpeněžení majetková podstaty (majetkových podstat) a výtěžek se rozdělí mezi manžele. Pokud by byl insolvenční správce na pochybách, zda je společné jmění skutečně předluženo, je povinen podat k soudu incidenční žalobu na vypořádání společného jmění.

V případě, že by byl prohlášen konkurz na každého z manželů, tj. jsou vedena dvě samostatná insolvenční řízení a jmenováni dva insolvenční správci, pak pro soupis pravidlo „prvního soupisu“. To lze vysvětlit tak, že ten z insolvenčních správců, jenž majetek sepíše jako první, má právo na jeho zpeněžení. K tomuto výkladu se kloní i judikatura soudů: *„pokud by způsobem řešení obou úpadků byl konkurz, náležely by nemovitosti z nevyřádaného společného jmění do majetkové podstaty toho dlužníka, jehož insolvenční správce provedl soupis první.“*¹¹³

Výše popsané neplatí (jak bylo zmíněno v úvodu kapitoly) pouze v případě prohlášení konkurzu, ale obdobně se užije i v případě řešení dlužníkovu úpadku oddlužením. Insolvenční správce se v takovém případě stává účastníkem řízení okamžikem účinnosti usnesení o schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty a nastupuje v řízení na místo dlužníka coby účastníka v řízení. Dlužník přestává být od tohoto okamžiku účastníkem řízení. V případě, kdy se jedná o oddlužení splátkovým kalendářem, však společné jmění nezaniká. Od účinnosti novely (1. 6. 2019) je v souladu s ustanovením § 398 odst. 1. insolvenčního zákona možno provést oddlužení výhradně zpeněžením majetkové podstaty.

¹¹³Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci č.j. 76 ICm 3025/2013-21 ze dne 14. 3. 2014 ve věci sp. zn. KSLB 76 INS 7294/2013.

4.4 Odporové spory

Odporové spory jsou spojeny s odporovatelností právních úkonů učiněných dlužníkem, přičemž tyto úkony měly za následek neoprávněné vyvedení majetku z majetkové podstaty dlužníka. Insolvenční zákon upravuje tuto problematiku v Hlavě VII. Dlužno podotknout, že zákonodárce opomněl provést terminologické změny odpovídající změnám, jež byly v českém právním řádu provedeny účinností nového občanského zákoníku (tj. od 1. 1. 2014). V ustanoveních týkajících se odpůrčích žalob je používán termín neúčinný právní úkon, přičemž občanský zákoník rozlišuje mezi odporovatelným právním úkonem (tj. takovým, jenž je definován hmotným právem jako jednání, jemuž lze odporovat) a neúčinným právním úkonem (tj. takovým právním jednáním, jehož neúčinnost je dána rozhodnutím soudu nebo vyplývá ze zákona). Insolvenční zákon pro neúčinnost právního jednání používá tyto podmínky:

- zkracuje možnost uspokojení věřitelů, nebo
- zvýhodňuje některého z věřitelů na úkor jiných.¹¹⁴

Účelem institutu neúčinnosti právních úkonů (resp. právních jednání) dle insolvenčního zákona je poskytnout ochranu věřitelům před takovým (takovými) právním jednáním dlužníka, jimiž by došlo ke zmenšení jeho majetku, čímž by bylo ztíženo – nebo dokonce znemožněno - uspokojení pohledávek věřitelů za dlužníkem.¹¹⁵ Neúčinná právní jednání dlužníka tak zůstávají platnými, ale pozbývají platnosti vůči věřitelům – tedy majetková hodnota, kterou dlužník takovým jednáním vyvedl z majetkové podstaty, náleží i nadále do majetkové podstaty a slouží k uspokojení dlužnických věřitelů. Právní jednání dlužníka připouští jak aktivní jednání, tak opomenutí. Z důvodové zprávy i judikatury soudů lze dovodit, že neúčinností jsou postihována jen jednání dlužníka, nikolivěk třetích osob (například dlužnických zaměstnanců nebo společníků), přičemž tato jednání mohou sledovat stejný účel, jako kdyby je činil sám dlužník. Extenzivní výklad v judikatuře zatím chybí. Neúčinnost postihuje jen právní jednání (nebo opomenutí) dlužníka,

¹¹⁴Ustanovení § 235 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹¹⁵MARŠÍKOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon s poznámkami judikaturou a prováděcími předpisy*, 2. vydání, Aleš Cenek, Praha, 2014, ISBN 978-80-8757-680-9, str. 436.

nelze ji proto vztahovat k případnému protiprávnímu jednání dlužníka.¹¹⁶ V případě, že by se jednalo o insolvenční řízení s mezinárodním prvkem (tj. odpůrčí žaloba by směřovala vůči žalovanému, který nemá sídlo na území České republiky), pak lze odkázat na judikaturu Soudního dvora Evropské unie: „*Soudy státu, v němž bylo zahájeno úpadkové řízení, jsou rovněž příslušné rozhodovat o žalobách, které z tohoto řízení přímo vyplývají a úzce s ním souvisí. Tato podmínka je v tomto případě dána, jelikož odpůrčí žaloba směřující proti dlužníkovi sleduje navýšení aktiv společnosti v úpadku a ochranu práv věřitelů. Čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 je tedy třeba vykládat tak, že soudy členského státu, na jehož území bylo zahájeno úpadkové řízení, jsou příslušné rozhodovat o odpůrčí žalobě podané v úpadkovém řízení a směřují proti žalovanému, který má statutární sídlo v jiném členském státě.*“¹¹⁷

4.4.1 Žalobní legitimace

Insolvenční zákon v ustanovení § 239 svěřuje aktivní žalobní legitimaci výlučně do rukou insolvenčního správce. Dřívější právní úprava dle zákona o konkurzu a vyrovnání ji svěřovala správci konkurzní podstaty a konkurzním věřitelům. Právě striktní omezení aktivní žalobní legitimace pouze na osobu insolvenčního správce vyvolala řadu diskusí: „*zejména při porovnání právní úpravy relativní neúčinnosti podle OZ (resp. odporovatelnosti podle předešlého občanského zákoníku), podle níž je aktivně legitimován každý věřitel s vykonatelnou pohledávkou, a úpravy IZ, podle níž žalobu podává insolvenční správce, který však není zástupcem věřitelů, ale podle rozhodovací praxe Ústavního soudu orgánem veřejné moci.*“¹¹⁸ Vysvětlení proč byla aktivní žalobní legitimace svěřena insolvenčním zákonem pouze osobě insolvenčního správce lze najít jak v důvodové zprávě k zákonu, tak v judikatuře soudů – jako příklad za všechny je možno uvést stanovisko Nejvyššího soudu, který shodně s důvodovou zprávou k insolvenčnímu zákonu zkonstatoval, že zúžením aktivní žalobní legitimace pouze na osobu insolvenčního správce se zákonodárce snaží vyhnout možným duplicitám řízení, jež by nadměrně

¹¹⁶Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017 č. j. 29 Cdo 363/2015-131 ve věci KSPH 37 INS 326/2008.

¹¹⁷Soudní dvůr EU sp. zn. C-339/07.

¹¹⁸MARŠÍKOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon s poznámkami judikaturou a prováděcími předpisy*, 2. vydání, Aleš Čeněk, Praha, 2014, ISBN 978-80-8757-680-9, str. 436.

zatěžovaly a prodlužovaly insolvenční řízení. Nadto uvádí, že dovolání se neúčinnosti právního jednání dlužníka má účinek vůči všem věřitelům.¹¹⁹

Aktivní žalobní legitimace insolvenčního správce je dána jeho oprávněním podat žalobu ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůrcí nárok zanikne.¹²⁰ Pasivně legitimovány jsou pak osoby, které mají na základě žaloby insolvenčního správce povinnost vydat dlužníkem poskytnuté plnění, na něž je uplatněn institut neúčinného právního jednání. Jejich okruh vymezuje § 237 insolvenčního zákona takto:

(1) Povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů mají osoby, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch.

(2) Dědici nebo právní nástupci osob uvedených v odstavci 1, na které přešlo dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů, mají povinnost vydat je do majetkové podstaty,

a) jestliže jim v době, kdy toto plnění nabyli, musely být známy okolnosti, které odůvodňují právo dovolávat se neúčinnosti vůči osobám uvedeným v odstavci 1, nebo

b) jde-li o osoby, které tvoří s dlužníkem koncern, anebo o osoby dlužníku blízké.

Výčet pasivně legitimovaných osob je pojat široce tak, aby postihoval co možná nejširší možný počet osob, neboť zkracujícím jednáním mohou být: „právní jednání dvoustranná i jednostranná, jednání úplatná i bezúplatná, s předmětem plnění spočívajícím v provedení úkonů, či naopak převedení věcí, jež mohou být určeny jak k dlouhodobému užívání, tak i k přímé spotřebě atd. Osobou, v jejíž prospěch bylo neúčinné právní jednání učiněno, je osoba, vůči níž směřovalo plnění, ať již se jedná například o druhého účastníka dvoustranného právního vztahu nebo o adresáta jednostranného právního

¹¹⁹Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 29 Cdo 3/2013.

¹²⁰Dle ustanovení § 239 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

*jednání. Osobou mající z dlužníkovy neúčinného právního jednání prospěch může být například ten, kdo se stal dědicem poté, co dlužník odmítl dědictví.*¹²¹

Na dědice či právní nástupce přechází pasivní legitimace tedy jen v případě, že dané osobě byly známy okolnosti odůvodňující odporovatelnost. V případě, že dědicové či právní nástupci tvořili s osobou dlužníka koncern, pak zákon nepřipouští liberační důvody (např. že ani při náležité pečlivosti nemohli okolnosti odůvodňující odporovatelnost poznat), neboť povinnost vydat předmětné plnění na ně přechází na základě zákonného vztahu. Bez zajímavosti není ani vymezení osoby blízké. Kdo je osobou blízkou definuje § 22 občanského zákoníku, kde se v druhém odstavci uvádí: „*Stanoví-li zákon k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, pro jeho zatížení nebo přenechání k užití jinému mezi osobami blízkými, platí tyto podmínky a omezení i pro obdobná právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.*“ Právě odstavec druhý je důležitý z hlediska odpůřčích žalob, neboť mnohdy v praxi dochází k situaci, kdy je majetek převáděn dlužníkem na právnické osoby. Na tomto místě je tedy nezbytné zkonstatovat, jak se na takové převody dívá judikatura soudů: „*za právnickou osobu lze považovat za osobu blízkou dlužníku, který je fyzickou osobou, je-li dlužník jejím statutárním orgánem či členem statutárního orgánu, jakož i tehdy, je-li dlužník společníkem, členem nebo zaměstnancem této právnické osoby, popřípadě má k ní jiný obdobný vztah, a současně kdyby důvodně pociťoval újmu, kterou utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.*“¹²² V judikatuře ale možno nalézt také zpřesnění týkající se společností s ručením omezeným, které mají jen jediného společníka, který je současně i jednatelem společnosti. Pakliže za této situace daruje takováto společnost s ručením omezeným nemovitost manželovi svého jediného společníka a jednatele, je pro účely posuzování právní neúčinnosti darovací smlouvy vůči věřiteli obdarovaný manžel vůči společnosti osobou blízkou.

4.4.2 Podání žaloby a žalobní petit

Jak již bylo uvedeno, insolvenční správce může odpůřčí žalobu podat ve lhůtě do 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku.

¹²¹HÁSOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, ISBN: 9788074006913, s. 1824

¹²²Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2002 sp. zn. 21 Cdo 2192/2001.

Zákon v ustanovení § 239 také uvádí, že insolvenční správce podává žalobu vždy, když o tom rozhodne věřitelský výbor. Existuje zde však výjimka, a to není-li v majetkové podstatě dostatek finančních prostředků k vedení sporu a nesložil-li na žádost insolvenčního správce věřitelé na náklady vedení odpůrčího sporu zálohu, nemusí insolvenční správce žalobu podávat. Pokud ale věřitelé zálohu složí a insolvenční správce bude v odpůrčím sporu úspěšný, stávají se složené zálohy věřitelů pohledávkou za majetkovou podstatou a uspokojovala by se v souladu s ustanovením § 169 odst. 1ú písm. h) insolvenčního zákona. V souvislosti s jednoletou lhůtou pro podání žaloby je třeba konstatovat, že jednotlivé skutkové podstaty (o nichž bude pojednáno v dalším oddíle): „*nestanoví lhůtu pro podání žaloby (vždy platí obecná lhůta v § 239 odst. 3 insolvenčního zákona), nýbrž v § 240 odst. 3, § 241 odst. 4 a § 242 odst. 3 insolvenčního zákona vymezují časový úsek před zahájením insolvenčního řízení (1 rok, 3 nebo 5 let) v němž musel dlužník odporovatelné jednání (zkracující nebo zvýhodňující věřitele) učinit, jako jednu z hmotněprávních podmínek pro vyhovění odpůrčí žalobě.*“¹²³

Samotná jednoletá lhůta pro podání odpůrčí žaloby je lhůtou hmotněprávní, tedy k jejímu dodržení musí být nejpozději v poslední den lhůty žaloba doručena soudu (nestačí její předání k doručení). Zajímavým momentem odpůrčích žalob je okamžik, kdy by třetí osoba vydala majetkovou hodnotu dobrovolně před podáním odpůrčí žaloby. Z přísného výkladu ustanovení insolvenčního zákona vyplývá, že takový postup by byl na místě. Svědčí tomu i povinnost insolvenčního správce postupovat při výkonu své funkce svědomitě a s odbornou péčí, stejně jako fakt, že rozhodnutí soudu o odpůrčí žalobě je konstitutivního charakteru a teprve na jeho základě je možno majetkovou hodnotu sepsat (doplnit) do majetkové podstaty úpadce: „*...na základě pravomocného rozhodnutí insolvenčního soudu o neúčinnosti dlužníkova právního úkonu insolvenční správce zapíše dlužníkovo plnění do soupisu majetkové podstaty. O zápisu vyrozumí osobu, která byla žalovaným v incidenčním sporu z odpůrčí žaloby, neboť tato osoba má povinnost vydat dlužníkovo plnění do majetkové podstaty.*“¹²⁴

¹²³SPRINZ, P. a kol., *Insolvenční zákon*, Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN: 9788074007538, s. 1248

¹²⁴Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2010, sp. zn. Ncp 2311/2010.

Lze predikovat, že by soud odpůřil žalobu za výše popsanych okolností zamítl pro nedostatek podmínek řízení dle ustanovení § 104 odst. 1 občanského soudního řádu. V dosavadní judikatuře nebylo dohledáno, zda již některý ze soudů již řešil takovýto případ.

Věcně příslušným soudem k projednání incidenční žaloby (odpůřil žaloba jest incidenční žalobou dle insolvenčního zákona) je v souladu s ustanovením § 160 odst. 1. ve spojení s ustanovením § 7a krajský soud. Místní příslušnost se řídí ustanovením § 7b. Pakliže je podána odpůřil žaloba řádně a včas a insolvenční správce je ve sporu úspěšný, vydá soud rozsudek, jímž určí neúčinnost daného právního jednání. Nejvyšší soud ČR již judikoval, že „součástí odpůřil žaloby nemusí být jen požadavek na určení neúčinnosti právního jednání, ale také požadavek na plnění (peněžité), jež odporovaným úkonem ušlo z majetkové podstaty.“¹²⁵ Pakliže by insolvenční správce podával odpůřil žalobu bez toho, aby soudu zároveň určil peněžní plnění, pak může nastat situace, kdy existuje pravomocný rozsudek určující neúčinnost konkrétního právního jednání dlužníka, ale povinný, vůči němuž rozsudek směřuje, nevydá plnění dobrovolně. V takovéto situaci je dle judikatury Vrchního soudu v Praze možný postup: „pokud v první fázi soud v rámci incidenčního sporu rozhodne o neúčinnosti právního úkonu a teprve na základě pravomocného rozhodnutí a nevydá-li povinná osoba plnění dobrovolně, uplatní insolvenční správce nárok z neúčinného úkonu pořadem práva, tj. žalobou podanou mimo rámec insolvenčního řízení (následný spor již není incidenčním sporem).“¹²⁶ Z uvedeného je možno dovodit, že v praxi je tedy nejvhodnějším způsobem kombinovaný petit odpůřil žaloby, tedy případ kdy je žaloba na určení neúčinnosti právního jednání spojená s žalobou na plnění (podle okolností na vydání věci, zaplacení či stanovení jiné povinnosti podle povahy rovnocenné náhrady).

4.4.3 Skutkové podstaty neúčinnosti dle insolvenčního zákona

Ustanovení § 235, které říká: „Neúčinnými jsou právní úkony, kterými dlužník zkracuje možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňuje některé věřitele na úkor jiných. Za právní úkon se považuje též dlužníkovu opomenutí“, je třeba

¹²⁵Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011 sp. zn. 31 Cdo 365/2009.

¹²⁶Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. Ncp 2311/2010.

chápat jako uvozující ustanovení pro výklad toho, co je možno chápat za neúčinný právní úkon v rámci insolvenčního řízení, resp. obecnou formulaci toho, kdy a za jakých podmínek bude možno na jednání dlužníka pohlížet jako na jednání neplatné. Jde tedy o jakousi základní podmínku, jež musí být vždy naplněna při posuzování skutkových podstat neúčinnosti, jež jsou obsaženy v ustanovení § 240 až 242 insolvenčního zákona. K tomuto výkladu se kloní i judikatura Nejvyššího soudu: „Kdyby byl úsudek, že odpůřčí žalobou se lze domáhat plnění z neúčinného právního úkonu dlužníka, závislý jen na definici obsažené v § 235 odst. 1 insolvenčního zákona, pak by ovšem úprava obsažená v § 240 až § 242 insolvenčního zákona byla nadbytečná.”¹²⁷ Z paragrafu 240 insolvenčního zákona sice novelizací zákonem č. 294/2013 Sb. zmizelo výslovné označení sporů jakožto incidenčních, nicméně v korelaci s ustanovením § 159 insolvenčního zákona je jisté, že se skutečně jedná o incidenční spory a proto jsou z hlediska této práce relevantním předmětem rozboru.

V ustanoveních § 240 až 242 lze najít tři skutkové podstaty, které ve spojení s ustanovením § 235 dávají insolvenčnímu správci aktivní legitimaci k podání odpůřčí žaloby (incidenční žaloby). Jedná se o:

- neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění (§ 240)
- neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů (§ 241)
- neúčinnost úmyslně zkracujících právních úkonů (§ 242)

Všechny tři skutkové podstaty budou rozebrány dále v textu práce. Všechny tři je třeba posuzovat nejen z pohledu “důsledku” tj. zkrácení možnosti uspokojení věřitelů, nebo zvýhodnění některého z věřitelů, ale také z hlediska jednání dlužníka. Zákon jasně stanovuje, že se může jednat o konání či opomenutí. Insolvenční správce, který bude podávat odpůřčí žalobu, proto musí správně vyhodnotit, zda jsou naplněny všechny zákonné podmínky. Jak bude uvedeno níže, některá jednání dlužníka se mohou jevit jako oprávněná a v souladu se zákonem, ale při bližším zkoumání lze dojít k závěru, že omisivním (nebo komisivním) jednáním byl zákon porušen.

¹²⁷Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014 sp. zn. 29 Cdo 677/2011.

4.4.3.1 Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

K naplnění skutkové podstaty dle ustanovení § 240 je třeba, aby byly splněny dvě základní podmínky – musí se jednat o takový právní úkon, „jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.“¹²⁸ Zároveň je třeba, aby k takový právní úkon dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo tento úkon vedl k jeho úpadku. Insolvenční zákon v § 240 stanovuje jak pozitivní, tak negativní vymezení kritérií, jež je třeba posuzovat před podáním odpůrčí žaloby. Pozitivní kritéria právní teorie dělí do tří skupin:

- obsahové kritérium (§ 240 odst. 1):
 - plnění bylo poskytnuto bezúplatně, nebo
 - bylo poskytnuto protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník

- okolnosti, za nichž došlo k úkonu úpadce (§ 240 odst. 2):
 - učiněný v době, kdy byl dlužník v úpadku, nebo
 - vedoucí k úpadku dlužníka, nebo
 - učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo ve prospěch osoby tvořící s dlužníkem koncern, přičemž zákon v tomto případě presumuje úpadek dlužníka

- časové kritérium (§ 240 odst. 3):
 - odporovat lze právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění, byl-li učiněn:
 - v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern,
 - anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

Časové kritérium uvedené v § 240 odstavci 3 je třeba vnímat jen jako časové vymezení množiny právních úkonů učiněných dlužníkem, u nichž je možno se soudně dožadovat neúčinnosti za splnění všech dalších požadavků

¹²⁸Ustanovení § 240 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

stanovených ostatními zákonnými kritérii.¹²⁹ Insolvenční správce je při podání žaloby vázán hmotně právní, prekluzivní lhůtou dle ustanovení § 239 odst. 3 insolvenčního zákona, tj. podat žalobu do 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nedodržení této lhůty nelze prominout a právo insolvenčního správce zanikne.

Pro výklad jednotlivých kritérií a jejich vzájemné propojenosti a nutnosti kumulativního naplnění některé z podmínek odstavce prvního a druhého § 240 je možno užit judikaturu: „*Úkonem bez přiměřeného plnění (a proto neúčinným úkonem) může být jen takový úkon, který zkracuje možnost uspokojení dlužnickových věřitelů (nebo některé z nich zvyhodňuje), tedy úkon, bez něhož by věřitelé (nebo jen určití z nich) objektivně mohli dosáhnout vyššího či úplného uspokojení svých pohledávek za dlužníkem (§ 235 odst. 1 insolvenčního zákona). Toto obecné kritérium neúčinnosti úkonu zákon doplňuje dalšími hledisky, v případě úkonu dle § 240 insolvenčního zákona se jedná o posouzení: 1. zda dlužník získal úkonem protiplnění a pokud ano, zda je jeho hodnota přiměřená (§ 240 odst. 1 insolvenčního zákona); 2. zda v době, kdy k úkonu došlo, se dlužník nacházel ve stavu úpadku či zda dotčený úkon ke stavu jeho úpadku vedl (§ 240 odst. 2, věta první insolvenčního zákona). Důkazní břemeno o splnění uvedených předpokladů neúčinnosti úkonu tíží žalobce (§ 7 insolvenčního zákona, § 120 občanského soudního řádu). V případě, kdy úkon bez přiměřeného protiplnění dlužník učinil vůči osobě blízké (či osobě, se kterou dlužník tvoří koncern), však nastává vyvratitelná právní domněnka, že dlužník úkon učinil v době, kdy byl v úpadku (§ 240 odst. 2, věta druhá, insolvenčního zákona). Je věcí žalovaného, aby tuto právní domněnku vyvrátil a prokázal, že v době odporovaného úkonu dlužník v úpadku nebyl.*

Dlužník se na základě darovací smlouvy stal výlučným vlastníkem nemovitostí, z výtěžku jejichž zpeněžení mohly být uspokojeny pohledávky dlužnickových věřitelů. Pokud je dlužník převedl na třetí osobu, aniž by za ně obdržel likvidní protihodnotu, zkrátit tím možnost uspokojení pohledávek svých věřitelů. Předpoklad neúčinnosti dle § 235 odst. 1 insolvenčního zákona je v této věci splněn tak, jak správně dovodil soud prvního stupně.

¹²⁹HÁSOVÁ, J. MORAVEC, T., *Insolvenční řízení*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-691-3, str. 139.

*Pro závěr o neúčinnosti darovací smlouvy je však třeba vyhodnotit také předpoklady dle § 240 insolvenčního zákona. Nemovitosti byly dlužníkem darovány (převedeny bezúplatně). I pokud by soud jako protiplnění posuzoval hodnotu ve prospěch dlužníka zřízeného věcného břemene užívání bytu a předkupního práva, nejedná se (s ohledem na hodnotu těchto práv) o plnění přiměřené. Předpoklad dle § 240 odst. 1 insolvenčního zákona pro závěr o neúčinnosti darovací smlouvy je tak splněn.*¹³⁰

Pro posouzení otázky přiměřenosti protiplnění poskytnutého dlužníku je možno vycházet z ustálené judikatury, která otázku přiměřenosti protiplnění řeší již řadu let: „Pro závěr o tom, zda dlužník ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, převedl věci ze svého majetku na jinou osobu za nápadně nevýhodných podmínek, je určující srovnání sjednané kupní ceny s cenou obvyklou (SJ 2004, 8: 652).“¹³¹

Po pozitivním vymezení obsaženém v prvních třech odstavcích ustanovení § 240 je třeba věnovat pozornost negativní vymezení (tj. co není právním úkonem bez přiměřeného protiplnění) jež je zákonodárcem koncipováno v odstavci čtvrtém takto:

a) plnění uložené právním předpisem,

b) příležitostný dar v přiměřené výši,

c) poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo

*d) právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.*¹³²

¹³⁰Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 2010, č. j. 12 Cmo 9/2010-124 ve věci KSOS 25 INS 3204/2008.

¹³¹Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 130/2004.

¹³²Ustanovení § 240 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

Ustanovení § 240 odstavec 4 je nutno chápat jako taxativní výčet případů, s nimiž zákon nespojuje právní jednání bez přiměřeného protiplnění. Pod pojmem plnění uložené právním předpisem (písmeno a citovaného ustanovení) je možno vnímat například cla, daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti stejně jako pojistné na veřejné zdravotní pojištění, případně výživné ze zákona nebo jiné obdobné povinné platby.¹³³

Přiměřenost poskytnutého příležitostného daru je sice jednáním, jež není možno chápat jako jednání bez přiměřeného protiplnění, ale právní konstrukce umožňuje insolvenčnímu správci uvážit výši poskytnutého příležitostného daru, a to s ohledem na majetkové poměry dlužníka v okamžiku, kdy takový dar poskytl. Je tak možno, že pokud insolvenční správce usoudí, že dar byl poskytnut v nepřiměřené výši, může podat žalobu i přesto, že obecně je poskytnutí přiměřeného příležitostného daru uvedeno mezi důvody, jež nevedou k naplnění skutkové podstaty jednání bez přiměřeného protiplnění.

Písmeno c) citovaného ustanovení § 240 uvádí jako jednání bez přiměřeného protiplnění takové jednání, jímž bylo vyhověno ohledům slušnosti. Ustanovení tohoto písmene není v právní praxi snadné a judikatura soudů není příliš rozsáhlá. Navíc je vždy třeba posuzovat takové jednání nikolivěk z hlediska subjektivního, ale objektivního (neb liberujícím důvodem nemůže být subjektivní dojem dlužníka, ale objektivní posouzení jeho jednání). Jako doklad tohoto tvrzení je možno použít názor Vrchního soudu v Praze: *„V první řadě odvolací soud nesouhlasí s žalovaného velmi širokým výkladem pojmu slušnost, v jehož intencích by bylo nutné dojít k závěru, že ve standardně fungující rodině by byl jakýkoliv převod nemovitosti na osobu blízkou projevem slušnosti. Tím by ale byl zcela eliminován smysl a účel právní úpravy o neúčinnosti právních úkonů bez přiměřeného protiplnění a bylo by nutné dojít k absurdnímu závěru, že převody majetku mezi osobami blízkými nelze v podstatě shledat neúčinnými.*

Pojem ohledy slušnosti použitý v § 240 odst. 4 písm. c) insolvenčního zákona je nutno vždy vykládat tak, že poskytnuté plnění (v daném případě převod Nemovitostí na žalovaného) musí vyhovovat těmto ohledům jak ve vztahu

¹³³HÁSOVÁ, J. MORAVEC, T., *Insolvenční řízení*. 1. vyd., Praha, C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-691-3, str. 139.

k nabyvateli plnění (majetku) žalovanému, tak i insolvenčnímu dlužníkovi (obě tyto podmínky musí být splněny současně). Např. za naplnění ohledů slušnosti vůči jiné osobě (nabyvateli plnění) by bylo možné považovat poskytování výživného (byť by insolvenční dlužník nebyl podle zákona k tomu povinen) za situace, že by tato osoba (nabyvatel plnění) byla na tomto příjmu existenčně závislá. Na druhé straně muselo by být v takovém případě vyhověno i ohledům slušnosti ve vztahu k insolvenčnímu dlužníkovi, tj.jím poskytnuté plnění by muselo být přiměřené jeho majetkovým poměrům.

Co se týče vztahu k žalovanému, odvolací soud se plně ztotožnil s hodnocením soudu prvního stupně, že ohledy slušnosti nevyžadují, aby žalovaný nabyl od dlužníka majetek v přibližné výši 1.800.000 Kč za to, že po dobu jednoho až dvou měsíců několikrát týdně poskytoval ve svém volném čase dlužníkovi (svému otci) péči po úrazu. Na tomto závěru nic nemění ani investice v přibližné výši 500 000 Kč. Odvolací soud nad rámec výše uvedené úvahy uvádí, že shledat ohledy slušnosti ve vztahu k osobě dlužníka by bylo možné tehdy, pokud by převod majetku z dlužníka na nabyvatele byl přiměřený majetkové situaci dlužníka, tj. nesnižoval by podstatně hodnotu dlužníka majetku (jeho aktiv). To však již nebylo potřebné zkoumat vzhledem k tomu, že již ve vztahu k žalovanému nebylo darovací smlouvou vyhověno ohledům slušnosti.

Odvolací soud navíc podotýká, že plnění poskytnuté na základě darovací smlouvy žalovanému by stěží bylo možné shledat jako vyhovující ohledům slušnosti za situace, kdy dlužník byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 6 T 292/2014 ze dne 7. 4. 2015 shledán vinným ze spáchání trestného činu poškozování věřitele.¹³⁴

Jednání uvedená v písmenu d) uvádí zákonné vyloučení osob blízkých a osob tvořících s dlužníkem koncern. Vysvětlení tohoto okruhu osob bylo již v práci provedeno (včetně toho, kdy je možno za osobu blízkou považovat právnickou osobu), proto nebude v této části již rozebíráno. Z hlediska výkladu je pod písmenem d) uveden okruh „ostatních“ osob, kterým mohl dlužník poskytnout plnění s důvodným předpokladem přiměřeného prospěchu. U těchto kontrahentů je důležité posoudit subjektivní stánku, tj. zda skutečně nemohli ani při náležitě pečlivosti poznat, že je dlužník v úpadku, nebo že by jeho jednání

¹³⁴Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 2016 č. j. 101 VSPH 910/2015-81.

vůči nim mohlo vést k jeho následnému úpadku. Posouzení této subjektivní složky je tedy rozhodující pro insolvenčního správce a jeho rozhodnutí podat či nepodat odpůrčí žalobu. Při svém rozhodování si musí být vědom své povinnosti unést důkazní břemeno a prokázat tak, že kontrahent subjektivně mohl při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku. Druhým aspektem, jenž je třeba posuzovat je také to, zda jednání dlužníka skutečně směřovalo k naplnění požadavku na „důvodný předpoklad získání přiměřeného prospěchu protihodnotou“. Za klasický příklad takové protihodnoty lze považovat nákup akcií, uměleckých nebo sbírkových předmětů apod.¹³⁵ U takovýchto komodit je běžné, že v době nákupu mají nižší reálnou cenu, než jaké je protiplnění (cena zaplacená), ale s ohledem na okolnosti lze očekávat, že v čase dojde k růstu jejich prodejní ceny, tj. bude dosaženo přiměřeného prospěchu. Posouzení toho, zda byla naplněna i tato podmínka, nebo se jednalo jen o risk bez opodstatněného očekávání budoucího růstu ceny dané komodity, je následně na insolvenčním soudu.

4.4.3.2 Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

V ustanovení § 241 insolvenčního zákona je za zvýhodňující právní úkon označen takový, *v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.* Zákonodárce opět přistoupil (stejně jako u výše popsaného § 240) i vymezení pozitivnímu i negativnímu, tj. co je a co není považováno za zvýhodňující právní jednání. Pozitivní výčet je pojat jako demonstrativní, zatímco negativní výčet jako taxativní. Pozitivní kritéria právní teorie dělí do tří skupin:

- obsahové (§ 241 odst. 1):
 - jednání dlužníka, jímž se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu náleželo v konkursu

- okolnosti, za nichž k jednání došlo (§ 241 odst. 2):
 - učiněné v době, kdy byl dlužník v úpadku
 - které vedly k dlužníkovu úpadku

¹³⁵HÁSOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon: Komentář*, 2. vydání, Praha, 2014, C.H.Beck, ISBN 9788074005558, str. 810.

- ve prospěch osob blízkých nebo s nimiž tvoří koncern, kde se úpadek presumuje
- časové okolnosti (§ 241 odst. 3):
- byl-li úkon učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo
- v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

Z výše uvedeného vyplývá, že § 241 akcentuje míru uspokojení (nebo předpokládaného uspokojení) pohledávek věřitelů v korelaci s jednáním dlužníka. Základním hlediskem tak zůstává: míra uspokojení věřitele ve vazbě na možné uspokojení, jež by se mu dostalo dle § 298 a následujících insolvenčního zákona, čímž byli zkráceni ostatní věřitelé (typicky započtením objektivně existujících pohledávek za splnění podmínek upravených v § 235 a 241 insolvenčního zákona – tj. např. započtení dlužníkovi splatné pohledávky vůči věřitelově nesplatné. V takovém případě by se nezjištěnému věřiteli dostalo plného uspokojení pohledávek, byť jinak by mu náleželo poměrné uspokojení. Dlužno podotknout, že ustanovení § 241 nedopadá jen na jednání, jež by měla za následek přímé zmenšení dlužníkovy majetku pro soupis majtkové podstaty. Lze semtaké zahrnout jednání, jimiž by mohlo dojít k neoprávněnému zvětšení dlužníkových závazků – typicky pokud by dlužník uznal již promlčený dluh v době, kdy již byl v úpadku. Takovýmto jednáním dlužníka by se výtěžek ze zpeněžení majtkové podstaty dělil mezi větší počet věřitelů, čímž by došlo k pokrácení výše uspokojení jejich pohledávek a naplnění podmínek presumovaných § 241 insolvenčního zákona.

Při posuzování druhého kritéria (okolnosti, za nichž k jednání došlo) je třeba hodnotit jen taková jednání, která dlužník učinil již v době prohlášeného úpadku, nebo pokud jeho jednání k úpadku vedlo. Při hodnocení je třeba vycházet ze zákonných podmínek, za nichž je možno hovořit o úpadku:

Dlužník je v úpadku, jestliže má

- a) více věřitelů a
- b) peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a
- c) tyto závazky není schopen plnit

Má se za to, že dlužník není schopen plnit své peněžité závazky, jestliže

- a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo
- b) je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo
- c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, nebo
- d) nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.¹³⁶

V rámci hodnocení není znalost finanční situace dlužníka pro jeho kontrahenta podstatná, zákon s takovou povinností neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů nespojuje. Není rozhodující ani subjektivní stránka, objektivní stránka je vztahována jen k povinnosti případných právních nástupců vydat plnění, jehož bylo nabyto jednáním dle ustanovení § 241 insolvenčního zákona. U osob blízkých (či osob tvořících s dlužníkem koncern) připouští insolvenční zákon vyvratitelnou právní domněnku – mohou prokázat, že k jednání zvýhodňující jednoho věřitele na úkor druhých učinil dlužník ve prospěch těchto osob již v době, kdy nebyl v úpadku. Přesto může dojít k situaci, kdy takovéto prokázání bude podloženo dostatečnými důkazními prostředky, přesto insolvenční správce prokáže, že jednání dlužníka vedlo následně k jeho úpadku

a nastanou tak účinky ustanovení § 240 odst. 2 insolvenčního zákona.

Pro naplnění skutkové podstaty neúčinnosti zvýhodňujících právních úkonů je třeba, aby byly kumulativně splněny podmínky odstavce prvního s jedním ze znaků uvedených v odstavci druhém. Lhůty uvedené v odstavci čtvrtém je pak (shodně se lhůtami uvedenými v § 240) chápat jako časové vymezení množiny jednání, na něž lze vztáhnout skutkovou podstatu dle ustanovení § 241. Hmotněprávní lhůta pro podání žaloby insolvenčním správcem je i v tomto případě jednoletá, a to ode dne účinků rozhodnutí o úpadku.

Insolvenční zákon v ustanovení § 240 odst. 3 uvádí demonstrativní výčet takových typů právních jednání, jež je možno považovat za zvýhodňující právní jednání. Jedná se o tato jednání učiněná dlužníkem:

¹³⁶Ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

- a) *splnil dluh dříve, než se stal splatným,*
- b) *dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,*
- c) *prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,*
- d) *poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.*

Negativní vymezení právních jednání dlužníka obsahuje insolvenční zákon v § 240 odst. 4. Zákon zde taxativně uvádí tři typy jednání, které nemohou být považována za právní úkony bez přiměřeného protiplnění:

- a) *zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,*
- b) *právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovi blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležité pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,*
- c) *právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.*

Pod písmenem a) je ošetřena možnost právního jednání dlužníka, kdy za zajištění závazku obdrží patřičnou protihodnotu. Typicky se tedy bude jednat o případ zřízení zástavního práva, kdy současně s jeho zřízením přijal dlužník přiměřenou protihodnotu (například půjčenou finanční částku). Takové jednání zákon výslovně považuje za „jednání v souladu“. Nebylo by tomu tak ale v případě, kdy dlužník přijme nejprve půjčenou částku a teprve poté (s časovým odstupem) by bylo zřízeno zástavní právo. Takovéto jednání by již naplňovalo zákonné podmínky jednání bez přiměřeného protiplnění vůči ostatním věřitelům dlužníka. Stejně tak by jasným excesem z výše upravených případů bylo, pokud by dlužník uhradil ještě nesplatnou pohledávku věřitele před uhrazením pohledávek dřívějších jiných věřitelů (tj. nedodržení pořadu práva).

Jednání dlužníka obsažené pod písmenem b) liberuje jednání učiněné za obvyklých podmínek v obchodním styku. Výluku v tomto ustanovení mají dvě skupiny osob: osoby blízké společně s osobami tvořícími s dlužníkem koncern a osoby, které mohly při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku nebo toto jednání by k úpadku mohlo vést. U osob dlužníku blízkých či tvořících s ním koncern nestanoví insolvenční zákon žádnou právní domněnku. Výluku pod písmenem b) u těchto osob použít nelze a při naplnění znaků skutkové podstaty ve smyslu odstavce 1 a 2 komentovaného ustanovení se jedná o zkracující jednání.¹³⁷ Jinak je to s dlužníkovými kontrahenty. Insolvenční správce v jejich případě musí unést žalobní břemeno tvrzení, že věděli o dlužníkově úpadku. Zde je možno odkázat na judikaturu soudů, která v tomto případě uvádí řadu hodnotících kritérií, podle nichž mohl kontrahent úpadek poznat – např.: dlužník přijme plnění a zaplatí za něj v hotovosti kontrahentovi, ačkoli již v dřívější době zastavil platby a ostatním věřitelům ničeho neplatí, přičemž kontrahent jeho finanční situaci z předchozího obchodního styku evidentně zná, nebo: „*Pro posouzení, zda zástavní smlouvy jsou zvýhodňujícími právními úkony, je tak nevýznamné, zda šlo o právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) InsZ; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu.*“¹³⁸

Písmeno c) liberuje jednání dlužníka v době trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení, kdy je dlužník oprávněn činit takové úkony, které jsou v souladu s insolvenčním zákonem: „*Závazky bezprostředně souvisící se zachováním provozu podniku vzniklé v posledních 30 dnech před vyhlášením moratoria nebo po něm je dlužník po dobu trvání moratoria oprávněn hradit přednostně před dříve splatnými závazky.*“¹³⁹ Stejně tak je třeba pod takovéto jednání subsumovat všechny úkony dlužníka, které uvádí § 111 insolvenčního zákona, který v odstavci 1 uvádí povinnost zdržet se od okamžiku, kdy nastanou účinky insolvenčního řízení všech úkonů směřujících k majetkové podstatě s výjimkou úkonů uvedených v odstavci 2: „*Omezení podle odstavce 1 se netýká*

¹³⁷SPRINZ, P. a kol., *Insolvenční zákon*, Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN: 9788074007538, s. 1248.

¹³⁸Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. 29 Cdo 13/2012 ve věci KSBR 40 INS 6055/2009.

¹³⁹Ustanovení § 122 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné.“

4.5 Spory o náhradu škody na majetkové hodnotě

Majetkovou podstatou rozumí insolvenční zákon *majetek určený k uspokojení dlužnických věřitelů.*¹⁴⁰ Tím, kdo je osobou ovládající majetkovou podstatu dlužníka v úpadku je ustavený insolvenční správce. Právě ten je odpovědný z výkonu své funkce. Za porušení povinností při správě majetkové podstaty dlužníka může být vůči němu podána žaloba o náhradu škody na majetkové hodnotě.

Pro dovození charakteristiky povinností insolvenčního správce v rámci insolvenčního řízení lze použít ustanovení § 36 insolvenčního zákona, kde je obecná odpovědnost uvedena takto: „*Insolvenční správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob.*“ Ustanovení § 36 odst. 1 je obecným ustanovením a je třeba vnímat fakt, že povinnosti insolvenčnímu správci vyplývají nejen z tohoto ustanovení, ale i z dalších insolvenčního zákona, povinnosti mu ukládají i další právní předpisy a v neposlední řadě mu povinnosti může stanovovat insolvenční soud. Zároveň je třeba ustanovení § 36 odst. 1 vykládat tak, že insolvenční správce není ani zástupcem dlužníka, ani jeho věřitelů – je nestranným subjektem ustanoveným soudem, jak to vyplývá z formulace tohoto zákonného ustanovení (*správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí*). Stejně tak zákonný požadavek, který mu přikazuje dát přednost *společnému zájmu věřitelů* je v právní teorii vykládáno tak, že insolvenční správce musí

¹⁴⁰Ustanovení § 2 odst. 1 písm. e) zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

při šetřit hledisko spravedlnosti a výnosnosti ve vztahu k věřitelům. Ostatně zde je možno odkázat i na zásady insolvenčního řízení: „*insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů.*“¹⁴¹ V rámci insolvenčního řízení lze tak výše uvedené shrnout tak, že insolvenční správce se nemá spokojit při soupisu majtkové podstaty jen s tvrzeními dlužníka o svém majetku, ale sám aktivně zjišťovat a sepisovat veškerý majetek dlužníka, byť jím v době soupisu disponuje třetí osoba. Stejně aktivně ale musí i vymáhat dlužníkovy pohledávky, řádně vést jeho účetnictví atd.

Jednou z povinností insolvenčního správce je také předkládat pravidelně věřitelskému orgánu a insolvenčnímu soudu písemnou zprávu o stavu insolvenčního řízení. Pro tuto povinnost zákon stanovuje tří měsíční periodicitu, nechává však možnost uvážení insolvenčnímu soudu o jinak stanovené periodicitě předkládání zprávy. Insolvenční zákon tak reflektuje potřeby praxe, kdy některá řízení byla zbytečně zatěžována povinností předkládat správu každé 3 měsíce (např. oddlužení formou splátkového kalendáře). Pokud by insolvenční správce tuto povinnost neplnil, může mu insolvenční soud uložit pořádkovou pokutu (i opakovaně): „*Insolvenčnímu správci, který nesplnil povinnost uloženou mu soudem nebo řádně neplní jiné své povinnosti, může insolvenční soud uložit pořádkovou pokutu, a to i opakovaně, nejvýše však do úhrnné částky 200 000 Kč.*“¹⁴²

Odpovědnost insolvenčního správce za škodu je koncipována ustanovením § 37 insolvenčního zákona: „*Insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu, kterou dlužníku, věřitelům nebo třetím osobám způsobil tím, že při výkonu své funkce porušil povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem nebo rozhodnutím soudu, jakož i tím, že při jejím výkonu nepostupoval s odbornou péčí. Této odpovědnosti se insolvenční správce zproští, jen když prokáže, že škodě nebo jiné újmě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se zřetelem k průběhu insolvenčního řízení.*“ Tato odpovědnost je objektivní a není třeba zkoumat zavinění insolvenčního správce, úprava zákona o konkurzu a vyrovnání byla koncepčně postavena na opačném přístupu, tj. na subjektivním zavinění

¹⁴¹Ustanovení § 5 písm. a) zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁴²Ustanovení § 81 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

insolvenčního správce, jež bylo třeba prokázat.¹⁴³Zatímco §37 odst. 1 pojmenovává obecnou odpovědnost insolvenčního správce, v dalších je pak uvedena odpovědnost speciální, a to ve vztahu k zapodstatové pohledávce:*Insolvenční správce odpovídá za škodu nebo jinou újmu, která věřiteli s pohledávkou za majetkovou podstatou vznikla tím, že nemohla být uspokojena jeho pohledávka vzniklá na základě právního úkonu insolvenčního správce.* Tato odpovědnost je v praxi nejčastěji vykládána jako “manažerská odpovědnost” insolvenčního správce. V okamžiku, kdy nastanou účinky prohlášení úpadku, stává se insolvenční správce nejen „vykonavatelem zpeněžení”, ale především správcem a hospodářem s majetkovou podstatou dlužníka. Náležitě proto veškeré úkony přináležející nejen k řádnému vedení účetnictví (jak bylo dovozeno u ustanovení § 36), ale také řádná správa majetku tak, aby nedošlo vinou špatného či pozdního rozhodnutí insolvenčního správce ke zmenšení majetkové podstaty.Odpovědnost dle citovaného ustanovení § 37 odst.3 tak lze charakterizovat jako manažerskou odpovědnost statutárních orgánů společnosti za správu majetku. Nejvyšší soud judikoval tři základní formy porušení povinností: *„Předpoklad odpovědnosti za škodu spočívající v porušení povinností při výkonu funkce insolvenčního správce může být naplněn třemi základními formami, a to tím, že: (i) insolvenční správce porušil při výkonu funkce povinnosti, které jsou mu uloženy zákonem, nebo (ii) insolvenční správce porušil při výkonu funkce povinnosti, které jsou mu uloženy rozhodnutím soudu, anebo (iii) insolvenční správce nepostupoval při výkonu funkce s odbornou péčí. K povinnosti insolvenčního správce postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí Nejvyšší soud především zdůrazňuje, že insolvenční správce je, zjednodušeně řečeno, správcem cizího majetku, konkrétně správcem majetku dlužníka nebo majetku ve vlastnictví jiných osob, na který se po dobu trvání účinků insolvenčního řízení pohlíží jako na dlužníkův majetek. Povinnost insolvenčního správce postupovat při výkonu funkce s odbornou péčí je povinností vyššího stupně než povinnost postupovat při výkonu funkce s „péčí řádného hospodáře“.*¹⁴⁴

Pro úplnost je třeba dodat, že insolvenční správce odpovídá při výkonu své činnosti také za škodu nebo jinou újmu, kterou způsobily osoby, jež si zvolil

¹⁴³HÁSOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon: Komentář*, 2. vydání, Praha, 2014, C. H. Beck, ISBN 978-8074-00-555-8, str. 810.

¹⁴⁴Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016 sp. zn. ICdo 49/2014 ve věci KSPH 37 INS 1460/2009, 38 ICm 2164/2011-29.

k plnění svých úkolů v rámci konkrétního insolvenčního řízení. Tyto osoby tak nejsou jen samotní zaměstnanci insolvenčního správce (jeho úřadu), ale je třeba sem započítat také případné zaměstnance dlužníka, kteří vykonávají své funkce a povinnosti vyplývající z vnitřního uspořádání dlužníkovi organizace až do okamžiku, kdy jim případně insolvenční správce tyto povinnosti výslovně (písemnou formou) neodejme. Stejně je třeba přistupovat i k práci a úkonům, jež činí další osoby, které nejsou v zaměstnaneckém poměru k dlužníkovi organizaci, ale na základě uzavřených platných smluv vykonávají činnost pro dlužníka – i zde jsou oprávněni ji konat až do okamžiku vypovězení smlouvy insolvenčním správcem. Podle ustanovení § 37 odst. 2 je insolvenční správce odpovědný za postup všech uvedených osob, které pověřil svým zastupováním při přezkumném jednání. Odpovědnost insolvenčního správce je tak zákonem stanovena jako odpovědnost primární. Regresní nárok vůči osobě, která škodu způsobila, tak může insolvenční správce uplatnit teprve poté, kdy již existuje pravomocné rozhodnutí o jeho odpovědnosti.

4.5.1 Žalobní legitimace a žaloba

Ustanovení § 37 insolvenčního zákona obsahuje dvě skupiny škod, které může insolvenční správce způsobit – škody za majetkovou podstatou (typicky § 37 odst. 3) a škody, které se netýkají přímo majetkové podstaty. Pro incidenční žalobu dle ustanovení § 159 odst. 1 písm. e) budou opodstatněné pouze spory týkající se: „náhrady škody na majetkové podstatě vzniklé porušením povinností insolvenčním správcem“.

V případě, že věřitel dojde k závěru, že insolvenční správce takovouto povinnost „manažerské správy“ zanedbal, nebo jejím výkonem přivodil škodu, která způsobuje zmenšení majetkové podstaty a tedy i snížení výše uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů, může podat v souladu s insolvenčním zákonem incidenční žalobu. Stejně tak je autor práce přesvědčen, že aktivní legitimace v tomto případě svědčí i dlužníku samotnému, stejně jako věřitelskému výboru v souladu s ustanovením § 56 a následujících insolvenčního zákona. Žalovaným bude insolvenční správce a je tedy na něm zda unese důkazní břemeno¹⁴⁵, jímž bude tvrzení, že nemohl škodě nebo jiné újmě zabránit ani přes vynaložení veškerého úsilí, které po něm bylo možné spravedlivě požadovat se

¹⁴⁵Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016 sp.zn. 29 ICdo49/2014 ve věci KSPH 37 INS 1460/2009, 38 ICm 2164/2011.

zřetelem k průběhu insolvenčního řízení, nebo že podle ustanovení § 37 odst. 3 insolvenčního zákona nemohl poznat, že majetková podstata nebude postačovat k úhradě jím vzniklé pohledávky za majetkovou podstatou. Subjektivní i objektivní lhůty pro podání incidenční žaloby stanoví § 37 odst. 4: „Právo na náhradu škody nebo jiné újmy proti insolvenčnímu správci se promlčí do 2 let poté, kdy se poškozený dozvěděl o výši škody a odpovědnosti insolvenčního správce, nejpozději však do 3 let, a jde-li o škodu způsobenou úmyslným trestným činem, za který byl insolvenční správce pravomocně odsouzen, nejpozději do 10 let od skončení insolvenčního řízení.” Subjektivní lhůta je tak dvouletá, objektivní tříletá. Žalobu podává žalobce v souladu s ustanovením insolvenčního zákona u krajského soudu, který vede dané insolvenční řízení. V náležitostech žaloby se bude řídit obecnými náležitostmi žaloby dle občanského soudního řádu. V případě neúplnosti podání, bude soudem vyzván k doplnění svého návrhu.

V souvislosti s tímto ustanovením není bez zajímavosti odpovědnost státu (insolvenčního soudu, který vykonává dohled nad činností insolvenčního správce) za případnou škodu způsobenou insolvenčním správcem. Nejvyšší soud ČR judikoval ve svém rozsudku: „že za takto vzniklou škodu odpovídá správce konkursní podstaty podle § 420 odst. 1 obč. zák. Jak se dále podává i z R 63/2009, odpovědnost správce konkursní podstaty za škodu vzniklou účastníkům konkursního řízení nebo třetím osobám v důsledku porušení povinnosti uložené správci konkursní podstaty zákonem nebo soudem v souvislosti s výkonem této funkce je osobní majetkovou odpovědností správce konkursní podstaty.

Předpoklady vzniku obecné občanskoprávní odpovědnosti správce konkursní podstaty za způsobenou škodu jsou: 1/ porušení právní povinnosti (protiprávní úkon), 2/ vznik škody, 3/ příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem škody (kausální nexus) a 4/ zavinění. První tři předpoklady jsou objektivního charakteru a důkazní břemeno ohledně nich leží na poškozeném. Zavinění je subjektivní povahy a jeho existence ve formě nedbalosti nevědomé se předpokládá (§ 420 odst. 3 obč. zák.); naopak škůdce prokazuje, že škodu nezavinil.”¹⁴⁶

¹⁴⁶Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003 sp. zn. 25 Cdo 2123/20, publikovaný se sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 88/2003 civ.

Výše uvedené je třeba vykládat tak, že stát nenese odpovědnost za porušení povinnosti a následný vznik škody postupem insolvenčního správce, tuto odpovědnost nese pouze insolvenční správce. Stát se však nemůže ani v tomto případě zprostit své odpovědnosti za případnou škodu způsobenou špatným úředním postupem insolvenčního soudu při výkonu dohledu nad insolvenčním správcem.¹⁴⁷

4.6 Spory o platnost smluv

Spory o platnost smluv se týkají smluv, jimiž byl zpeněžen majetek z majetkové podstaty dlužníka, přičemž zpeněžením majetkové podstaty se rozumí „*převedení veškerého majetku, který do ní náleží, na peníze za účelem uspokojení věřitelů. Za zpeněžení se k tomuto účelu považuje i využití bankovních kont dlužníka a jeho peněžní hotovosti. Zpeněžením majetkové podstaty se rozumí i úplatné postoupení dlužnickových pohledávek; ujednáními, která tomu brání, není insolvenční správce omezen.*“¹⁴⁸ Majetkovou podstatu lze v souladu s ustanovením § 286 insolvenčního zákona zpeněžit:

- a) veřejnou dražbou podle zvláštního právního předpisu,
- b) prodejem movitých věcí a nemovitostí podle ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí,
- c) prodejem majetku mimo dražbu,
- d) v dražbě provedené soudním exekutorem podle zvláštního právního předpisu.

O způsobu zpeněžení majetkové podstaty podle rozhodne se souhlasem věřitelského výboru insolvenčního správce. A právě prodej majetku mimo dražbu (dle písmene c), viz výše), který je v praxi jedním z nejčastěji využívaných způsobů zpeněžení majetkové podstaty, může být předmětem incidenční žaloby. Zatímco u prodeje v dražbě není prodej vyloučen bez předchozího souhlasu věřitelského výboru (lze jej doložit posléze, do jeho udělení je smlouva o prodeji sice platná, ale ne účinná), u prodeje mimo dražbu je možno dovodit, že insolvenční správce je povinen:

¹⁴⁷HÁSOVÁ, J. a kol., *Insolvenční zákon: Komentář*, 2. vydání, Praha, 2014, C. H. Beck, ISBN 9788074005558, str. 810.

¹⁴⁸Ustanovení § 283 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

- zajistit souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu s provedením zpeněžení mimo dražbu
- a také zajistit souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu se smlouvou, již byl majetek zpeněžen (smlouva je platná, do udělení souhlasu ale není účinná)

Opodstatnění první podmínky je možno dovodit z ust. § 286 odst. 2 (o způsobu zpeněžení majetkové podstaty podle odstavce 1 rozhodne se souhlasem věřitelského výboru insolvenčního správce). Druhá podmínka vyplývá z ustanovení § 289 odst. 1. V této souvislosti je třeba udělený souhlas insolvenčního soudu vnímat jako rozhodnutí vydané v rámci dohlédací činnosti soudu a nelze je napadnout odvoláním.¹⁴⁹ Povinnosti získat předem souhlas věřitelského výboru a insolvenčního soudu je insolvenční správce zákonem zproštěn ve třech případech: „*Souhlas insolvenčního soudu a věřitelského výboru není nutný k prodeji věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením, jakož i věcí běžně zcizovaných při pokračujícím provozu dlužníka podniku.*“¹⁵⁰ Toto ustanovení má své logické opodstatnění – v případě věcí bezprostředně ohrožených zkázou nebo znehodnocením není možno spravedlivě požadovat, aby insolvenční správce čekal na souhlas věřitelského výboru a následně insolvenčního soudu, neboť z hlediska času by mohlo dojít k dalšímu zhoršení kvality věcí a tím snížení jejich ceny (potažmo výtěžku).

Komplikovanější bude situace při zcizování věcí běžně používaných při pokračujícím provozu dlužníka podniku. Na jedné straně zde bude stát argumentace založená na nezbytné potřebě operativy při řízení podniku a zajištění jeho běžného chodu. Na straně druhé argumentace opírající se o tvrzení co je – co není „*běžné zcizování věcí při pokračujícím provozu dlužníka podniku*“. Autor práce se domnívá, že toto bude vždy zapotřebí hodnotit s ohledem na konkrétní podnik, konkrétní situaci - například prodej výrobků a poskytování služeb, které patří k předmětu činnosti, bude běžnou činností, naproti tomu prodej budov nebo výrobního zařízení by v konkrétním případě již mohl tento rozsah přesahovat.¹⁵¹ Autor práce se domnívá, že okruh

¹⁴⁹Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 11. 2010 č. j. 1 VSPH 1036/2010-B-148 ve věci MSPH 60 INS 4476/2008.

¹⁵⁰Ustanovení § 289 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁵¹SPRINZ, P. a kol., *Insolvenční zákon*, Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN: 9788074007538, s. 1248.

běžně zcizovaných věcí je třeba chápat z pohledu provozně-ekonomického, tedy, že mezi tyto věci bude dozajista možno počítat oběžný majetek, který je svojí povahou krátkodobým majetkem (v provozně-ekonomické teorii jej podnik používá kratší dobu než jeden rok). Do oběžného majetku lze zařadit zásoby (materiál, nedokončenou výrobu, polotovary, hotové výrobky, zboží a zvířata) a peníze (v hotovosti, na účtech peněžních ústavů, ceniny, krátkodobé cenné papíry a pohledávky). Naopak sem nepůjde podřadit dlouhodobý majetek, a to jak nehmotný (software, licence), tak hmotný (budovy, stroje). Z pohledu insolvenčního řízení a výtěžku z prodeje majetkové podstaty budou mít specifické postavení věci typu akcií, jež zakládají účast dlužníka v jiných firmách. V jejich případě by autor práce vždy doporučil insolvenčnímu správci vyžádat si před zcizením souhlas věřitelského výboru i insolvenčního soudu.

V souvislosti s výše uvedenými je třeba upozornit na pokyn daný zajištěným věřitelem a relevantnosti takového pokynu. Z ustálené judikatury je možno citovat: *„Také při zpeněžení majetku, který slouží k zajištění pohledávek, prodejem mimo dražbu je podmínkou účinnosti smlouvy o prodeji – nejde-li o věci bezprostředně ohrožené zkládem nebo znehodnocením a o věci běžně zcizované při pokračujícím provozu dlužníkovy podniku – souhlas insolvenčního soudu a věřitelského výboru (§ 289 odst. 1 insolvenčního zákona).*

*Pokyny zajištěného věřitele (§ 293 insolvenčního zákona) nemohou nahradit souhlas insolvenčního soudu a věřitelského výboru vyžadovaný k účinnosti smlouvy o prodeji mimo dražbu; bez tohoto souhlasu nelze vydat výtěžek zpeněžení zajištěnému věřiteli.*¹⁵²

Tímto však není dotčeno právo zajištěného věřitele vydat insolvenčnímu správci pokyn týkající se konkrétního způsobu uzavření smlouvy (např. uzavřít smlouvu prostřednictvím veřejné nabídky, nebo veřejné soutěže o nejvhodnější nabídku). V případě, kdy se insolvenční správce bude domnívat, danou věc je možno zpeněžit lépe, výhodněji může požádat insolvenční soud o přezkoumání pokynu zajištěného věřitele.

¹⁵²Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 3. 2012 č. j. 1 VSPH 194/2012-B-36 ve věci KSCB 26 INS 4392/2008.

4.6.1 Žalobní legitimace a žaloba

Aktivní žalobní legitimaci k zahájení řízení o žalobě o platnost smlouvy (smluv), jimiž došlo ke zpeněžení majetkové podstaty mimo dražbu drží jak věřitelé, tak dlužníci: „*dlužník je osobou oprávněnou k podání žaloby dle § 289 odst. 3 insolvenčního zákona na určení neplatnosti smlouvy, kterou došlo ke zpeněžení majetkové podstaty mimo dražbu.*” a současně také: „*řízení o žalobě dle § 289 odst. 3 insolvenčního zákona na určení neplatnosti smlouvy, kterou došlo ke zpeněžení majetkové podstaty mimo dražbu, se musí účastnit všichni, kdo ji uzavřeli, případně jejich právní nástupci.*“¹⁵³ Pasivní legitimaci má insolvenční správce. Smlouvu o prodeji lze napadnout jen v rámci insolvenčního řízení (koncentrace řízení), přičemž stejně jako u ostatních incidenčních žalob je k řešením sporů věcně a místně příslušný krajský soud, u něhož se insolvenční řízení vede. Také v tomto případě jsou na podání žaloby kladeny požadavky dle ustanovení § 42 občanského soudního řádu, její náležitosti se řídí § 79 občanského soudního řádu.

Novelou insolvenčního zákona (zákonem č. 294/2013 Sb.) byla stanovena zákonná lhůta pro podání žaloby, a to 3 měsíce, kterážto je lhůtou hmotněprávní. Lhůta počíná běžet okamžikem zveřejnění smlouvy v insolvenčním rejstříku. Tato tříměsíční lhůta byla zvolena s ohledem na ty, kterým svědčí aktivní žalobní legitimace, tak na nabyvatele věcí (práv, či majetkových hodnot). Aktivně legitimovaným nabízí dostatečný prostor pro podání žaloby, nabyvatelům pak poskytuje po třech měsících právní jistotu nabytí věcí – po marném uplynutí lhůty by soud případné opožděné návrhy v souladu s občanským soudním řádem zamítl.

Novelou zákonem č. 64/2017 Sb. byla tříměsíční lhůta prolomena – a to v případě, kdy nabyvatel nebyl v dobré víře. V takovém případě je možno žalobu podat i po uplynutí tří měsíců od uveřejnění smlouvy v insolvenčním rejstříku.

4.7 Spory o určení

Insolvenční zákon uvádí spory o určení jako příklad incidenčních sporů. Ve světle tohoto výkladu je třeba je také vnímat – a nezaměňovat se spory z odpůrčích žalob (kteréžto směřují vůči platným úkonům, jež za konkrétních okolností nemohou vyvolávat účinky, jak již bylo v této práci vysvětleno).

¹⁵³Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 6. 2012 č. j. 44 ICm 1902/2010-142 ve věci KSUL 44 INS 2780/2009.

Spory o neplatnost dle insolvenčního zákona tak směřují k rozhodnutí o neplatnosti právního úkonu, přičemž insolvenční zákon uvádí specifické podmínky vymezení takové neplatnosti v ustanoveních § 231 – 234.

Zákonná úprava v insolvenčním zákoně svým způsobem zvláštní vůči obecným hmotněprávním ustanovením o neplatnosti právních jednání (viz občanský zákoník¹⁵⁴) stejně tak vůči obecné procesně právní úpravě občanského soudního řádu obsažené v ustanovení § 153 odst. 2: *Jinak otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud posoudit sám. Bylo-li však o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází.* Ustanovení o sporech o určení také prolamují podmínky řízení – při posuzování neplatnosti právního jednání pro účely insolvenčního řízení neplatí zákonná překážka litispendence¹⁵⁵ a v rozsahu, jak jej definuje insolvenční zákon, ani překážka věci rozhodnuté.¹⁵⁶ Důvodem pro zvláštní úpravu obsaženou v insolvenčním zákoně je - dle důvodové zprávy k zákonu – zjištění neplatnosti tak, aby bylo pokud možno vyloučeno krácení majetkové podstaty dlužníka. Z uvedeného tedy vyplývá, že byť by neplatnost byla již dříve projednávána, pro účely insolvenčního řízení je možno posuzovat a rozhodnout o neplatnosti opětovně. Insolvenční soud pak má dva možné způsoby řešení: incidenční spor, nebo předběžnou otázku v souvislosti s jinými instituty (např. posouzení platnosti smlouvy jako předběžné otázky incidenčního sporu vyvolaného excindační žalobou).

4.7.1 Žalobní legitimace a žaloba

Před novelou insolvenčního zákona byl jasně vymezen okruh osob, jimž svědčí aktivní žalobní legitimace. Novelizací (z. č. 294/2013 Sb.) však bylo od této právní konstrukce upuštěno a aktivní legitimace je ponechána obecné právní úpravě s jednou výjimkou: výslovné zmocnění insolvenčního správce dovolávat se neplatnosti v rámci insolvenčního řízení. Nicméně je na místě poukázat na fakt, že v případě žaloby na určení dle insolvenčního zákona je vždy zapotřebí mít na mysli ustanovení § 80 občanského soudního řádu: *„Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.“* Zde je možno odkázat na judikaturu Vrchního

¹⁵⁴K neplatnostiviz § 580 a následující zák. č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

¹⁵⁵K litispendenci viz ustanovení § 83 odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁵⁶Rei judicata viz ustanovení § 159a odst. 4 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

soudu v Praze¹⁵⁷: který uvažuje s prejudiciálním i přímým zjištěním neplatnosti ve výroku rozhodnutí. Další jeho úvahy však směřují k tomu, že dokud nebude neplatnost právního úkonu zjištěna pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu, nevznikne v insolvenčním řízení ani povinnost vydat bezdůvodné obohacení získané plněním z takového neplatného úkonu a insolvenční zákon tedy předpokládá dvě fáze uplatnění právních následků neplatných úkonů a v návaznosti na to vedení dvou nalézacích sporů, a to na určení a následně podle situace na plnění (obdobně jako u institutu neúčinnosti právních úkonů viz § 235a násl. InsZ). Takové pojetí však naprosto stírá rozdíl mezi institutem neplatnosti a neúčinnosti právních úkonů, resp. právních jednání (když navíc zákon nově připouští dokonce i v případě odporovatelnosti kombinovaný petit na určení s petitem na plnění viz § 239 odst. 4 InsZ).

Výše uvedený názor Vrchního soudu v Praze není ojedinělý, přesto je možno dohledat v odborné literatuře názor klonící se spíše k variantě: žaloba na plnění a žaloba na určení pouze v případě existuje-li na tom naléhavý právní zájem. Funkci určovací žaloby shrnul ve své judikatuře Nejvyšší soud ČR: „Určovací žaloba podle § 80 písm. c) občanského soudního řádu je preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků. Tyto funkce určovací žaloby korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu; nelze-li v konkrétním případě očekávat, že je určovací žaloba bude plnit, nebude ani naléhavý právní zájem na takovém určení. Přitom příslušné závěry se vážou nejen k žalobě na určení jako takové, ale také k tomu, jakého konkrétního určení se žalobce domáhá.

*Zamítá-li soud žalobu na určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není, pro nedostatek naléhavého právního zájmu na takovém určení, je vyloučeno, aby současně žalobu přezkoumal po stránce věcné.*¹⁵⁸

¹⁵⁷Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2010 sp. zn. Ncp 2311/2010.

¹⁵⁸Srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 1997, sp.zn. 3 Cdon 1097/96, a ze dne 27. 3. 1997, sp.zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 1997, pod pořadovými čísly 20 a 21.

Zatímco absolutní neplatnost je posuzována ex offio¹⁵⁹ (dovolává-li se absolutní neplatnosti žalobce, pak není soud vázán pouze jím navrhanými důkazy), neplatnosti relativní je třeba se u insolvenčního soudu dovolávat. Relativní neplatnosti v insolvenčním řízení se tak lze dovolávat za splnění dvou podmínek: dovolávat se může jen aktivně legitimovaná osoba a neplatnost právního jednání se musí dotýkat majetkové podstaty dlužníka.

Relativní neplatnosti se proto může dovolávat (svědčí mu aktivní žalobní legitimace) pouze ten, na jehož ochranu je relativní neplatnost stanovena. Jedná se o tzv. oprávněný subjekt. Jím je taková osoba, která byla účastníkem právního jednání, jehož relativní neplatnost je namítána, případně třetí osoba, která sice nebyla přímo účastníkem právního jednání, ale je tímto jednáním dotčena (typicky se bude jednat o druhého z manželů v případě jednání o společném jmění).

V rámci druhé podmínky (musí se jednat o relativní neplatnost se vztahem k majetkové podstatě) je dáno zákonné zmocnění insolvenčnímu správci dovolávat se relativní neplatnosti právních jednání, byť není tzv. oprávněným subjektem dle podmínek výše uvedených. Opodstatněnost přímé provázanosti určovací žaloby a majetkové podstaty judikoval např. Vrchní soud v Praze takto: „*Pro účely insolvenčního řízení a naplnění jeho zásad má zásadní význam, zda a v jakém rozsahu se na základě předmětné určovací žaloby vyvolané správcem dostane majetkové podstatě finančního plnění, z něhož by bylo lze uspokojit věřitele přihlášené do insolvenčního řízení. Nesplňuje-li podaná žaloba tuto základní zásadu, nelze hovořit o naplnění podmínky naléhavého právního zájmu na výsledku vyvolaného sporu, jenž by neměl žádný dopad do majetkové podstaty. Jelikož tento základní princip podané žaloby o určení podle § 159 odst. 1 písm. g) InsZ nebyl v daném případě splněn, lze nepochybně dospět k závěru o nedostatku podmínky naléhavého právního zájmu správce na požadovaném určení.*”¹⁶⁰

V kontextu výše uvedeného bude nutno, aby žaloba odpovídala požadavkům občanského soudního řádu v ustanovení § 79: „*Řízení se zahajuje na návrh. Návrh musí kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) obsahovat*

¹⁵⁹Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 29 Cdo 4043/2011: „*Soud k absolutní neplatnosti právního úkonu přihlíží z úřední povinnosti, avšak jen tehdy, jestliže se o důvodu neplatnosti procesně korektním způsobem dozví.*”

¹⁶⁰Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 9. 2016 č. j. 104 VSPH 419/2016-351 ve věci 56 ICm 931/2011, KSPA 56 INS 3071/2010.

jméno, příjmení, bydliště účastníků, popřípadě rodná čísla nebo identifikační čísla účastníků (obchodní firmu nebo název a sídlo právnické osoby, identifikační číslo, označení státu a příslušné organizační složky státu, která za stát před soudem vystupuje), popřípadě též jejich zástupců, vyličení rozhodujících skutečností, označení důkazů, jichž se navrhovatel dovolává, a musí být z něj patrné, čeho se navrhovatel domáhá.” Z uvedeného je třeba akcentovat zejména vyličení rozhodných skutečností, označení důkazů a prokázání naléhavého právního zájmu – a to jednak s ohledem na tvrzenou relativní neplatnost, tak na vztah k majetkové podstatě daného insolvenčního řízení, jak již bylo v textu práce vysvětleno.

4.7.2 Majetkový prospěch z neplatného právního úkonu

Insolvenční zákon v ustanovení § 233 jemožno vykládat jako zvláštní hmotněprávní úpravu týkající se neplatnosti právních jednání. V souladu s obecnou právní úpravou, je i v případě tohoto ustanovení následkem bezdůvodného obohacení primárně vznik povinnosti vydat majetkový prospěch získaný bezdůvodným obohacením. V tom, co je bezdůvodné obohacení, lze vycházet z ustanovení občanského zákoníku: *„Bездůvodně se obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.”*¹⁶¹ V souladu s občanským zákoníkem je ten, kdo se bezdůvodně obohatil, primárně povinen vydat to, čeho bezdůvodným obohacením nabyl. Sekundárně je pak stanovena povinnost peněžní náhrady. Shodně postupuje i insolvenční zákon, kdy v ustanovení § 233 říká: *„Je-li pravomocným rozhodnutím zjištěna neplatnost právního úkonu týkajícího se majetku nebo závazků dlužníka, musí být vydán majetkový prospěch získaný plněním z neplatného právního úkonu.“*

Insolvenční správce však není povinen tento prospěch vydat, pokud nedošlo k obohacení majetkové podstaty nebo je požadováno více, než činí toto obohacení. V odborné literatuře je možno setkat se v této souvislosti s názory, že se jedná o porušení synallagmatického charakteru uvedeného právního vztahu. *„Odstavec 1 pouze modifikuje pravidlo dané obecnou normou do té míry, že v rámci insolvenčního řízení není správce povinen vydat především to, co není součástí majetkové podstaty a s čím tak ani není oprávněn*

¹⁶¹Ustanovení § 2991 a následujících zák.č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

disponovat (§ 205 a násl., § 207, 208, 225, 226 InsZ). Může se jednat například o plnění, které do majetkové podstaty nepatří proto, že se jedná o majetek, který nelze postihnout výkonem rozhodnutí (§ 321 a násl. občanského soudního řádu), či o věci, které se po jejich nabytí dlužníkem ocitly fakticky mimo majetkovou podstatu, nebo o plnění ze smluv uzavřených dlužníkem ve prospěch třetí osoby ve smyslu § 1767 ObčZ.”¹⁶²

Pokud oprávněná osoba nesouhlasí s postupem insolvenčního správce (odmítl vydat majetkový prospěch zcela nebo zčásti v souladu s ustanovením § 233 insolvenčního zákona), může se vydání majetkového prospěchu plynoucího z neplatného právního jednání domáhat excindační žalobou (viz příslušná kapitola této práce o excindačních žalobách). Žalobu musí podat ve lhůtě do 30 dnů ode dne doručení o vyrozumění o odmítnutí její žádosti o vydání majetkového prospěchu. Došlo-li insolvenčním správcem ke zpeněžení plnění, jež vzniklo z právního jednání, u něž se následně oprávněný subjekt úspěšně dovolal neplatnosti, je třeba postupovat v souladu s ustanovením § 233 odst. 3: *„Platnost smluv, kterými došlo ke zpeněžení plnění, jehož se týká neplatný právní úkon, lze napadnout jen žalobou podanou u insolvenčního soudu nejpozději do skončení insolvenčního řízení.”* Smlouvami dle tohoto ustanovení mohou být například smlouvy uzavřené v rámci prodejem mimo dražbu. Lhůtu pro podání žaloby *„nejpozději do skončení insolvenčního řízení”* lze chápat jako procesně právní, tj. podání lze učinit v poslední den lhůty u poskytovatele poštovních služeb.

Žaloba je insolvenčním zákonem označena za incidenční: *„v ustanovení § 233 odst. 1 InsZ předpokládá, že bezdůvodné obohacení bude vydáno, jen jestliže byla zjištěna neplatnost smlouvy nebo jiného právního úkonu pravomocným rozhodnutím soudu nebo jiného příslušného orgánu. Neplatnost právního úkonu může být v průběhu insolvenčního řízení zjištěna prejudiciálně, či přímo, jedině ve výroku pravomocného rozhodnutí insolvenčního soudu. Přitom platí, že dokud nebude neplatnost právního úkonu zjištěna pravomocným rozhodnutím insolvenčního soudu, nevznikne v insolvenčním řízení ani povinnost vydat bezdůvodné obohacení získané plněním z takového neplatného úkonu. Insolvenční zákon tedy předpokládá dvě fáze uplatnění právních následků neplatných úkonů a v návaznosti na to vedení dvou sporů.*

¹⁶²SPRINZ, P. a kol., *Insolvenční zákon*, Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN: 9788074007538, s. 1248.

*V první fázi jde o zjištění neplatnosti rozhodnutím insolvenčního soudu na základě žaloby insolvenčního správce; tento spor je z hlediska pravidel věcné příslušnosti soudu incidenčním sporem ve smyslu ustanovení § 7 odst. 2 InsZ a § 9 odst. 4 občanského soudního řádu.*¹⁶³

4.8 Další incidenční spory

Doposud byly v této práci popisovány incidenční spory, které přímo vyjmenovává ustanovení § 159 odst. 1 pod písmeny a) až g). Těchto sedm incidenčních sporů je z hlediska praxe nejčastějších a bylo proto také třeba věnovat jim zvláštní pozornost. Nyní bude pozornost věnována těm incidenčním sporům, které uvádí § 159 insolvenčního zákona pod písmenem h): *další spory, které zákon označí jako spory incidenční*. Takovéto spory lze v aktuální právní úpravě insolvenčního zákona najít v těch ustanoveních:

- § 178 - 179: Spory uhrazovací v případě popřené pohledávky
- § 186 - 187: Spory o trvání pohledávky věřitele
- § 203a: Spory o pořadí pohledávky
- § 373a n.: Spory v rámci konkurzu na banky, spořitelními a úvěrními družstvy
- § 385: Spory v rámci úpadku pojišťoven a zajišťoven

4.8.1 Spory uhrazovací v případě popřené pohledávky

Úprava insolvenčního zákona v ustanovení § 178 a 179 sleduje jediný cíl – minimalizovat počet přihlášek pohledávek, jež jsou věcně či formálně nesprávné. Lze tak konstatovat, že ustanovení těchto dvou paragrafů je jakousi pojistkou před podáváním přihlášek s cílem posílit postavení věřitelů, kteří by jinak přihlášku přihlásit nemohli, nebo v jiné výši (či jiném pořadí). Lze uvažovat také o prevenci podvodného jednání dlužníka společně s věřiteli – vytvořením fiktivních pohledávek s jediným cílem: ovlivnit průběh insolvence. Toho by mohli dosáhnout například dohodnutým způsobem hlasování dle ustanovení § 29: *„na schůzi věřitelů, která nejbližší následuje po přezkumném jednání, se mohou věřitelé usnést, že insolvenčním soudem ustanoveného insolvenčního správce odvolávají z funkce a že ustanovují nového insolvenčního správce”*, nebo při rozvrhu majetkové podstaty. V této souvislosti je možno připomenout judikaturu soudů, která vystihuje nutnost dbát právě v těchto případech zvláštní zřetel na kontrolu přihlášek: *„V přihlášce pohledávky*

¹⁶³Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2010 sp. zn. Ncp 2311/2010.

musí být postaveno najisto, že za věřitele přihlášku pohledávky podala k tomu oprávněná osoba, tedy že přihláška splňuje obecné náležitosti ve smyslu § 174 odst. 2 InsZ a § 42 odst. 4 občanského soudního řádu Nezpochybnitelná identifikace podepsané osoby je přitom ve smyslu § 181 InsZ důležitá i z hlediska ručení za splnění povinností podle § 178 a 179 InsZ.“¹⁶⁴

Ustanovení § 178 dopadá na zajištěné pohledávky přihlášené věřitelem do insolvenčního řízení: „*Bude-li po přezkoumání postupem podle tohoto zákona přihlášená pohledávka zjištěna tak, že skutečná výše přihlášené pohledávky činí méně než 50 % přihlášené částky, k přihlášené pohledávce se nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna.*“ Poznat úmyslné nadhodnocení, nebo zastření faktu, že pohledávka byla vytvořena účelově je otázkou odborné erudice a zkušeností insolvenčního správce. Pokud však insolvenční správce (a následně i insolvenční soud) dojde k závěru, že věřitel skutečně přihlásil pohledávku nadhodnocenou, a toto i prokáže, je postih věřitele přísný: „*Věřiteli, který takovou pohledávku přihlásil, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce uložit, aby ve prospěch majetkové podstaty zaplatil částku, kterou určí se zřetelem ke všem okolnostem přihlášení a přezkoumání pohledávky, nejvýše však částku, o kterou přihlášená pohledávka převýšila rozsah, ve kterém byla zjištěna.*“¹⁶⁵ Sankci lze pro příklad spočítat na základě přihlášené pohledávky ve výši 500 000 Kč. Insolvenční správce na základě své činnosti zjistil, že reálná výše pohledávky není 500 000 Kč, ale jen 200 000 Kč. Své tvrzení, doplněné o důkazy (např. výpis z účtu, kde byla částka 300 000 Kč odepsána ve prospěch věřitele) předkládá insolvenčnímu soudu, který na základě předložených důkazů vydává usnesení, jímž prohlašuje, že k přihlášené pohledávce nebude přihlíženo (její zjištěná výše je méně než 50% částky v přihlášce, sankcí věřiteli tak bude nemožnost uspokojení jeho pohledávky v insolvenčním řízení) a zároveň ukládá věřiteli zaplatit do majetkové podstaty dlužníka částku (až do výše) 300 000 Kč. Insolvenčnímu soudu je při stanovování výše sankce věřiteli dáno moderační právo¹⁶⁶, v jehož rámci může rozhodnout jak o výši sankce, tak o jejím

¹⁶⁴Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 1. 2009 č. j. 1 VSPH 303/2008-P1-10 ve věci KSUL 45 INS 3033/2008.

¹⁶⁵Ustanovení § 178 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁶⁶RICHTER, T. *Insolvenční právo*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, ISBN 978-80-7552-444-7, s. 304.

samotném uložení – uložení sankce není podmínkou, jen možností dané insolvenčnímu soudu.¹⁶⁷

Novela insolvenčního zákona provedená zákonem č. 294/2013 Sb. přinesla mimo jiné novinku i do procesu rozhodování insolvenčního soudu o tom, že přihlášená pohledávka byla o více než 50% nadhodnocena a proto se k ní nebude v rámci insolvenčního řízení přihlížet – novelou byly stanoveny okolnosti, za nichž toto neplatí, a to: „záviselo-li rozhodnutí insolvenčního soudu o výši přihlášené pohledávky na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.“ Zde měkkost zákona počítá s reálnou možností, že věřitel „v nejlepší úmyslu“ přihlásí svoji pohledávku v určité výši, ale insolvenční správce bude mít za to, že její přihlášená výše neodpovídá aktuální hodnotě. V tomto případě zákon liberuje jednání věřitele a jeho pohledávka bude zjištěna v souladu s výsledkem znaleckého posudku nebo uvážení soudu – byť by tato výše byla nižší než 50% původně přihlášené pohledávky.

Vše výše uvedené se vztahuje i na věřitele, který přihlásí pohledávku jako zajištěnou a insolvenční správce zjistí a insolvenční soud následně usnesením určí, že přihlášená pohledávka není zajištěná.¹⁶⁸ Výjimkou je jen určení případné sankce: zatímco v případě nadhodnocené pohledávky se uložená sankce započte do majetkové podstaty a bude sloužit k uspokojení všech věřitelů, v případě uložení sankce za tvrzenou zajištěnou pohledávku bude rozdělena jen mezi zajištěné věřitele, kteří přihlásili pohledávku ke stejné věci.

Sankčnímu postihu se mohou věřitelé zcela vyhnout tím, že insolvenční zákon dává možnost věřiteli vzít pohledávku zčásti zpět, pak se „nepovažuje za přihlášenou ta část pohledávky, kterou vzal věřitel účinně zpět předtím, než nastal účinek, na základě kterého se podle tohoto zákona nepřihlíží k popřené části pohledávky.“¹⁶⁹ Pohledávku lze měnit do skončení přezkumného jednání, a to v souladu s ustanovení § 192 odst. 4 insolvenčního zákona až do okamžiku, kdy je pohledávka zjištěna nebo účinně popřena.

S ohledem na znění zákona se v případě nadhodnocené přihlášky i přihlášky s tvrzeným zajištěním jedná o incidenční spor, je zde dána věcná

¹⁶⁷Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (44/2014 Sb., N 10/72 SbNU 111).

¹⁶⁸Viz ustanovení § 179 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁶⁹Ustanovení § 178 odst. 2 a § 179 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

a místní příslušnost krajského soudu, u něhož je insolvenční řízení vedeno. Před vydáním usnesení musí být dáno najisto, že u předmětné pohledávky bylo pravomocně rozhodnuto o případném sporu o výši či pravosti (*insolvenční soud není oprávněn učinit závěr o tom, že se dle § 178 věty první InsZ k přihlášené pohledávce nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna, dříve než pravomocně rozhodne ve sporu o jejím popření nebo ve sporu o určení její pravosti a výše. Podmínkou pro aplikaci § 178 věty první je rovněž zjištění, že přihlášená pohledávka byla přezkoumána postupem podle insolvenčního zákona*).¹⁷⁰

Z ustálené judikatury také vyplývá, že insolvenční soud musí podle § 178 a 179 rozhodovat samostatně o každé přihlášce věřitele, nelze rozhodnout o všech jeho přihlášených pohledávkách jedním usnesením.¹⁷¹

S ohledem na jasné zákonné vymezení, že se jedná o incidenční spor, bude aktivní žalobní legitimace v rukách insolvenčního správce a pasivní legitimace pak v rukách toho věřitele, který (zatím stále ještě domnělou nadhodnocenou nebo zajištěnou) pohledávku přihlásil. Proti usnesení může podat odvolání jen dotčený věřitel: „*Insolvenční správce může podat odvolání pouze v případech, kdy se rozhodnutí přímo dotýká jeho práv a povinností nebo kdy právo podat odvolání výslovně přiznává správci zákon. Rozhodnutí soudu dle § 178 InsZ se dotýká práv a povinností konkrétního věřitele, správce tímto usnesením není vůbec dotčen.*“¹⁷² Účastníkem incidenčních sporů, v nichž lze pokračovat i po skončení insolvenčního řízení, se následně namísto insolvenčního správce stane dlužník.

Samotné řízení před insolvenčním soudem bude probíhat v souladu s občanským soudním řádem, neboť nejde o insolvenční řízení, ale o spor vyvolaný insolvenčním řízením v souladu s § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona. Z toho důvodu se v těchto sporech z ustanovení části první hlavy třetí tohoto zákona použijí pouze ustanovení o doručování.

¹⁷⁰Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2011 č. j. 2 VSPH 1133/2010-P2 ve věci KSUL 70 INS 3735/2010.

¹⁷¹Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 10. 2010 č. j. 1 VSPH 892/2010-P-14-7 ve věci KSUL 69 INS 2401/2010 s odkazem: Ustanovení § 178, 185, § 198 odst. 1 insolvenčního zákona se aplikují jednotlivě na každou přihlášenou pohledávku a nikoliv na přihlášku pohledávek jako celek.

¹⁷²Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 3. 2009 č. j. 3 VSOL 46/2009-B-81 ve věci KSOS 13 INS 93/2008.

4.8.2 Spory o trvání pohledávky věřitele

Ustanovení § 186 a 187 řeší situaci, kdy byla rozhodnutím soudu ukončena účast věřitele v insolvenčním řízení, a tento nesouhlasí. Jeho jedinou možnou obranou je insolvenční žaloba, která bude podán právě na základě výše uvedených zákonných ustanovení: *„Jestliže pohledávka přihlášeného věřitele byla v průběhu insolvenčního řízení uspokojena nebo zanikla jiným způsobem a přihlášený věřitel nechal přihlášku bez zbytečného odkladu zpět, insolvenční soud jeho účast v insolvenčním řízení ukončí rozhodnutím, které se doručuje zvláště přihlášenému věřiteli, dlužníku a insolvenčnímu správci. Proti tomuto rozhodnutí, které musí být odůvodněno, nejsou opravné prostředky přípustné; v odůvodnění však insolvenční soud vždy uvede důvod zániku pohledávky.“*¹⁷³ Insolvenční zákon tedy řeší přihlášenou pohledávku, která zanikla – například byla uspokojena třetí osobou, nebo ručitelem samotným, případně došlo k započtení apod. Dalším typickým případem takového uspokojení pohledávky je postup správce daně v souladu se zněním zákona o dani započítat přeplatek dlužníka vůči přihlášené pohledávce správce daně. Přihlášený věřitel tak má svoji přihlášenou pohledávku z důvodu jejího uspokojení vzít bezodkladně zpět. Neučiní-li tak, je insolvenční soud oprávněn usnesením jeho účast v insolvenčním řízení ukončit (z důvodu uspokojení jeho přihlášené pohledávky). Ustanovení § 187 pak řeší situaci, kdy byla uspokojena část pohledávky, tedy ne jen jednu jedinou pohledávku, ale všechny pohledávky přihlášené věřitelem jednou přihláškou.

Rozhodnutí insolvenčního soudu o ukončení účasti věřitele v insolvenčním řízení se doručuje jak dotčenému přihlášenému věřiteli, tak dlužníku a také insolvenčnímu správci. Nadto se rozhodnutí soudu doručuje zveřejněním v insolvenčním rejstříku. Proti rozhodnutí soudu není odvolání přípustné (to ale nemění nic na možnosti podat incidenční žalobu). Insolvenční soud je povinen v odůvodnění svého rozhodnutí uvést skutečnosti, které jej vedly k rozhodnutí, zejména pak okolnosti co do důvodu zániku pohledávky. Právní mocí tohoto rozhodnutí končí věřitelova účast v tomto řízení.

Pakliže věřitel nesouhlasí s rozhodnutím soudu a tvrdí, že jeho pohledávka i nadále trvá, pak musí podat incidenční žalobu (aktivní žalobní legitimace svědčí v tomto případě pouze jemu). Incidenční žaloba pak bude

¹⁷³Ustanovení § 186 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

podávána jako žaloba o určení, že jeho pohledávka uplatněná v insolvenčním řízení i nadále trvá.

Pro podání žaloby stanoví insolvenční zákon v ustanovení § 186 odst. 3 lhůtu 30 dnů od dne doručení rozhodnutí soudu o ukončení jeho účasti (s konkrétní přihlášenou pohledávkou) v insolvenčním řízení. Na straně žalovaného bude insolvenční správce. Výše uvedená lhůta je hmotněprávní, tj. žaloba musí být podána nejpozději v poslední den lhůty u příslušného insolvenčního soudu. Nebyla-li žaloba včas podána, platí, že pohledávka přihlášeného věřitele zanikla způsobem uvedeným v rozhodnutí insolvenčního soudu. Totéž platí, jestliže insolvenční soud žalobu zamítne, odmítne ji nebo řízení o ní zastaví.

Vyhoví-li soud incidenční žalobě (žalobě o určení) ukončeného věřitele, pak se právní mocí takového rozhodnutí znovu obnovuje účast věřitele v insolvenčním řízení.

4.8.3 Spory o pořadí pohledávky

Spory o pořadí byly do insolvenčního zákona zavedeny novelizací zákonem č. 294/2013 Sb. Incidenční žalobu bude podávat přihlášený věřitel ve třech případech, kdy je sporné:

- zda pohledávka přihlášená věřitelem je pohledávkou za majetkovou podstatou,
- nebo jde o pohledávku jí postavenou na roveň,
- nebo pohledávkou, která se v insolvenčním řízení neuspokojuje.¹⁷⁴

Pakliže vyvstane pochybnost podle jednoho z výše uvedených zákonných důvodů, pak uloží insolvenční soud věřiteli (a to i bez návrhu), aby ve lhůtě 30 dnů podal u insolvenčního soudu incidenční žalobu (žalobu na určení). K návrhu insolvenčního správce, vyzve insolvenční soud věřitele k podání incidenční žaloby vždy. Pasivní žalobní legitimaci drží v obou případech insolvenční správce. Lhůta pro podání žaloby je hmotněprávní, tj. podání může být učiněno nejpozději v poslední den lhůty u insolvenčního soudu. Marné uplynutí lhůty vyvolá zákonem stanovené následky: *„Nedojde-li žaloba o určení pořadí pohledávky uplatněné jako pohledávka za majetkovou podstatou nebo jako pohledávka postavená na roveň pohledávce za majetkovou podstatou ve stanovené lhůtě insolvenčnímu soudu nebo není-li žalobě vyhověno, považuje*

¹⁷⁴Viz ustanovení § 170 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

se podání, jímž věřitel takovou pohledávku uplatnil, za přihlášku pohledávky a uspokojení pohledávky jako pohledávky za majetkovou podstatou nebo pohledávky postavené jí na roveň je v insolvenčním řízení vyloučeno.¹⁷⁵ Pokud bude v důsledku nepodání žaloby na určení pořadí pohlíženo na podání jako na přihlášku pohledávky, je také relevantní zohlednit, zda je takto činěno již po lhůtě k přihlašování pohledávek. Pokud ano, dá se předpokládat postup vyzvání soudem k nápravě takového podání, tedy aby byl podán na formuláři. Pokud již nebude lhůta zachována, bude přihláška odmítnuta pro opožděnost.¹⁷⁶

Pro tento druh incidenčních sporů je nutno v souladu s ustanovením § 203a odst. 2 použít přiměřeně ustanovení o popření pořadí přihlášené pohledávky: „Řízení o žalobě podle odstavce 1 je incidenčním sporem podle § 159 odst. 1 písm. a); ustanovení o popření pořadí přihlášené pohledávky platí obdobně.“ Proto se také v tomto řízení uplatní zásada koncentrace řízení podle § 198 odst. 2. V řízení insolvenční soud proto bude vycházet jen z těch skutkových okolností, které byly věřitelem vylíčeny již v přihlášce pohledávky za majetkovou podstatou (v listině, již tuto pohledávku uplatnil u osoby s dispozičním oprávněním). Nové skutečnosti mohou být v žalobě či později v řízení věřitelem uplatněny pouze tehdy, pokud se bude jednat o skutečnosti, o kterých se žalobce dozvěděl později proto, že mu kupující ze smlouvy o prodeji podniku nebo jeho části neoznámil včas převzetí dlužníkovu závazku.

Cílem incidenční žaloby je autoritativní rozhodnutí soudu o to, zda určitý právní vztah existuje či nikoliv (tj. zda pohledávka uplatněná dlužníkem je pohledávkou za majetkovou podstatou a zda je uplatněna poprávu). Incidenční spor je v tomto případě pouze sporem o pořadí ve chvíli, kdy není zpochybňována platnost a výše uplatněné pohledávky, v tomto sporu také insolvenční soud posuzuje pouze otázku pořadí, otázka pravosti a existence uplatněné pohledávky nemůže být v tomto sporu již řešena.¹⁷⁷ Městský soud v Praze judikoval smysl řízení o žalobě dle ustanovení § 230a takto: „Smyslem soudního řízení zahájeného na základě výzvy soudu podle § 203a insolvenčního zákona je toliko vyřešení sporu o pořadí uplatněné pohledávky; soud se tak již

¹⁷⁵Ustanovení § 203a odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁷⁶MARŠÍKOVÁ, J. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 4. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, ISBN 978-80-7380-675-0, s. 356.

¹⁷⁷Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2015 č. j. 101 VSPH 175/2015 ve věci 54 Icm 640/2014, KSBL INS 1337/2011.

*v rámci projednávání tohoto sporu nezabývá tím, zda uplatněná pohledávka je pravá (existující) ani nezkoumá její výši. Návrhy žalobce na provedení důkazů, týkající se prokázání výše plateb žalobce uhrazených ze smlouvy dlužníkovi, či prokázání hodnoty plnění poskytnutých dlužníkem ve prospěch žalobce tak v řízení z výše uvedeného důvodu neprováděl. - Protože pohledávka uplatněná žalobcem není pohledávkou za majetkovou podstatou, považuje se podle § 203a odst. 1 insolvenčního zákona v platném znění za podání, jímž věřitel takovou pohledávku uplatnil, za přihlášku pohledávky a její uspokojení jako pohledávky za majetkovou podstatou je vyloučeno. V rámci přezkumu této přihlášky pak bude přezkoumána přihláška co do své pravosti či výše.*¹⁷⁸

4.8.4 Spory v rámci konkurzu na finanční instituce

Insolvenční zákon obsahuje specifickou úpravu režimu pohledávek zjištěných z účetnictví dlužníka – a v této souvislosti i věřitelů bank, spořitelních a úvěrových družstev, a také poboček zahraničních bank. Pro tyto subjekty je typické, že na území České republiky podnikají na základě licence, kterouto získávají od České národní banky za splnění předem daných zákonných předpokladů a podmínek. Odnětí licence má pak za následek úpadek takové finanční instituce a zahájení insolvenčního procesu. Právo přihlásit svoji pohledávku svědčí všem věřitelům, tedy i těm, kteří bydlí nebo jsou usazeni v jiném členském státu Evropského hospodářského prostoru.¹⁷⁹

Insolvenční zákon zakládá v ustanovení § 373 výjimku z pravidla, že uspokojovány budou jen přihlášené pohledávky věřitelů. V případě finančních institucí zákon prolamuje tuto zásadu a říká, že: „*pohledávky věřitelů vyplývající z účetnictví dlužníka se pokládají za přihlášené podle tohoto zákona. Okamžikem přihlášení pohledávky je prohlášení konkursu.*” Toto ustanovení lze chápat jako nevyvratitelnou právní domněnku – její účinek je zesílen tím, že není třeba ji dokazovat a zároveň není připuštěn důkaz opaku. Právní teorie nevyvratitelnou právní domněnku vysvětluje tak, že se jedná o předpokládanou skutečnost, která s notnou mírou jistoty skutečně existuje. V případě insolvenčního zákona je ale tato nevyvratitelná domněnka založena na tezi, že předpokládaná skutečnost neexistuje, tj. že z účetnictví zjistitelní věřitelé nejenže své pohledávky nepřihlásili, ale ani nevěděli, že je přihlásit

¹⁷⁸Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25.8.2014 sp. zn. 179 ICm 2820/2014.

¹⁷⁹Viz ustanovení § 173 odst. 1 IZ a také čl. 16 Směrnice 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001.

mohli. Skutečnost přihlášení zjistitelných pohledávek právo uměle konstruuje a z tohoto hlediska se jedná spíše o institut právní fikce než o nevyvratitelnou presumpci stricto sensu.¹⁸⁰ Na základě výše uvedeného lze shrnout, že v případě konkurzu na finanční instituci jsou za přihlášené pohledávky považovány nejen ty, jež vyplývají přímo z účetnictví dotčené finanční instituce, ale také o pohledávky přihlášené samotnými věřiteli.

Insolvenční správce je povinen informovat každého věřitele (zjištěného z účetnictví) a oznámit mu prohlášení konkurzu na dotčenou finanční instituci. O této skutečnosti musí být věřitelé informováni bez zbytečného odkladu.¹⁸¹ Zákon tuto lhůtu pro informování omezuje nejzazším možným termínem,

a to do 60 dnů ode dne prohlášení konkurzu. Pakliže se jedná o věřitele z jiného členského státu Evropského hospodářského prostoru, musí insolvenční správce zaslat oznámení v souladu s čl. 17 odst. směrnice 200/24/ES, tj. „*v českém jazyce, opatřené hlavičkou "Výzva k předložení námitek ohledně pohledávky. Dodržte lhůty!" přeloženou do všech úředních jazyků Evropské unie a dalších států tvořících Evropský hospodářský prostor.*“¹⁸² V tomto oznámení insolvenční správce uvede zejména: výši a charakter dané pohledávky a další obligatorní náležitosti dané zákonem (konstatování prohlášení konkursu na majetek dlužníka, poučení o možnosti uplatnění námitek věřitele proti výši či charakteru takto přihlášené pohledávky, sdělení místa a termínu konání schůze věřitelů a informaci o způsobu dalšího informování o stavu řízení ze strany insolvenčního správce).

Věřitelé, kteří nesouhlasí s výší či charakterem své pohledávky označené v oznámení insolvenčního správce, mají možnost uplatnit námitku. K jejímu uplatnění stanovuje insolvenční zákon hmotněprávní lhůtu 4 měsíců ode dne prohlášení konkurzu. Nepodání námitek se bere jako vyjádření věřitelova souhlasu s výší i důvodem své pohledávky. Věřitelé z jiného státu Evropského hospodářského prostoru mají možnost podat námitku v úředním jazyce státu svého bydliště s tím, že hlavička námitek musí být v českém jazyce (tj. slovy *Podání námitek proti výši pohledávky*). Insolvenční správce k námitce přihlédně i bez uvození hlavičkou v českém jazyce, je-li obsah námitek zřejmý... „*K později*

¹⁸⁰Komentář Beck-online (online, cit. 29. 7. 2019).

¹⁸¹Čl. 14 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

¹⁸²Ustanovení § 373 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

uplatněné námitce nemusí insolvenční správce přihlédnout, ledaže je zřejmé, že námitka byla včas odevzdána orgánu, který měl povinnost ji doručit. Insolvenční správce může požadovat, aby věřitel předložil překlad námitky do českého jazyka.”¹⁸³ Insolvenční zákon zde předpokládá smírné řešení, proto poskytuje insolvenčnímu správci dvou měsíční lhůtu pro řešení námitky s věřitelem. Pokud se na smírném řešení insolvenční správce a věřitel nedohodnou, pak má věřitel možnost ve lhůtě 3 měsíců ode dne uplynutí lhůty k uzavření smíru, domáhat se určení své pohledávky incidenční žalobou. Pakliže věřitel v incidenčním sporu uspěje, je insolvenční správce povinen uhradit částku rovnající se nákladům incidenčního řízení do majetkové podstaty. Neučinil-li by tak dobrovolně, může se splnění dožadovat kterýkoliv z věřitelů – obecné lhůtě 3 let dle ustanovení § 629 občanského zákoníku.¹⁸⁴ Vyvinit se insolvenční správce může jen za předpokladu, že prokáže, že ani při vynaložení odborné péče nemohl vědět o skutečné výši či charakteru věřitelovy pohledávky.

Marné uplynutí lhůty pro podání žaloby však nebude mít za následek, že by se k věřitelově pohledávce nepřihlíželo – bude zjištěna přesně dle účetnictví finanční instituce v konkurzu.

Věřitelé, jimž nebylo doručeno oznámení dle § 373 odst. 2, mohou ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy byl v Úředním věstníku Evropské unie zveřejněn výtah z rozhodnutí o úpadku dlužníka a o tom, že úpadek dlužníka bude řešen konkursem dle § 370 odst. 1, podat insolvenčnímu správci námitky proti tomu, že jim nebylo doručeno oznámení podle § 373 odst. 2. Jestliže věřitel podává námitku proti tomu, že mu nebylo insolvenčním správcem doručeno oznámení v souladu s ustanovením § 373 odst. 2, přestože se tak podle názoru věřitele stát mělo, musí tuto svoji námitku označit v hlavičce slovy „Příhláška pohledávky“ v českém jazyce. Také v tomto případě platí, že je-li insolvenčnímu správci obsah námitky znám, není překážkou jejího uplatnění chybějící výraz „Příhláška pohledávky“ v českém jazyce, stejně jako možnost, aby insolvenční správce požadoval po věřiteli překlady námitek do českého jazyka. K přihlášení

¹⁸³Ustanovení § 373 odst. 5 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

¹⁸⁴Tříletá lhůta je subjektivní a počíná běžet od okamžiku, kdy nastanou rozhodné okolnosti pro počátek běhu promlčecí lhůty (vědomost o škodě a o osobě povinné k její náhradě). Toto právo se promlčí v souladu s ustanovením § 636 odst. 1 občanského zákoníku nejpozději za 10 let – lhůta objektivní.

své pohledávky není věřitel povinen použít formulář dle ustanovení v § 176 insolvenčního zákona.

4.8.5 Spory v rámci úpadku pojišťoven a zajišťoven

Lze konstatovat, že pro úpadek pojišťoven a zajišťoven je v insolvenčním zákoně použita velmi obdobná právní úprava jako pro konkurz na finanční instituce (banky, spořitelny a úvěrová družstva). I zde vede k úpadku odejmutí povolení dle zvláštního právního předpisu, a to jak tuzemské pojišťovně nebo zajišťovně, tak i pobočce pojišťovny třetího státu nebo pobočce pojišťovny z jiného členského státu Evropské unie provozující činnost na území České republiky.¹⁸⁵ Tyto subjekty jsou v úpadku, jestliže je prováděno:

a) kolektivní řízení, jehož součástí je prodej majetku pojišťovny a rozdělení výnosu z prodeje mezi věřitele, akcionáře nebo společníky, zahrnující nevyhnutelně jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, včetně případů, kdy je kolektivní řízení ukončeno oddlužením nebo jiným obdobným opatřením, bez ohledu na to, zda je či není způsobeno platební neschopností nebo zda je dobrovolné nebo povinné,

b) opatření, zahrnující jakoukoliv intervenci správních nebo soudních orgánů členského státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, jehož účelem je uchovat nebo obnovit zdravou finanční situaci osoby a které může mít vliv na již existující práva třetích osob, včetně opatření zahrnujícího možnost pozastavení plateb, pozastavení vymahatelnosti pohledávek, odložení opatření souvisejících s výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo krácení pohledávek.¹⁸⁶

Insolvenční návrh podává v souladu s insolvenčním zákonem orgán dozoru, který uděluje povolení k provozování činnosti pojišťovny nebo zajišťovny. Tímto orgánem (stejně jako orgánem dohledu) je Česká národní banka, která uděluje povolení k provozování pojišťovací činnosti podle pojistných odvětví životních pojištění, podle pojistných odvětví neživotních pojištění nebo podle skupin neživotních pojištění. V návrhu Česká národní

¹⁸⁵Viz ustanovení § 5a a 5c zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění zákona č. 39/2004 Sb.

¹⁸⁶Ustanovení § 379 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

bankauvede rozhodující skutečnosti, které osvědčují úpadek dlužníka, a k návrhu připojí listiny k doložení svých tvrzení.¹⁸⁷

Insolvenční zákon stanovuje povinnost České národní bance informovat evropské dozorové orgány o vydání rozhodnutí o úpadku a prohlášení konkurzu na tuzemskou pojišťovnu nebo zajišťovnu. Insolvenční správce má uloženu povinnost zveřejnit bez zbytečného odkladu výtahu z rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkurzu v Úředním věstníku Evropské unie. Výtah se zveřejňuje v českém jazyce a obsahuje označení dlužníka údaji potřebnými k jeho identifikaci, informaci o prohlášení konkurzu, den vydání rozhodnutí o úpadku a o prohlášení konkurzu, označení sídla insolvenčního soudu a označení insolvenčního správce údaji potřebnými k jeho identifikaci.

Stejně jako je tomu v případě konkurzu na finanční instituce, i v případě pojišťoven a zajišťoven se pohledávky věřitelů vyplývající z účetnictví dlužníka pokládají ze zákona za přihlášené – okamžikem přihlášení pohledávky je den prohlášení konkurzu. Také zde klade insolvenční zákon povinnost bezodkladného informování věřitelů insolvenčnímu správci. Ten tak musí učinit nejpozději do 60 dnů od dne prohlášení konkurzu.

Lhůta pro podání námitek je shodně 4 měsíční a počíná běžet dnem prohlášení konkurzu. I v případě pojišťoven a zajišťoven je zákonem dána dvou měsíční lhůta pro smírné řešení případných námitek věřitelů. Pakliže by se insolvenční správce věřitel nedohodli na výši či charakteru pohledávky, může věřitel ve lhůtě 3 měsíců ode dne uplynutí lhůty pro uzavření smíru podat incidenční žalobu. A stejně jako u finančních institucí i zde platí: nepodání námitek znamená, že věřitel souhlasí s výší i charakterem své pohledávky zjištěné podle účetnictví úpadce ke dni prohlášení konkurzu.

¹⁸⁷Ustanovení § 380 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

5 Německá právní úprava incidenčních sporů

Německá právní úprava insolvenčního práva byla až do konce roku 1998 tvořena řadou zákonů a prováděcích předpisů. Tento neuspokojivý stav vyřešila novelizace insolvenčního práva, která vstoupila v platnost od 1. ledna 1999. Touto novelizací, která je jednotná pro všechny spolkové země, byl koncepčně naprosto nový, jednotný insolvenční zákon – Insolvenzordnung (dále jen InsO), který je uvozen zákonem Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung (EGInsO).¹⁸⁸ Dle tohoto uvozoovacího zákona se všechno řízení zahájené před 1.1. 1999 řídí původní právní úpravou¹⁸⁹, zatímco návrhy podané po 1.1.1999 se řídí novou právní úpravou Insolvenzordnung s tím, že výjimku stanovuje EGInsO pro odporovatelnost. U ní není rozhodující jen okamžik, kdy byl odpůřčí úkon učiněn, ale také to, zda plně vyhovuje i nové právní úpravě. Tato “dvojkolejnost” trvala až do roku 2008, kdy uplynula desetiletá lhůta pro odpůřčí úkony dle staré právní úpravy.

Jak již bylo uvedeno, právní úprava německého insolvenčního práva se od roku 1877 řídila Konkurzním řádem, který byl doplněn Vyrovnacím řádem (z roku 1935) a Exekučním řádem (z roku 1991). S přípravou nové právní úpravy bylo započato již v roce 1978 a hlavní myšlenkou bylo: odstranit dvojkolejnost řízení konkurzního a vyrovnacího a také zavést nové formy oddlužení úpadce s přihlédnutím k možnosti jeho reorganizace.¹⁹⁰ Po několikerých změnách (jak koncepčních, tak myšlenkových) byl nakonec předložen Spolkovému sněmu vládní návrh insolvenčního zákona na podzim roku 1991. Tento byl schválen a 18.10. 1994 zveřejněn ve Spolkové sbírce zákonů s tím, že v účinnost zákona byla - s ohledem na potřebu soudů a insolvenčních správců seznámit se s novou právní úpravou – stanoven na 1. ledna 1999.¹⁹¹

Právní rámec insolvenčního práva v Německu je možno vymezit na třech úrovních: na úrovni Verfassungsrecht (ústavního práva), Bundesrecht (spolkového práva) a Landsrecht (zemského práva, tj. práva územního).

¹⁸⁸Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2911).

¹⁸⁹Jedná se o Konkurzní řád (Konkursordnung vom 10. Februar 1877, RGBl. S. 351) Vyrovnací řád a Exekuční řád.

¹⁹⁰Krátký exkurz do německého insolvenčního práva. <http://www.konkursni-noviny.cz>. [online]. 12.3.2016 [cit. 2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.konkursni-noviny.cz/clanek/kratky-exkurz-do-nemeckeho-insolvencniho-prava>.

¹⁹¹Bundesgesetzblatt I S. 2866 (InsO) a Bundesgesetzblatt I S. 2911 (EGInsO).

Pramenem práva pak zůstává Insolvenzordnung společně s Zivilprozessordnung¹⁹² (obecný, civilně-procesní právní předpis), který je subsidiárně použitelný vůči Insolvenzordnung. Za hlavní pramen hmotněprávní je pak v německé teorii práva označován Bürgerliches Gesetzbuch, Insolvenzrechtliche Vergütungsverordnung, kterým jsou stanoveny nejen odměny, ale i náhrady nákladů insolvenčních správců, Jako další je možno uvést Insolvenzstatistikgesetz, Strafgesetzbuch a Verordnung des Bundesministerium der Justiz zu öffentlichen Bekanntmachungen in Insolvenzverfahren im Internet. Výklad jednotlivých zákonů je možno najít v bohaté soudní judikatuře, která je v Německu na úrovni Landesrecht (zemského práva).

V obecné rovině lze říci, že úprava insolvenčního práva v Německu sanační i likvidační způsoby řešení úpadku (tedy konkurz, reorganizaci a oddlužení pro fyzické osoby). Z hlediska přístupu k osobě dlužníka je možno německou právní úpravu řadit k “prodlužnický” orientovaným právním úpravám (stejně jako je tomu ve Francii). Toto lze dovodit z řady ustanovení InsO, ale také z celkového pojetí řešení úpadku dlužníka, kdy obecně předpokládaným způsobem je konkurz, ale insolvenční soud může zvolit jakýkoliv jiný, zákonný způsob, který více vyhovuje požadavkům konkrétního případu, konkrétního dlužníka.

Insolvenční řízení v Německu je, stejně jako u nás, řízením zahajovaným na návrh. Místní příslušnost je InsO řešena obecně s tím, že v ustanovení § 2 a § 9 je dána možnost spolkovým zemím upravit místní příslušnost dle svých potřeb. Stejně tak i způsob zveřejňování informací (ale podmínkou je, že budou vždy zveřejněny v insolvenčním rejstříku). Zatímco zahájení řízení je vždy na návrh, následný postup soudu je již pevně vázán postupem z moci úřední. To nic nemění na tom, že InsO zakotvuje jasný zákonný požadavek na aktivitu a aktivní součinnost účastníků insolvenčního řízení. Německá právní úprava však na rozdíl od české právní úpravy nepožaduje mnohost věřitelů, k prohlášení úpadku tedy stačí i jediný věřitel.

Zásady insolvenčního řízení jsou, stejně jako v české právní úpravě, obsaženy přímo v Insolvenzordnung. K nim je třeba připočítat ale také zásady

¹⁹²Zivilprozessordnung, spolkový zákon ze dne 12. 09. 1950, znovu vyhlášený dne 05. 12. 2005, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 3202, 2005.

civilního procesu.¹⁹³ Základní zásadou německé právní úpravy je bezesporu zásada ústnosti, a to i přesto, že insolvenční soud může v některých zákonem stanovených případech rozhodnout o tzv. omezené ústnosti insolvenčního řízení.¹⁹⁴ Tuto možnost dává zákon soudům především v případě rozsahem menších insolvenčních řízení (typicky v případě oddlužení dlužníka).

5.1 Úprava incidenčních sporů – obecně

Na základě zahájení insolvenčního řízení se přerušují všechno soudní řízení, jež se dotýkají se jakkoliv majetkové podstaty úpadce. Osobě insolvenčního správce je dáno zákonné oprávnění v ustanovení § 85 InsO vstoupit do všech sporů na místo dlužníka. Insolvenční řízení je zahájeno okamžikem zveřejněné rozhodnutí o úpadku. Věřitelé pak mají lhůtu pro přihlášení svých pohledávek v rozmezí 2 týdnů do tří měsíců ode dne zveřejnění rozhodnutí. Přihlášky podávají přímo k rukám insolvenčního správce, který byl danému řízení insolvenčním soudem ustaven. Přezkumná řízení je povinen insolvenční správce vést nejméně dvě. V rámci přezkumu i dalšího průběhu insolvenčního řízení předpokládá InsO vznik incidenčních sporů, na rozdíl od české právní úpravy ale neuvádí žádný jejich výčet, byť demonstrativní. Z jednotlivých ustanovení InsO jsou pak uvedeny incidenční spory o určení výše, pravosti, pořadí, přičemž právní úprava (včetně žalobní legitimace) odpovídá tuzemské právní úpravě. K žalobě vylučovací je aktivně legitimována jen třetí osoba, která není v daném insolvenčním řízení v postavení přihlášeného věřitele. Pokud se žaloba týká věci nemovité, je součástí žalobního petitu požadavek na výmaz úřední plomby v katastru nemovitostí.

¹⁹³BREUER, Wolfgang. Insolvenzrecht: eine Einführung. 3. Aufl. München: Beck, 2011. ISBN 978-3-406-60127-9.

¹⁹⁴UHLENBRUCK, W., HIRTE, H., VALLENDER, H. Insolvenzordnung Kommentar. §5 odst. 2, 14. Aufl. München: Vahlen, Franz, 2013. ISBN 978-3-8006-4664-7.

Značná pozornost je v InsO věnována odporovatelnosti právních úkonů, kam spadají žaloby na právní úkony bez náležitého protiplnění, nebo úkony úmyslně poškozující jiného. Stejná pozornost je věnována také sporům o náhradu škody na majetkové podstatě, jež vznikla v důsledku porušení (zanedbání) povinností insolvenčního správce ve vztahu k majetkové podstatě.

V následujících odstavcích bude věnována pozornost jednotlivým typům žalob tak, jak odpovídají řazení v části práce zabývající se incidenčními žalobami v předešlé kapitole této práce.

První je případ jedné z nejčastějších žalob, a to žaloba o výši, pořadí nebo pravost přihlášené pohledávky. Tyto žaloby upravuje ustanovení § 179 a následující jakožto žaloby incidenční.¹⁹⁵ Příslušnost soudu je dána obvodnímu soudu (Amtsgericht) u něhož je vedeno insolvenční řízení. Zde je nutno podotknout, že obecným osudem pro insolvenční řízení je soud dle místa bydliště úpadce. V praxi lze ale velmi často narazit na situaci, kdy některé německé soudy obecné nemají insolvenční úsek. Pro tyto případy platí pravidlo, že se insolvenční agendou zabývá obvodní soud, v jehož obvodu sídlí nadřízený krajský soud. Insolvenzgericht upravuje aktivní žalobní legitimaci u tohoto druhu žalob takto: popřenou nevykonatelnou pohledávku žaluje věřitel, popřenou vykonatelnou pak ten, kdo důvod popření uplatňuje proti věřiteli. Tento druh incidenčního sporu lze tedy shrnout takto:

- shodně: stejně jako v české právní úpravě je insolvenční řízení nesporné, incidenční žaloba je proto řešena samostatným řízením, aktivní žalobní legitimace je shodná (s jednou výjimkou uvedenou níže), je založena přímo popěrným úkonem na přezkumném jednání, rozsah určení výše pohledávky je limitován přihláškou věřitele (v Německé právní úpravě je pro přihlášení používána tzv. tabulka),
- rozdílně: příslušnost obecného soudu může být nahrazena obvodním soudem, aktivní legitimaci žalobce zakládá i předchozí pokus o mimosoudní narovnání.¹⁹⁶ S tímto postupem je možno setkat se jen v některých spolkových zemích, které tuto úpravu přijaly.¹⁹⁷

¹⁹⁵Insolvenzordnung, spolkový zákon ze dne 05. 10. 1994, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2866, 1994.

¹⁹⁶RIEGERT, S., Neue Zeitschrift für Insolvenz und Sanierung. Beck Juristischer Verlag, 2000, str. 91.

¹⁹⁷Aktuálně se jedná o tyto spolkové země: Baden-Württemberg, Bayern, Brandenburg, Hessen, Nordrhein-Westfalen, Saarland, Sachsen-Anhalt a Schleswig-Holstein.

Dalším, nepochybně početným, okruhem žalob jsou žaloby excindační. Jejich zákonnou oporu poskytuje Insolvenzordnung v ustanovení § 47 a následujících. Jejich cílem je vynětí těch věcí, jež byly insolvenčním správcem sepsány do majetkové podstaty dlužníka, jež dlužníku nenáleží, protože osobní či věcné právo k nim svědčí prokazatelně třetím osobám. Ten, kdo uplatnil excindační žalobu má právo po dobu, než bude rozhodnuto, požadovat po insolvenčním správci informace o reálném (aktuálním) stavu věci, případně na osobní kontrolu stavu věci.¹⁹⁸ Insolvenční správce sepíše do majetkové podstaty všechny věci – movité i nemovité. U věcí nemovitých musí žalobce v excindační žalobě požadovat výmaz plomby z pozemkové knihy, přičemž musí unést důkazní břemeno prokázání, že zápis dlužníka, jakožto majitele, byl učiněn neoprávněně. Toto řízení se děje dle předpisů občanského práva (ustanovení § 894 a následujících Bürgerliches Gesetzbuch). U movité věci (stejně jako pohledávky) je třeba, aby tato byla dostatečně jasně identifikována v majetkové podstatě a věřitel prokázal svá osobní či věcná práva. Pokud v mezičase došlo k prodeji dotčené věci (či pohledávky), má její pravý vlastník právo na úhradu její hodnoty z výtěžku zpeněžení věci. Excindační žaloby lze v porovnání s českou právní úpravou shrnout takto:

- shodně: vyloučení věci z majetkové podstaty se děje na základě žaloby, vyloučení lze požadovat u věcí nemovitých i movitých (včetně pohledávek). Ten, kdo podává excindační žalobu, nemusí být přihlášeným věřitelem dlužníka v insolvenčním řízení. Aktivní legitimaci drží i dlužník sám.

rozdílně: u nemovité věci je třeba se žalobou domáhat výmazu plomby z pozemkových knih, věřitelé mohou vytvořit tzv. Poolbildung der Gläubiger (sdružení věřitelů). Toto sdružení pak hájí zájmy věřitelů, koordinuje jejich aktivity a pomáhá s nesením důkazního břemene – sdružení může být založeno jak pro vydání věci z majetkové podstaty, tak také proti takovému vydání. V této souvislosti je možno v německé odborné literatuře najít řadu připomínek týkající se nejen pochybností o charakteru takového sdružení, ale zejména možnostech zastupování (jednání jménem sdružení) před insolvenčním soudem či správcem.¹⁹⁹ Dalším speciálním ustanovením německé právní úpravy je

¹⁹⁸BAUCH, von Eberhard Braun. Insolvenzordnung: (InsO) ; Kommentar. 2. vyd. Mnichov: Beck, 2004. str. 286.

¹⁹⁹RIEGERT, S., Neue Zeitschrift für Insolvenz und Sanierung. Beck Juristischer Verlag, 2000, str. 525.

zákonná možnost kupujícího požadovat vydání zakoupené věci, byť v mezičase byl na prodávajícího vyhlášen konkurz. Dle platné legislativy nemá prohlášení úpadku vliv na právo kupujícího (pokud za předmět koupě řádně zaplatil) dostat předmět koupě, byť by byl již pojat do majetkové podstaty dlužníka.²⁰⁰ Insolvenční správce ale může (dle svého uvážení) od kupní smlouvy odstoupit a pak se výše zaplacené kupní ceny stává pohledávkou uplatněnou věřitelem (kupujícím).

Dalším speciálním institutem německé právní úpravy je náhradní vyloučení, kdy oprávněná osoba může uplatnit své právo na vydání náhradního plnění z majetkové podstaty:

- věc, k níž jí svědčí vlastnické právo, není možné vydat z majetkové podstaty, protože již byla pravomocně vydána
- vydána byla neoprávněné osobě s tím, že k vydání došlo jednáním dlužníka nebo insolvenčního správce²⁰¹
- oprávněné osobě musí svědčit vylučovací nárok (žaloba) dle InsO

Při splnění těchto podmínek má oprávněná osoba nárok na protiplnění tj. ekvivalentu z majetkové podstaty dlužníka. Plnění je oprávněné osobě poskytováno dle toho, co bylo za původní věc nabyto jako poslední. V důsledku toho je oprávněné osobě poskytována poslední věc, jež byla za původní získána bez ohledu na její hodnotu (tedy oprávněný může získat náhradním vyloučením věc hodnotnější, nebo naopak, než byla věc původní). Výjimku stanoví InsO pro případ, kdy se náhradní vyloučení týká věci, která splýnula s majetkovou podstatou tak, že ji nelze jasně označit – typicky finanční nebo bezhotovostní platby. V tomto případě je oprávněné osobě dána možnost domáhat se bezdůvodného obohacení, kterážto je uspokojována hned po uspokojení nákladů na správu majetkové podstaty a uspokojení pohledávek ze smluv, pokud jejich plnění náleží do majetkové podstaty dlužníka.

Odpůrcí žaloby je možno dle ustanovení § 130 a následujících Insolvenzordnung uplatnit proti právnímu jednání dlužníka, jímž je umenšena majetková podstata po prohlášení jeho úpadku. Tyto spory je oprávněn podat

²⁰⁰Ustanovení § 107 odst. 1 Insolvenzordnung, spolkový zákon ze dne 05. 10. 1994, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2866, 1994.

²⁰¹Ustanovení § 48 a následující tamtéž.

věřitel u insolvenčního soudu (u něhož je vedeno insolvenční řízení), a to v těchto případech jednání dlužníka:

- poskytnutí zajištění nebo uspokojení pohledávky věřitele
- jednání znevýhodňující věřitele
- poskytnutí bezdůvodného plnění věřiteli
- poskytnutí bezplatného plnění věřiteli
- splnění nebo zajištění pohledávky společníka za společností
- vrácení vkladu společníka tiché společnosti tichému společníkovi

Pro každý z výše uvedených důvodů uvádí InsO další specifické podmínky, jež musejí být splněny pro žalovatelnost jednání dlužníka. V případě poskytnutí nebo uspokojení pohledávky věřitele je takovou podmínkou, že se jednalo o nedospělou pohledávku a dlužník ji splnil měsíc před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení nebo po jeho podání, případně tři měsíce před podáním v době, kdy již byl dlužník ve stavu platební neschopnosti, případně tři měsíce před prohlášením úpadku, přičemž věřiteli muselo být známo, že dlužník svým jednáním poškozuje ostatní věřitele.

Právním jednáním dlužníka však nemusí být pro odporovatelnost vázáno na dvoustrannost takového jednání (věřitel – dlužník), ale také na jednostranné právní jednání dlužníka, jímž dojde k umenšení majetkové podstaty před nebo po zahájení insolvenčního řízení. Tato právní konstrukce postihuje například výpověď dlužníka, kterážto znamená ztrátu (byť jen části) příjmů dlužníka.

Samostatně je řešena otázka započtení, kdy InsO prohlašuje započtení za nepřipustné a označuje jej za odporovatelný právní úkon, kdy jsou stanoveny základní předpoklady uplatnění odporu: věřitel může podat odpor proti započtení, jež bylo realizováno v posledním měsíci před prohlášením úpadku. V tomto případě nemusí věřitel nic dokazovat, InsO takové započtení označuje za nepřipustné. Druhým případem je žaloba na započtení uskutečněné v dva až tři měsíce před prohlášením insolvence. Zde je však třeba unést důkazní břemeno spočívající v tvrzení: že dlužník již byl ve stavu platební neschopnosti, nebo že věřitel věděl o tom, že dlužník o dlužníkově platební neschopnosti musel vědět (čímž úmyslně poškodil ostatní věřitele dlužníka).

Právní úprava bezplatného plnění dlužníka pamatuje na taková jednání dlužníka, jimiž poskytne třetím osobám plnění, aniž by získal (jakoukoliv)

majetkovou protihodnotu. Insolvenzordnung stanoví poměrně tvrdě lhůtu, v níž se mohl takového jednání dlužník dopustit – a to čtyři roky před prohlášením úpadku. V důvodové zprávě k InsO se k tomuto institutu bezplatného plnění dlužníka uvádí záměr předkladatele zamezit tomu, aby dlužník byl „rozdávачný na účet svých věřitelů“.²⁰² Z judikatury soudů pak lze dovodit, že takovým jednáním dlužníka není jen „darování“, ale i opomenutí (např. opomenutí vznést námitku promlčení), poskytnutí záruky za závazek třetí osoby bez protiplnění pro dlužníka, plnění z naturální obligace apod. Zákonná výjimka se týká jen takových plnění, k nimž je dlužník vázán společenskou konvencí (narozeniny, svatba, křtiny...), pokud hodnota daru nepřekračuje hodnotu obvyklou.

Z výše uvedeného lze konstatovat, že až na drobné rozdíly je úprava insolvenčního práva v Německu velmi podobná úpravě České. Reflektuje Evropské insolvenční právo, jež je v současné době upraveno zejména nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 o insolvenčním řízení.²⁰³ Tímto nařízením se mimo jiné upravily kolizní normy mezinárodního práva soukromého, kdy je jednoznačně stanoveno rozhodné právo pro insolvenční řízení, přičemž zásadním je fakt, v kterém členském státě se dlužník fakticky zdržuje s úmyslem zdržovat se zde trvale. V článku 7 nařízení je zakotvena zásada *lex fori concursus* (jako rozhodné právo se stanoví právo toho státu, kde bylo insolvenční řízení zahájeno). V souvislosti s tímto je třeba konstatovat, že stejně jako česká, tak ani německá právní úprava nejde nad rámec tohoto nařízení a do majetkové podstaty dlužníka tedy bude spadat jen majetek zjištění insolvenčním správcem na území Německa – bude-li se jednat i tzv. dílčí insolvenční řízení dle Nařízení 2015/848.

Na závěr lze připomenout, že německá právní úprava Insolvenzordnung byla předlohou pro vypracování české právní úpravy a proto obsahuje nadmíru společných znaků, procesních postupů a právních institutů. Základní rozdíly (týkající se incidenčních žalob) byly pojednány výše v textu.

²⁰²UHLENBRUCK, W., HIRTE, H., VALLENDER, H. Insolvenzordnung Kommentar. §5 odst. 2, 14. Aufl. München: Vahlen, Franz, 2013. ISBN 978-3-8006-4664-7.

²⁰³Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20.května 2015 o insolvenčním řízení, publikováno 5. června 2015 v Úředním věstníku Evropské unie, L 141/19, dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R0848&from=IT>.

6 Závěr

Cílem rigorózní práce bylo na základě teoretických poznatků, analýzy zákonných ustanovení a judikatury popsat problematiku incidenčních sporů vyvolaných insolvenčním řízením dle účinné právní úpravy a vytvořit základ pro návrhy *de lege ferenda* jež autor s ohledem na zjištěný stav navrhuje pro úpravu incidenčních sporů.

S ohledem na zjištěné se autor domnívá, že právní úprava incidenčních sporů je ve své úpravě celistvá, předjímající vznik a následnou právní úpravu nejčastějších momentů, které v rámci insolvenčního řízení mohou vést k incidenčním sporům. Insolvenční zákon je moderní právní úpravou, již může být na škodu snad jen poměrně časté novelizování. Autor práce zastává názor, že příliš časté novelizování právního předpisu je povětšinou na škodu, neboť změny, které přináší, nestačí proniknout dostatečně hluboko do praxe. Na druhou stranu je třeba kvitovat snahu o odstranění palčivých problémů – jako zdařilý příklad novelizace lze tak uvést např. zákon číslo 294/2013 Sb. (tzv. revizní novela).

Insolvenční spory jsou nedílnou, ba přímo přirozenou, součástí insolvenčního řízení. Insolvenční zákon rozlišuje mezi jednotlivými skupinami věřitelů, přičemž jim dává různá práva a tedy i možnosti uplatňovat svoje práva. Z tohoto pohledu lze insolvenční řízení chápat jako souboj „o rozporcování“ majetku dlužníka a právě institut incidenčních sporů dává možnost zasáhnout do snah věřitelů o co nejvyšší uspokojení jejich pohledávek, jsou-li přihlášeny v rozporu s reálným stavem. Obdobně platí i ve vztahu k insolvenčnímu správci, který je jakýmsi pánem insolvenčního řízení. I on má, stejně jako věřitelé, snahu zahrnout do majetkové podstaty dlužníka co nejširší okruh dlužníkovy majetku (ať již s ohledem na uspokojení pohledávek věřitelů, nebo s ohledem na výši své odměny). Incidenční spory tak nabyly na opodstatněnosti a od roku 2008, kdy bylo u insolvenčních soudů vedeno 249 incidenčních sporů, vzrostl jejich počet na 3 891 v roce 2012 a 4 560 v roce 2018. Od roku 2013 klesá počet insolvenčních návrhů z 36 909 na 20 695 v roce 2018.²⁰⁴ Lze však očekávat, že s novelizací insolvenčního zákona, platnou od června 2019, počet insolvenčních sporů opět poroste, neboť na oddlužení, jakožto jeden ze způsobů

²⁰⁴MENŠÍKOVÁ, Stanislava. Vývoj insolvencí v České republice v roce 2018. *Crefoport* [online]. Ceginformáció.hu, publikováno 10. 1. 2019 [cit. 11. 2. 2019].

řešení úpadku, dosáhne větší počet osob. A s tím poroste i agenda incidenčních žalob.

S růstem nápadu insolvenčních sporů vyvstává v soudní praxi problém se zdlouhavým procesem jejich řešení. Právě incidenční spory často stojí za vleklým insolvenčním řízením, kdy insolvenční soudy jsou přetíženy celou agendou. Dle autora práce by bylo vhodné de lege ferenda přizpůsobit systém přidělování incidenčních sporů jednotlivým soudcům, a to tak, že incidenční spory by nebylo třeba řešit jen a právě soudcem, který vede insolvenční řízení, ale bylo by možno jejich nápad rozdělit i mezi civilní soudce. Určité zrychlení by jistě mohla přinést i změna, která by (tak jako je tomu v případě zkrácených řízení – např. o vydání platebního rozkazu) do řešení incidenčních sporů zapojila vyšší soudní úředníky. Ti by mohli rozhodovat např. spory co do výše, pravosti a pořadí pohledávky. Takováto změna by byla dle autora práce ku prospěchu rychlosti insolvenčního řízení.

S výše uvedeným souvisí i další úvaha de lege ferenda, která míří na nevyvážené postavení insolvenčního správce a věřitelů. Ve fázi zjišťování přihlášených pohledávek je totiž postavení insolvenčního správce nadřazeno postavení přihlášených věřitelů. Zatímco osoba insolvenčního správce je profesně i odborně erudována, na straně věřitelů se mnohdy ocitnou osoby bez potřebného vzdělání, nebo zkušeností. Přesto na ně insolvenční zákon klade vysoké nároky, co se týče přihlášení pohledávky - myšleno nejen s ohledem na formální stránku úkonů, zejména pak vyplnění formulářového přihlášení pohledávky, ale také s ohledem na lhůty, jež jsou povětšinou lhůtami propadnými. Zde by jistě de lege ferenda přicházela do úvahy jistá asistence insolvenčního správce, který by měl být jakýmsi předstupněm kontroly přihlášek ve smyslu nápomoci věřitelům s uplatněním jejich pohledávek. V praxi se věřitelé často spoléhají na vyplnění „dle nejlepšího vědomí“, nebo na pomoc advokátů, kteří nemají velké zkušenosti s přihlašování pohledávek do insolvenčního řízení. Osoba insolvenčního správce by tak mohla sehrát klíčovou roli. Dalším okamžikem, kdy je postavení insolvenčního správce postaveno nad postavení věřitelů je okamžik, kdy insolvenční správce přihlášenou pohledávku, jež byla podána jako vykonatelná, navrhne k přezkumu jako nevykonatelnou. Tím se dramaticky změní procesní postavení věřitele a ten je nucen podat incidenční žalobu se všemi důsledky, jež pro něj plynou

(dokazování apod.). Stejně jako v případech o pravost, výši a pořadí, ani v tomto případě nemá věřitel právo na náhradu nákladů. Ty zatěžují majetkovou podstatu dlužníka – jdou tedy na jeho úkor. De lege ferenda by takovéto náklady, v případě, že dlužník unese důkazní břemeno, měly jít k tíži insolvenčního správce a měla by o ně být ponížena jeho odměna, neboť on je osobou erudovanou a tedy schopnou posoudit přihlášenou pohledávku správně.

Dalším problematickým bodem ve vztahu k osobě insolvenčního správce se autorovi práce jeví možnost popřít všechny přihlášené pohledávky (což v praxi není výjimečným jevem), čímž se ztíží postavení všech přihlášených věřitelů. De lege ferenda by v takovém případě bylo vhodné aplikovat obdobné pravidlo sankcionující jednání věřitele, který přihlásí nadhodnocenou pohledávku za dlužníkem. V případě, že by soud při řešení incidenčních žalob dospěl k názoru, že jednání insolvenčního správce, jímž byly popřeny všechny (nebo většina) přihlášených pohledávek, nebylo opřeno o relevantní tvrzení nebo zjištěný skutkový stav, pak by uložil insolvenčnímu správci povinnost uhradit do majetkové podstaty dlužníka částku odpovídající buď jasně specifikovanému rozmezí (např. do 250 000 Kč), nebo určenou procentuálně z výše neoprávněně popřených pohledávek.

Stejně jako popření všech přihlášených pohledávek, se autorovi jako problematická jeví setaké problematika určitosti popěrného úkonu činěného insolvenčním správcem. Zde „ve prospěch“ insolvenčních správců svědčí judikatura Nejvyššího soudu ČR, který konstatoval, že: *„z hlediska určitosti popěrného úkonu není významné, zda v něm popírající insolvenční správce také skutkově blíže vymezi důvody svého popření. V mezích „určitého“ popěrného úkonu je insolvenční správce vázán důvody svého popření jen při popření vykonatelné pohledávky, tedy podává-li následně sám žalobu (srov. § 199 odst. 3 insolvenčního zákona). Důvody popření pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky, stejně jako důvody popření pořadí pohledávky (lhostejno, zda vykonatelné) může insolvenční správce (jako žalovaný v mezích obrany proti incidenční žalobě věřitele popřené pohledávky) doplňovat nebo měnit po dobu, po kterou tomu v incidenčním sporu nebrání účinky koncentrace řízení.“*²⁰⁵ Určitým popěrným úkonem je tedy již jen samo prohlášení, jímž insolvenční správce popírá přihlášenou pohledávku věřitele zcela

²⁰⁵Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. dubna 2018 ve věci sen. zn. NSCR 75/2016.

(resp. v plné výši) co do pravosti, a to i bez uvedení bližšího důvodu, který jej k popření pohledávky vedl. Z hlediska právní obrany věřitele je takovýto stav neakceptovatelný, neboť mu neumožňuje adekvátně reagovat a je odkázán na dokazování v řízení o incidenčním sporu. Tím se může (a také se tak děje) incidenční spor zcela zbytečně protahovat. Nadto je třeba vnímat nerovnováhu v popření insolvenčním správcem a popřením věřitelem i v souvislosti s poměrně přísným ustanovením § 200 insolvenčního zákona, kdy na popření jsou kladeny stejné nároky, jako na žalobu dle občanského soudního řádu – tj. nelze měnit důvody popření a soud nemůže vyzvat k opravě případných nedostatků:

„K popření pohledávky přihlášeným věřitelem se přihlíží, jen obsahuje-li podání všechny náležitosti a je-li doručeno insolvenčnímu soudu nejpozději 3 pracovní dny přede dnem konání přezkumného jednání o popřené pohledávce a, je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, nejpozději do 10 dnů po uplynutí lhůty k přihlašování pohledávek; v případě řešení úpadku oddlužením lhůta neskončí dříve než 7 dní ode dne zveřejnění přihlášky pohledávky v insolvenčním rejstříku. V případě postupu podle věty první se § 43 občanského soudního řádu nepoužije. Po uplynutí této lhůty již nelze měnit uplatněný důvod popření. K popření pohledávky učiněnému ve formě, která v době konání přezkumného jednání

o popřené pohledávce vyžaduje jeho písemné doplnění, předložení jeho originálu, případně předložení písemného podání shodného znění, se nepřihlíží.“²⁰⁶

Z uvedeného autor práce vyvozuje, že úprava de lege ferenda by měla jasně stanovit povinnost uvést dostatečně jasně důvod popření, včetně základních úvah, jež insolvenčního správce k takovému popření vedly.

V závěru je třeba konstatovat, že insolvenční zákon v účinné podobě postrádá provázanost (terminologickou) s občanským zákoníkem účinným od 1. ledna 2014, což může způsobovat interpretační potíže pro věřitele či dlužníky, kteří nemají v terminologii nového občanského zákoníku hlubší povědomost. Této problematice byl v práci věnován prostor při analýze žalob. Dalším nedostatkem, který autor shledává je nepřehlednost insolvenčního zákona způsobená jeho již třinácti novelizacemi – jako příklad lze uvést právě incidenční žaloby, které jsou pojednány z části v ustanovení § 159, ale z části i v dalších zákonných ustanoveních insolvenčního zákona. Autor se domnívá,

²⁰⁶Ustanovení § 200 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb. o úpadku a způsobech jeho řešení.

že by bylo vhodnější upravit incidenční žaloby pospolu, a to včetně procesních ustanovení. Specifikem incidenčních sporů pak nadále zůstávají zásady ovládající insolvenční řízení, kdy jak bylo doloženo v kapitole věnované zásadám, stojí vedle sebe zásady insolvenčního řízení a zásady civilního procesu, přičemž rozhodnutím použít podpůrně obecné procesní kodexy civilního sporného a nesporného řízení má za následek ex ante nejistotu účastníků řízení.

7 Resumé

Cílem této rigorózní práce bylo na základě teoretických poznatků, analýzy zákonných ustanovení a judikatury popsat účinnou podobu incidenčních sporů z hlediska hmotně právní i procesní úpravy a vytvořit základ pro návrhy de lege ferenda jež autor s ohledem na zjištěný stav navrhuje pro úpravu incidenčních sporů. Tohoto cíle bylo dosaženo.

Úvodní kapitola práce se věnuje historickým souvislostem, resp. popisu kodifikace úpadkového práva, a to zejména s přihlédnutím k území dnešní České republiky. Autor v této části popisuje jednotlivé etapy vývoje úpadkového práva a uvádí i konkrétní právní předpisy upravující tuto oblast práva. Bez zajímavosti není fakt, že z doloženého vývoje lze poznat nejen historickou snahu o „potrestání“ úmyslného úpadku, ale zejména o historicky zakořeněnou snahu o řešení úpadku tak, aby věřitelé byli uspokojeni z majetku úpadce za současného zachování takových životních poměrů úpadce, které jemu (a jeho rodině) zaručovaly možnost restartu. Potřeba (moderní) kodifikace úpadkového práva byla podnícena řadou velkých společenských změn, jež byly vyvolány zejména ekonomickými změnami. Zamořské objevy a nové kolonie, enormní růst oběživa a současné zvyšování cen a měnová kaláda v roce 1623 (znehodnocení měny, do oběhu je vydávána tzv. dlouhá mince).²⁰⁷ To vše byly předpoklady pro vydání první kodifikace konkurzního práva na našem území, z níž je všeobecně považováno Obnovené zřízení zemské z roku 1627

Ve třetí kapitole se autor věnuje zásadám, které ovládají insolvenční řízení, potažmo řízení o incidenčních žalobách. Zásady insolvenčního řízení (a tedy i incidenčních sporů) je třeba hledat nejen v insolvenčním zákoně samotném, ale také v občanském soudním řádu (neboť ten je pro insolvenční řízení subsidiárně použitelný), ale také v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Proto autor klade důraz jak na ústavněprávní rovinu, tak na rovinu civilního procesu a insolvenčního řízení – v jejich vzájemných souvislostech i odlišnostech. Autor nevynechává ani rozměr evropského práva, které v poslední době posiluje svoje postavení a do budoucna lze očekávat silné snahy o sjednocení fungování insolvenčního řízení v členských státech Evropské unie.

²⁰⁷URFUS. V., *Vznik a počátky konkursního práva v Čechách*, Nakladatelství ČAV Praha 1960, str. 25.

Kapitola čtvrtá je věnována podrobnému popisu a analýze jednotlivých incidenčních sporů. Autor se zaměřuje na hmotněprávní základ a spojuje ho s procesními požadavky na incidenční žaloby, zejména pak na náležitosti podání, žalobní legitimaci a také na možná řešení žaloby soudem. V této kapitole je akcentována odborná literatura judikatura, jíž autor užívá k zpřesnění požadavků kladených soudy na jednotlivé typy žalob a řízení o nich.

V páté kapitole je uvedena komparace s německou právní úpravou, která se stala předlohou pro úpravu českou, obsaženou v insolvenčním zákoně (z. č. 182/2006 Sb.). Pozornost je zde věnována shodným i rozdílným rysům a požadavkům obou právních úprav. Německá právní úprava insolvenčního práva byla až do konce roku 1998 tvořena řadou zákonů a prováděcích předpisů. Tento stav byl změněn novelizací insolvenčního práva, která vstoupila v platnost od 1. ledna 1999. Od tohoto okamžiku je pro všechny spolkové země platný jeden insolvenční zákon – Insolvenzordnung spolu s uvozovacím zákonem Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung.²⁰⁸ Dle tohoto uvozovacího zákona se všechno řízení zahájené před 1.1. 1999 řídí původní právní úpravou²⁰⁹, zatímco návrhy podané po 1.1.1999 se řídí novou právní úpravou s výjimkou pro odporovatelnost, u níž nebyl rozhodující jen okamžik, kdy byl odpůřčí úkon učiněn, ale také to, zda plně vyhovuje i nové právní úpravě. Tato “dvojkolejnost” trvala až do roku 2008.

V závěru, v kapitole šesté, pak autor shrnuje současný stav a navrhuje řadu úprav de lege ferenda, jež by byly prospěšné zejména té části insolvenčního zákona, jež pojednává a upravuje incidenční žaloby. Autor se zde zaměřuje jak na návrhy vztahující se k možnostem přerozdělení nápadu incidenčních žalob k insolvenčním soudům (akcentuje možnost zapojení vyšších soudních úředníků), tak na návrhy směřující vůči osobě a jednání insolvenčního správce, tak systematizaci insolvenčního zákona samotného. Všechny tyto návrhy jsou vedeny společným cílem – odstranit zdlouhavost řízení o incidenčních žalobách, které ve svém důsledku protahuje samo insolvenční řízení.

²⁰⁸ Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2911).

²⁰⁹ Jedná se o Konkurzní řád (Konkursordnung vom 10. Februar 1877, RGBl. S. 351) Vyrovnačí řád a Exekuční řád.

8 Cizojazyčné resumé

The aim of this thesis was on the basis of theoretical knowledge, analysis of legal provisions and case law to describe the effective form of incidental disputes in terms of substantive legal and procedural adjustments and to create a basis for proposals *de lege ferenda* which the author suggests with respect to the situation. This goal has been achieved.

The introductory chapter is devoted to historical context, respectively. description of codification of bankruptcy law, especially with regard to the territory of today's Czech Republic. In this section, the author describes the various stages of bankruptcy law development and mentions specific legal regulations governing this area of law. It is interesting to note that the documented development shows not only the historical effort to “punish” intentional bankruptcy, but especially the historically entrenched attempt to resolve bankruptcy so that creditors are satisfied with the bankrupt's assets while preserving the bankrupt's life conditions that and his family) guaranteed a restart option. The need for (modern) codification of insolvency law has been fueled by a number of major societal changes, mainly due to economic changes. Overseas discoveries and new colonies, enormous growth of currency in circulation and simultaneous price increases, and the currency trick in 1623 (currency depreciation, so-called long coins are put into circulation). All of these were prerequisites for the first codification of bankruptcy law in our territory, which is generally considered the Restored Establishment.

In the third chapter, the author deals with the principles governing insolvency proceedings, or proceedings on incidental actions. The principles of insolvency proceedings (and hence incidence litigation) should be sought not only in the insolvency law itself, but also in the Code of Civil Procedure (since it is applicable to insolvency proceedings in a subsidiary manner), but also in the Constitution and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. Therefore, the author emphasizes both the constitutional law level and the level of civil procedure and insolvency proceedings - in their mutual context and differences. The author does not omit the dimension of European law, which has recently strengthened its position and in the future strong efforts can be expected to unify

the functioning of insolvency proceedings in the Member States of the European Union.

The fourth chapter is devoted to a detailed description and analysis of individual incident disputes. The author focuses on the substantive basis and associates it with the procedural requirements for incidental actions, in particular the requirements for filing, locus standi and possible solutions to the action by the court. This chapter strongly emphasizes not only professional literature, but also the case-law the author uses to specify the requirements imposed by the courts on individual types of actions and proceedings on them.

In the fifth chapter there is a comparison with the German legislation, which became the model for the Czech legislation contained in the Insolvency Act.(Act No. 182/2006 Coll.). Attention is paid to the same and different features and requirements of both legal regulations. Until the end of 1998, the German legislation on insolvency law consisted of a number of laws and implementing regulations. This situation was changed by an amendment to the insolvency law, which entered into force on 1 January 1999. From that moment on, a single insolvency law - the Insolvenzordnung, together with the introductory law of the Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung - applies to all Länder. Pursuant to this Introductory Act, all proceedings initiated before 1 January 1999 are governed by the original legislation, while proposals filed after 1 January 1999 are governed by the new legislation, with the exception of voidability, where only the moment when the act of opposition was taken, but also whether it fully complies with the new legislation. This “double track” lasted until 2008, when the ten-year deadline for opposing acts under the old legislation expired.

In conclusion, in chapter six, the author summarizes the current situation and proposes a number of *de lege ferenda* amendments that would be particularly beneficial to the part of the insolvency law that deals with and regulates incidental actions. The author focuses both on proposals relating to the possibility of reallocating the idea of incidental actions to insolvency courts (stresses the possibility of involving senior court officials), as well as proposals directed against a person and the insolvency trustee's behavior, and systematization of the insolvency law itself. All these motions are pursued by the

common objective of eliminating the lengthy nature of the proceedings on incidental actions, which in effect result in the insolvency proceedings itself.

9 Seznam použité literatury

A. Prameny

Právní předpisy:

1. české

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví)
- Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony
- Zákon č. 291/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 297/2017 Sb. kterým se mění zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
- Vyhláška č. 191/2017 Sb., o náležitostech podání a formulářů elektronických podání v insolvenčním řízení a o změně vyhlášky č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů
- Důvodová zpráva k zákonu č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Důvodová zpráva k zákonu č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- Důvodová zpráva k zákonu č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

2. Evropské unie

Nařízení

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. 05. 2015 o insolvenčním řízení (přpracované znění), účinné od 26. 06. 2017.

Směrnice

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001, o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

3. zahraniční

- Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, spolkový zákon ze dne 20. 04. 1892, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt III G. 4123-1, 1892
- Zivilprozessordnung, spolkový zákon ze dne 12. 09. 1950, znovu vyhlášený dne 05. 12. 2005, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 3202, 2005
- Einführungsgesetz zur Insolvenzordnung, spolkový zákon ze dne 5. října 1994, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2911, 1994
- Konkursordnung vom 10. Februar 1877, RGBl. S. 351
- Insolvenzordnung, spolkový zákon ze dne 05. 10. 1994, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2866, 1994
- Bundesgesetzblatt I S. 2866 (InsO)
- Bundesgesetzblatt I S. 2911 (EGInsO)
- Bürgerliches Gesetzbuch, spolkový zákon ze dne 18. 08. 1896, znovu vyhlášený 02. 01. 2002, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 42, 2002
- Insolvenzrechtliche Vergütungsverordnung, Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ze dne 19. 08. 1998, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2205, 1998
- Gesetz über die Insolvenzstatistik, spolkový zákon ze dne 07. 12. 2011, ve znění pozdějších předpisů, In: Bundesgesetzblatt I S. 2582, 2011
- Gesetz über die Beaufsichtigung von Zahlungsdiensten (Zahlungsdiensteaufsichtsgesetz), spolkový zákon ze dne 25. 06. 2009, 7610-22
- Gesetz über die Beaufsichtigung der Versicherungsunternehmen (Versicherungsaufsichtsgesetz) spolkový zákon ze dne 12. 03. 1901, 7631-11

B. Literatura

1. Knižní

a) česká

- BIČOVSKÝ, Jaroslav, Milan HOLUB a Milan POKORNÝ. Společné jmění manželů. 2. vyd. Praha: Linde, 2009, ISBN 978-80-7201-747-8.
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9.
- DVOŘÁK, Jan a Jiří SPÁČIL. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2., rozš. vyd. Praha: ASPI, 2007, ISBN 978-80-7357-262-4.
- ELIÁŠ, K., Kurs obchodního práva – Úvodní a obecná část, Soutěžní právo; 5. vydání C. H. Beck; 2007. ISBN. 978-80-7179-583-4.
- FIALA, Josef. Spory vznikající z podnětu výkonu roz odnutí (exekuční spory). 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1972.
- FRONC CHALUPECKÁ, K. Insolvenční právo v teorii a praxi. Brno: Masarykova univerzita, 1. vyd., 2012, ISBN 978-80-2106-038-8.
- HÁSOVÁ, J., MORAVEC, T. Insolvenční řízení. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-691-3,
- HÁSOVÁ, J. a kol.: *Insolvenční zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-555-8.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9.
- Kincl, Urfus, Skřejpek; Římské právo; 3. dotisk 1. vydání, C.H.Beck 1995 (část 2. – Římské právo soukromé; Oddíl 2. – Římský proces civilní; Kapitola 5 – Exekuční řízení a konkurs.
- KISLINGEROVÁ, E., RICHTER, T., SMRČKA, L. a kol. *Insolvenční praxe v České republice. V období 2008-2013*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-497-1.
- LAVICKÝ, P. a kol. Moderní civilní proces, Masarykova univerzita, 2017, ISBN 978-80-2107-601-3.
- LEBEDA, M. Majetková podstata. In: FRONC CHALUPECKÁ, K. a kol. Insolvenční právo v teorii a praxi. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012, ISBN 978-80-210-6038-8.
- LISSE, Luděk. Insolvenční právo. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007, ISBN 978-80-86754-91-8
- MALÝ, K., a kol., Práva městská Království českého, Karolinum, 213, ISBN 978-80-246-2117-3.
- MARŠÍKOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-8757-680-9.
- MARŠÍKOVÁ, J. Insolvenční řízení z pohledu dlužníka a věřitele se vzory a judikaturou. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2015, ISBN 978-80-7380-568-5.

- PACHL, L. In: KOZÁK, J. a kol. Insolvenční zákon a předpisy související: Nařízení Rady (ES) o úpadkovém řízení: komentář. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 978-80-7357-242-3.
- PRŮCHA, M. In: MARŠÍKOVÁ, J. a kol. Insolvenční zákon s poznámkami, judikaturou, nařízením Rady ES 1346/2000 a prováděcími předpisy. 2.vyd. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-8757-680-9
- RICHTER, O. Věřitelé a uplatňování pohledávek v insolvenčním řízení. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-549-7.
- RICHTER, T. Insolvenční právo. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, ISBN 978-80-7552-444-7.
- SCHELLEOVÁ, I. *Insolvenční zákon: poznámky, prováděcí předpisy, související předpisy*. Praha: Eurounion, 2006, ISBN 80-7317-054-X.
- SCHELLEOVÁ, I. *Úvod do insolvenčního práva*. Ostrava: Key Publishing, 2007, ISBN 978-80-8771-54-0.
- STAVINHOVÁ, J. a HLAVSA, P., *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-3271-5.
- SVOBODA, K.; SMOLÍK, P.; LEVÝ, J. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-673-9.
- URFUS, Valentin; *Vznik a počátky konkursního práva v Čechách*, Nakladatelství ČAV Praha 1960.
- Voska, J.; *Konkursní, vyrovnací a odpůrcí řády*; Praha 1931.
- Winterová, A., Macková, A. a kol. *Civilní právo procesní*, Leges 2018, ISBN 978-80-7502-298-1.
- WINTEROVÁ, A., *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN -80-7201-464-1.
- WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha, Leges, ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995.
- ZOULÍK, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář*. Vydání třetí. Praha, C.H. Beck 1998, ISBN 80-7179-103-2.

b) cizojazyčná

- BAUCH, von Eberhard Braun. *Insolvenzordnung: (InsO) ; Kommentar*. 2. vyd. Mnichov: Beck, 2004.
- BREUER, Wolfgang. *Insolvenzrecht: eine Einführung*. 3. Aufl. München: Beck, 2011. ISBN 978-3-406-60127-9.
- *Legislative Guide on Insolvency Law* [online], United Nations Comitee for International Trade Law, 2004,
- PAKTER, W., *The origins of bankruptcy in medieval canon and Roman law*, in *Proceedings of the Seventh International Congress of Medieval Canon Law*, 1984, ed. P. Linehan, Vatican City

- RIEGERT, S., Neue Zeitschrift für Insolvenz und Sanierung. Beck Juristischer Verlag, 2000.
- SMID, S. Grunzüge des Insolvenzrechts. 4. Auflage. München: C.H.Beck, 2002
- UHLENBRUCK, W., HIRTE, H., VALLENDER, H. Insolvenzordnung Kommentar. §5 odst. 2, 14. Aufl. München: Vahlen, Franz, 2013. ISBN 978-3-8006-4664-7

2. Časopisecká

a) česká

- Krátký exkurz do německého insolvenčního práva. <http://www.konkursnioviny.cz>.
- ŘEHÁČEK, O. Právní důsledky soupisu majetku třetích osob do majetkové podstaty dlužníka v insolvenčním řízení a možnosti právní obrany. Bulletin advokacie. 2011, č. 6
- ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. In: Právní fórum [online]. 4/2009.

b) cizojazyčná

- KRANZUSCH P., Institut für Mittelstandsforschung Bonn, Die Quoten der Insolvenzgläubiger in Regel- und Insolvenzplanverfahren – Ergebnisse von Insolvenzverfahren nach der Insolvenzrechtsreform, IfM-Materialien Nr. 186, Bonn, 2009.

Judikáty:

- Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02 (č. 349/2002 Sb.).
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 14/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 5. 2010 sp. zn. II. ÚS 862/10.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 1. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (44/2014 Sb., N 10/72 SbNU 111).
- Soudní dvůr EU sp. zn. C-339/07.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp.zn. 3 Cdon 1338/96 uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 1997, pod pořadovými čísly 20 a 21.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1097/96 uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 3, ročník 1997, pod pořadovými čísly 20 a 21.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 32 Cdo 1726/98.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2002 sp. zn. 29 Cdo 2086/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 8. 2002 sp. zn. 21 Cdo 2192/2001.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 3. 2003 sp. zn. 25 Cdo 2123/20, publikovaný se sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 88/2003 civ.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2003, č.j. 29 Odo 604/2001-108.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 130/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2011 sp. zn. 29 NSČR 14/2009 (KSPH 55 INS 316/2008).
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2011 sp. zn. 31 Cdo 365/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSCR 16/2011, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 54/2012.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2013 sp. zn. 29 Cdo 3/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. 29 Cdo 4043/2011
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014 sp. zn. 29 Cdo 677/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014 sp. zn. 29 Cdo 13/2012 ve věci KSBR 40 INS 6055/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016 č. j. 29 ICdo 11/2016 ve věci 39 ICm 4294/2015, KSBR 39 INS 35503/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2016 sp. zn. ICdo 49/2014 ve věci KSPH 37 INS 1460/2009, 38 ICm 2164/2011-29.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017 č. j. 29 Cdo 363/2015-131 ve věci KSPH 37 INS 326/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2018 ve věci sen. zn. 29 NSCR 75/2016.

- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 7. 1. 2009 č. j. 1 VSPH 303/2008-P1-10 ve věci KSUL 45 INS 3033/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 26. 3. 2009 č. j. 3 VSOL 46/2009-B-81 ve věci KSOS 13 INS 93/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 15 Cmo 53/2009 ze dne 17. 6. 2009, uveřejněné pod č. 115/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek
- Usnesení Vrchního soudu v Praze č.j. VSPH 385/2009-B-63 ze dne 24. 9. 2009 ve věci sp. zn. KSCB 27 INS 1466/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 02. 2010 č. j. 1 VSPH 544/2009-P6 ve věci KSUL 45 INS 857/2008

- Usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. 3 VSPH 608/2010-B-33 ze dne 14. 9. 2010 ve věci sp. zn. KSPH 39 INS 2737/2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 10. 2010 č. j. 1 VSPH 892/2010-P-14-7 ve věci KSUL 69 INS 2401/2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 11. 2010 č. j. 1 VSPH 1036/2010-B-148 ve věci MSPH 60 INS 4476/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2010, sp. zn. Ncp 2311/2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 11. 2010, č. j. 12 Cmo 9/2010-124 ve věci KSOS 25 INS 3204/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2011 č. j. 2 VSPH 1133/2010-P2 ve věci KSUL 70 INS 3735/2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 6. 2011 č. j. 2 VSPH 175/2011-B-52 ve věci KSPH 55 INS 4779/2008.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 3. 2012 č. j. 1 VSPH 194/2012-B-36 ve věci KSCB 26 INS 4392/2008.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 6. 2012 č. j. 44 ICm 1902/2010-142 ve věci KSUL 44 INS 2780/2009.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2013, sp. zn. Ncp 2311/2010.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 09. 2014 č. j. 2 VSPH 887/2014-B-17 ve věci KSHK 45 INS 27782/2013.
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 09. 2014 č. j. 3 VSOL 205/2014-P6-8 ve věci KSOS 37 INS 11748/2013.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 01. 2014 č. j. 1 VSPH 2145/2013-P2-9 ve věci MSPH 90 INS 17617/2013.
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 2015 č. j. 2 VSPH 1864/2013-B-23 ve věci KSHK 41 INS 10685/2012.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 5. 2015 č. j. 101 VSPH 175/2015 ve věci 54 ICm 640/2014, KSBL INS 1337/2011.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 2016 č. j. 101 VSPH 910/2015-81.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 9. 2016 č. j. 104 VSPH 419/2016-351 ve věci 56 ICm 931/2011, KSPA 56 INS 3071/2010.
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 1. 2011 č. j. 57 ICm 419/2010-37 ve znění usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 6. 2011 sp. zn. 103 VSPH 39/2011.

- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci č.j. 76 ICm 3025/2013-21 ze dne 14. 3. 2014 ve věci sp. zn. KSLB 76 INS 7294/2013.
- Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 179 ICm 2820/2014.

Stanoviska:

- Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpj 19/98, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR, sp. zn. Cpj 159/79, uveřejněného pod č. 21/1981 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek

Webové zdroje:

- KOZÁK, Jan. Insolvenční zákon krok za krokem. Konkurz a vyrovnání [online]. 2006, (4) [cit. 2015-05-06]. Dostupné z: <http://konkurs-vyrovnani.cz/index.php?idac=173&idb=28>.
- Komentář zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, Linde (online)
- Komentář zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákona), Linde (online)
- Databáze Evidence úpadců dostupná na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti České republiky www.justice.cz
- Databáze Insolvenční rejstřík dostupná na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti České republiky www.justice.cz